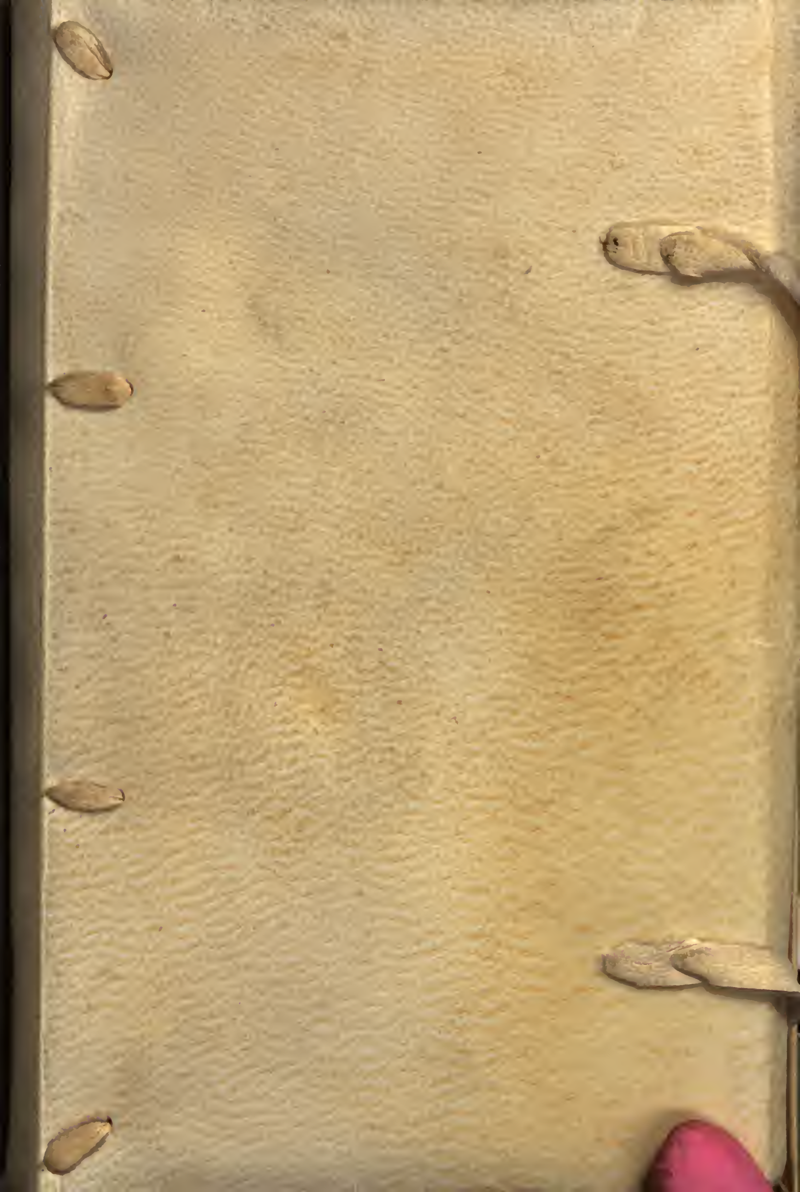

ARGENTORATI. CIƆ IƆC LXXIX.

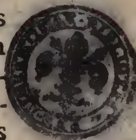
II

Serenissimæ ac Potentissimæ
Suecorum Reginæ
CHRISTINÆ AVGVSTÆ
Vitam, Pacem, Gloriam!

Epistola huic historiæ ab Authore præscripta cum illam primum Ser. Reginæ offerret.

Serenissima Domina:

BEllum, quod Tuis auspicijs, cum Dano gestum est, merebatur sane, impensiore curâ facundiâque memorari, quam à me factum est, aut fieri omnino potuit. Sed commentarios, non iusti operis historiam, molito', veniam largiaris, rogo, & qualecunque deuotissimi Tibi hominis obsequium, ijs aspicias

oculis, quibus obſcura etiam illuſtrari & humilia extolli poſſunt. Quibus ſubſidijs inſtructus fuerim, aut caruerim, nihil attinet enumerare. Daturum autem me operam, vt exactius perſcribatur materia huius voluminis, cultuque plane alio conſpiciatur, non longo poſt tempore, auſim polliceri, ſi non aſperneris DOMINA. DEVS Te ſeruet, REGINA OPTIMA MAXIMA, AVGVSTISSIMA!

Maieſtati Tuæ

deuotiſſimus ſeruus

J. H. B.

Sere-

Serenissimo Potentissimo ac Invictissimo
Principi ac Domino
DOMINO
CAROLO GVSTAVO

Epistola exemplari inscripta quod Regi F. M. ab Authore transmissum est.

Suecorum, Gothorum, Vandalorumque Regi, Magno Principi Finnlandiæ, Duci Esthoniæ, Careliæ, Bremæ, Verdæ, Stetini Pomeraniæ, Cassubiæ, & Vandaliæ, Principi Rugiæ, Domino Ingriæ & Wismariæ, nec non Comiti Palatino Rheni, Bavariæ, Juliaci, Cliviæ & Montium Duci, &c. &c.

Regi ac Domino meo Clementissimo.

Victoria, salus, perpetua felicitas!

Serenissime ac Potentissime Rex, Rex ac Domine mi Clementissime:

ANni præterierunt novem, cum me nihil tale cogi-

cogitantem, multo minus merentem, bona quædam fortuna nutu Maximæ Reginarum ab extremis Germaniæ finibus in Sueciam tranſtulit. Duo ibi inprimis videre incomparabilia contigit: CHRISTINAM Regnantem, & CAROLVM GVSTAVVM in ſolium Regium aſcitum. Jlla, vt bellum Danicum, paucis ante annis geſtum, ſcriberem, ſuppeditatis monumentis mandauit: Tibi SERENISSIME REX, dum bellare cum Danis iterum cogeris, quicquid eſt huius ſcripturæ reuerentiſſime geſtit approbari. Fas ſit, oro quæſoque, adiri tantæ Maie-

Maieſtatis faſtigium, inter ardua curarum, & immenſa occupationum, quas totus orbis ſuſpicit ac veneratur. Miraculum ſeculi eſt, ille tot hoſtibus ſuſtinendis par animus, illa prudentia pacis juxta bellique negotijs expedita, illa facilis in promptos vſus eloquentia, illud diuinum ingenium, illud ſingulare judicium, illa memoria feliciſſima, qua non dignoſcere tantum, ſed nominatim percenſere tot Tuorum agmina ſoles. Conjunxiſti infinita decora, quæ Paterni Palatinorum Rheni ſtemmatis excelſiſſima nobilitas, & Regalis Heroina Mater Tua natali-

 bus

bus Tuis inſeuerunt: Atque vt in Te amando venerandoque nationum illuſtriſſimæ concertarent, in Germania concipi, in Suecia naſci Te fortuna voluit. Acceſſit diſciplina, excitandæ ad ſumma indoli vere regiæ vndique accommodata. Peregrınatio, qualis Heroum fuiſſe antiquitus memoratur, aſſiduo copioſoque ſapientiæ ac elegantiæ profectu, per omnia, quæ in Dania, Germania, Belgio, Anglia, Gallia, ſciri diſcique merentur. Militiæ magiſtrum nactus Torſtenſonium, inter ipſa rudimenta & tyrocinia, virtutis ad maiora natæ, & teſtimo-

ſtimonium à tanto imperatore luculentum meruiſti, & præſagium ingens apud omnes excitaſti. Nihil de Lipſienſi acie, nihil de laboribus illo ipſo bello Danico, quod hoc libello exponitur, toleratis, nihil de alijs rebus, quas ſtrenuè quidem & fortiter, ſed ductu alterius confeciſti, dicam. Maturè enim Te fortuna Tua ad ſummum armorum imperium vocauit. Jam ad Pragam, caput rerum in Bohemia, cum exercitu conſiſtenti, multarum victoriarum fructus ſeſe vltrò offerebant, niſi pacis Germanicæ conſummandæ potior gloria alio

curas Tuas transtulisset. Mindam ergo profectus, postquam Legatos Suedicos ex consilio Osnabrugensi Te præstolantes admiratione Tuæ prudentiæ impleuisti, Noribergæ postea, in maiore theatro nobilissimarum, pro pactione pacis adimplenda actionum, maximi ac verè Regii Principis cottidianis documentis spectatus & concelebratus es. Scilicet non minus inter Proceres & ciues, quàm in castris inter milites, auctoritas Te fati Tui & futuræ magnitudinis genius comitabatur, ac in hominum animos meritorum Tuorum

gra-

gratias deliciasque diſſeminabat. Reuectum in Sueciam, quanti Te Regina faceret, quâ caritate, quo honore colendum judicaret, non Holmenſium tantum decreto Comitiorum, & ſolenni, quo coronam ſuſcepit feſto, ſucceſſione Hæreditaria Tibi conſtituta ac promulgata, oſtenſum voluit, ſed ampliſſimis deinde ſignificationibus nunquam non declarauit. Senatus etiam populusque Suecorum qua gaudiorum publicorum conſpiratione, quo concentu applauſuque, Reginæ conſilium, & Tuam dignationem cœlo tulit? Jn quo fortunæ profectu

fectu, animus Tuus, ad imperandum ille quidem genitus delectusque, non aliam tamen potius, quàm ex obſequij pietate, gloriam, tanquàm omnibus inſignibus Regijs inſigniorem, expetiuit. Quo Maieſtas Regia cultu propitianda, qua fide demerenda eſſet, non aliâ magis vnquam diſciplinâ, quam Tui exempli magiſterio, intellectum eſt; Jbunt in annales Suedicos erudiendis poſteris tàm ſancta publicæ quietis & concordiæ pignora, quibus iſta tempora nihil habuerunt auſpicatius ad felicitatem Patriæ. Cui maximum ex multis beneficium diuinis

nis obſecuta motibus Chriſtina Regina dedit, cum Te SERENISSIME DOMINE non Principem modo, ſed abdicato poſt hæc ſpontè ſceptro, Regem dedit. Grandi equidem & arduo Regni auctoramento, ſed Heroico. Quis enim vnquam Magnorum Regum, vel ad res ſecuras acceſſit, vel diuturno otio gaudere potuit? Plurimos tamen felicitate in eo ſuperas, REGVM JVSTISSIME, quod non prouocas bella, ſed propulſas; neque aliena jura per ambitionem temerare, ſed Tua, virtute tueri contendis. Sicut enim ab omni ipſe diſſidendi ſtudio,

dio,

dio, magnitudine quâdam animi plurimum alienus es; ita in quæ tempora natus sis, non potes ignorare. Quæ consilia, quâ officina prodierint, de Suecia primum exarmanda, deinde nouis & longinquis bellis implicanda, adeoque de Germania quoque altero pacis suæ fideiussore & custode nudandâ, cui denique potest obscurum esse? Sed constabit DEO sui consilij ratio, qui tam vastis molitionibus acerrimam mentem Tuam opposuit. Nec longè sunt argumenta diuinæ opis. Compresso quippè feliciter motu Bremensi, qui primordia Imperij

perij Tui laceſſebat, poſtquam Religioni in Suecia ſuum decus, ærario ſuas vires reſtituiſti, tot hoſtium in Te conſpiratas vires, Polonorum, Moſchorum, Danorum, hactenus inuictus non ſuſtines modo, ſed fatigas. Et Poloniam quidem, vt contemto pacis ſtudio, præter violatas non vno nomine inducias, ſceptro Tuo diuinitus firmato litem moueret, atque in ipſa Suecia res nouas molitur, eadem ſidera concitarunt, quæ hactenus omnem concordiæ curam interuertunt. Quanquam enim is fuerit armorum Tuorum, REX INVICTISSIME,

SIME,

SIME, ſucceſſus, vt duodecie: acies Polonos vinceres, Regemque, qui Te Suecia expellere conſtituerat, regno eiiceres; nunquàm tamen inſtaurandæ Pacis curam omiſiſti, neque tàm vi, quàm clementia, quantum poſſes, teſtatum eſſe voluiſti. Qui in fidem Tuam ſe permiſere Palatinatus nec non Quartiana militia, habebunt in omne æuum, quod de Tuis virtutibus prædicent. quæ profectò Polonorum animos non parum ceperant; niſi quod Religio ipſorum ſacris aliena diſplicebat. Sed Tu quidem, ſeuera diſciplina, & fidis pactionibus caue-

cauebas ſacris , vti erant: quorum turbatio, cum violatione templorum, non Tuis, ſed ipſis Polonis ferè imputanda eſt. Pontifici tamen & clero pontificio inter ſolitas nec ignotas artes fuit, obtentu diuerſorum ſacrorum animos nationis à Te diuellere, & propoſita Tua criminari. Neque enim vt coronam Regni Polonici Tuo capiti imponeres, quam ne oblatam quidem recepiſti, ſed vt jus Regni Sueciæ, quod ſibi aſſertum ibat Rex Johannes Caſimirus, Tibi Tuæque Domui ſartum tectum conſervares, pia juſtaque arma induiſti. Qui

eam ſibi occaſionem dari crediderunt, vt velut ex inſidijs in Te vndiq; coorti omne nomen Suecum in ordinem redigerent, pacisque in Germania tot laboribus ac diſcriminibus partæ fructu ſemel deſpoliarent, ſatis opinor ſentiunt, tàm bonam cauſam, virtute inuſitata munitam, majore periculo quàm ſpe oppugnari; neque extemporanei operis eſſe, gentis exercitæ armis, animo inuictæ, Regis ſui auſpicio inſuperabilis, opes conuellere. Quanquam autem, REX AVGVSTISSIME, DEI & ſummæ Reipublicæ negotium tàm magnifi-

ce

ce hactenus in oculis humani generis geris, vt vigilias, labores, facta Tua, ſummorum omnis æui Jmperatorum exemplis nil neceſſe ſit concedere; quanquam militiæ Tuæ decora omnibus gentibus miraculo, hoſtibus ſtupori ſint; illuſtrius tamen & amplius eſt, quod precamur, vt illi forti, illi excelſo, illi in omnia promto animo Tuo, Pacem foris domique & emeruiſſe, & perornaſſe paulo poſt contingat. VIVAT REX MAXIMVS CAROLVS GVSTAVVS & vincat, & longæua Regiæ Domus poſteritate, meritorum laudumque He-

roicarum ſeriem perpetuet! Hæc ſummo pietatis calore precatus, vt genua Tua, REX AC DOMINE CLEMENTISSIME, humillime fas ſit contingere, & ad pedes Regios exiguum hunc libellum deponere, ſupplicat

SACRÆ REGIÆ MAIESTATIS TVÆ

deuotiſſimus ſeruus

J. H. B.

Sacræ

Sacræ Regiæ Maiestatis Regnique Sueciæ Senatori, Cancellario Aulico &c.

Literæ Authoris ad Illustriß. Biörnclou: factum institutúmque huius operis explicantes.

Jllustrissimo & Excellentissimo Domino,

DOMINO
MATTHIÆ BIÖRNCLOV
Hæreditario in Elmenhoff, Wannestadt & Tislinge &c.

DOMINO MEO GRATIOSISSIMO.

Jllustrissime & Excellentissime Domine, Mœcenas Gratiosissime,

E*Tiamsi curis Tuis, quas Respublica sibi vindicat, sæpius ob-*

ſtrepere priuata clientium deſideria nequaquam debeant, ſperaui tamen fore, vt veniam dares his literis, primum quidem reuerentiam & obſequia Tuis aduerſum me meritis in perpetuum debita profitentibus, votaque pro Tua incolumitate ſuſcipientibus; deinde etiam preces, quarum à Tuo fauore vnice pendet exitus perferentibus. Hiſtoriæ Danicæ tandem publicandæ, vt me deſiderium vehementius incederet, multa & diuerſa, quibus nomen meum lacerari intelligo, conuitia effecerunt. Apud Danos enim rumor diſtulit, me totam illam natio-

tio-

tionem, eiusque Regem, grauibus opprobrijs notaſſe in mea hiſtoria. quod cum non dubitarent nonnulli coram mecum quaſi expoſtulare, monſtraui vni alteriue opuſculum, & multa inde prælegi; addens, nihil mihi tale mandatum à Sereniſsima Regina fuiſſe, vt conuitio quemquam, etiam in hoſtium partibus, inceſſerem. Nam in cauſsis belli enarrandis fieri quidem non poſſe, quin alteri parti moleſta accidat narratio; ſed nullam in eo meam inuidiam; & publice hæc pridem dicta ſcriptaque fuiſſe. Longe autem grauius fuit, quod apud Vos quo-

que, me mutatæ, quaſi in contrarium Vobisque aduerſum habitum hiſtoriæ, inſimulari cognoſcerem. Solatio tamen eſt, quod cauſſam dico, apud gnarum totius negotij iudicem: Tu enim, Jlluſtriſſime Domine, *omnia memoriter tenes. Sub diſceſſum è Suecia meum, duo exempla reliqueram: vnum compactum, quod Reginæ obtuli; alterum per partes, vt deſcriptum erat Magno Cancellario Axelio Oxenſtiernæ, tradidi. Jn priore, obſequendum erat voluntati Regiæ, adornandâ priſcum ad morem hiſtoriâ: igitur de cauſ-*

ſis

ſis belli ſummatim egeram: quas prolixius, ex editis vtrinque ſcriptis, exhibitas, alteri exemplari addideram, quando Cancellarius fuſe iſta narrari voluerat. Tractatum Pacis itidem per ſummas tantum inſerui: quia inſperatus diſceſſus me vberiore commentatione excluſerat. Sed, cum penes me eſſent, quæ ad pleniorem deſcriptionem pertinerent (diligentiſsime enim enotaueram) ſtatim Germaniæ redditus ſuppleui totum eum hiſtoriæ locum, vtiliſsimum ſcilicet, & ceteris omnibus quodammodo præferendum. Ceteras acceſsiones, luculentas ſane,

Tuis

Tuis auspicijs consiliisque debeo, Jllustrissime Domine. *id quod, absque mea commemoratione, pulcre Te meminisse, opinor. Quare ne scribere quidem apologiam incipiam. Vt omnia mihi desint, candor certe superrerit: de quo vel Tuum testimonium mihi sufficere potest. &c.*

Argentorati 8. Januarij 1666.

Illustrissimæ Tuæ Excellentiæ

addictiss.

J. H. B.

xiv

xiv

XVII

BELLI SVECO-DANICI Annis CIↃIↃC. XLIII. XLIV. XLV. Gesti HISTORIA.

LIBER PRIMUS.

Initium bellandi de improviso, ex parte Germaniæ à Torstensonio factum, cum serie Germanicarum rerum connectitur. Iter Torstensonij, & primordia Holsaticæ expeditionis. Iudicia de hoc bello, & status rerum in Europa. Caussæ belli accuratius explanatæ. Fœdus Belgicum cum Suecis, quà huc pertinet. Dispositio militiæ Suedicæ in Germania. Torstensonius Holsatiam occupatam ordinat.

Regis Daniæ industria in propulsando bello. Error & opinio apud Danos & Noruegos de his armis. Cæsaris pro Dano cura. Vicinorum consilia. Jutia, Ditmarsia, Vensilia occupantur. Fioniam Rex Daniæ tutatur. A parte Sueciæ cum præmissus esset in Daniam Fecialis, qui bellum denuntiaret, Gustavus Hornius Scaniam cum exercitu ingreditur, & pleraque occupat. Etiam ad fines Noruegicos copiæ armatorum disponuntur. Danorum in Noruegiâ, & ex eâ conatus. Jemtia in Suecorum ditionem redacta. Regis Daniæ Gotheburgensis expeditio. Classis Suedicæ à Lud. Geerio in Hollandia conductæ adventus, & post pugnam unam alteramque regressus: cum seditione, turbæ nauticæ. Classis major è Sueciâ præfecto Claudio Flemmingio, Fimbriam occupat, & post acre cum Rege Daniæ prælium navale in portu Christianprisiæ obsessa, feliciter evadit.

Bellum

Bellum quod Sueci, annis præscriptis, cum Danis terrâ marique summâ vi gesserunt; biennio non toto inter maxime memorabilia nostri temporis haberi meruit. Nam & locis peruagatum est amplissime, inde â Germaniâ quidquid Danicæ ditionis litoribus Oceani terminatur, hinc Scaniam, Bleckingiam, Hallandiam, finesque Noruegiæ complexum; infestato mari classibus, tentatis aut captis insulis: & duces habuit celeberrimos, Regem acerrimo animo, virtute militari summâ, cum præcipuis æui bellatoribus commissum: & euentu inprimis admirabile apparuit, postquam duobus grauissimis bellis vno eodemque tempore, opes animosque Suecorum sufficere intellectum est. Ex quo enim suscepta Gustaui magni ductu & auspi-

ciis expeditio Germanica, etiam post fata tanti victoris, adolescenti inter patriæ incrementa Christinæ filiæ crebras pepererat laureas; nihil visum illustrius, quam quod in medio externorum armorum cursu, finitimo certamine exacto, Reginæ tum maxime imperium capessentis primordia, securitas domestica & Danica Pax, non sine omine futurorum exceperunt. Sicut autem summa & ineuitabilis necessitas Suecos ad hæc arma egit, sicut paulo post caussarum series accuratius explananda ostendet: Ita non domi tantum quam minimo motu strepituque omnia apparari, pars consilii fuit; sed foris quoque inchoando bello celeritatem & dissimulationem singularem adhibuit Linnartus Torstensonius, Suedicis in Germaniâ armis summo cum imperio præfectus. ad quem, alijs prorsus consiliis operibusque intentum missus è Suecia Jacobus Törneschildius, pene-

penetratis post objectas ab hostilibus Cæsareorum copiis moras itineribus, Reginæ mandata attulerat, initio Octobris, anni qui hujus seculi quadragesimus tertius vsurpatur. Jis jubebatur Torstensonius, firmare copiis ac præsidiis loca munita in Silesia, Morauia, & quæ alibi Regis vtilitatibus subleuandis & connectendis inseruirent; disponere statum Pomeraniæ & Westphaliæ; inuigilare & prouidere securitati portuum & maritimæ Pomeraniæ, & huic rei vnum ex præcipuis ducibus cū idonea equitū peditumq; manu destinare, qui & alias hosti qua opus, se obijceret; atque his probe constitutis cum majore exercitu sub signis ordinato Holsatiam ingredi, inque ea, qua Danica est, vt & Jutia, statiua militibus partiri. Addebantur, quæ ad demonstrandum consilium de propulsandis bello injurijs Danicis pertinebant: tum quibus in omnes partes erga socios,

amicos, medios, suspectos, officiis, literis, quaque agendi consuetudine, longius, propius, vti fas esset. Quibus cognitis, Torstensonius cum subinde ex captiuitate Tribunum Gerstorfium dimitteret, induciarum mentionem apud hostem illo interprete cœpit injicere. Verum nullo ad ea relato responso, ordinandis de cetero, sicut præceptum erat, rebus animum intendit. Quoniam vero ex ipsa Cæsareorum bellorum serie, noui & grandis cœpti rationes fuerunt dispensandæ; nõ alienum instituto suscepti operis videri potest, si nos quoque occupatum ordinariis curis ducem per momenta rerum priora, ad id temporis deducamus, quod in Danos subito expeditionem ejus deflexit.

1641. Partâ igitur apud Lipsiam anno superiore victoriâ quò minus effuse Sueci vterentur, hostemque ad interiora receptacula persequeren-

ren-

rentur, multitudo vulneratorum eo certamine obstitit: summaque ratio, & mox fortuna fuit, Lipsiam à tergo munimentum habere. Hac 1643.
in ditionem redactâ, cùm iterum longinquis aduersaretur consilijs hiems, Freibergam obsidere placuit: quæ capta cum Lipsiensibus & Chemnicensibus præsidiarijs, hostilia ad Albim munimenta à Pirna Magdeburgum vsque coërcere potuisset: Sittauiâ & Luccaniâ, ex parte Lusatiæ obuersa, idem præstituris. Repugnarunt Freibergenses summâ ope: donec hostis è statiuis Bohemicis, vbi copias instaurabat, ad obsessam vrbem tam opportune conuolauit, vt ab ipsa apparata oppugnatione, post editam cuniculorum opere ingentem murorum ruinam, Torstensonius reuocaretur. Inde cum nulla pugnandi facultas esset, in Lusatiam, exactoque ibi altero mense, in Bohemiam itum: quo præcesserat hostium exercitus,

(43) Gallassio iam rerum summam tenente, postquam Piccolominium Hispanis petentibus Cæsar concesserat. Tendebant vltra Albim Cæsariani: citeriora Torstensonius, euocatum è Pomerania Stalhanskium, & quasdam è Silesia copias expectans, insidebat: neutra parte ab occupandis, aut muniendis locis opportunis cessante. Ceterum capto Melnicco Suecus Albim ponte transiuit, præterque castra hostium, paulo ante Kœnigsgratio Brandisium translata, cum dimicandi copiam frustra fecisset, Brodam Bohemicam petiit, indeque Morauiam ingressus, Olomucium acri obsidione liberatum, instructu & copiis studiosissime firmauit. Neque hostis, quamquam statim insecutus, castraque semper vicina metatus, prohibere potuit, quo minus vi metuque occuparetur, quidquid fere locorum securitati aut abundantiæ Olomucii profuturum

rum

rum videbatur. Hæc occaſio fuit, inſiſtendi præcipuo & perpetuo militiæ Suedicæ conſilio, vt tranſlatis in Cæſaris patrimonium armis, officina belli tot cladibus reſarciendis hactenus abunde ſufficiens imminueretur; & ad pacem amandam argumenta domi hoſtibus naſcerentur. Augebat periculum Tranſyluanus: quem ex dubio amico apertum fore inimicum, vtprimum Sueticarum opum ſocietas tot occultis pridem literis nuntiiſque affectata, è propinquo affulgeret, non immerito Cæſar ſuſpectabat. Igitur conſiliis armiſque vel ad eiiciendum Torſtenſonium, vel ad diſtrahendum, nihil reliqui factum eſt. Submiſſa ſunt continenter in caſtra Gallaſſii ſupplementa nouorum militum: Cæſariſquoque expeditionem ſumturi, primo fama, mox iter Niclasburgenſe magnam ſpeciem habuit. Et quamuis miſſus in Sileſiam Comes Bu-

chemius, in itinere male multatus vix cum tertia militum parte peruaserat, conficiebatur tamen illis in locis iusti instar exercitus: quem in Pomeraniam præsidiis Sueticis infessam, aliquid ausurum, facile apparebat. Nam Kœnigsmarckius, apud Saxoniam inferiorem & Westphaliam cum delecto milite ad subita belli excubare iussus, quia supplementis è Sueciâ destinatis nondum augeri potuit, vix par futurus disturbandis hostium cœptis credebatur. Quo factum est, vt Torstensonius retrahendo è Silesia Buchemio, ad castra hostium expedito agmine profectus, detrectante aleam prælii Gallassio, late ad interiora populationem & terrorem dispertiret: receptisque quæ Olomucii reliquerat, impedimentis, Brinnam obsidere pararet; si forte hosti omne in cunctatione consilium ponenti, pugnandi necessitas posset afferri. Verum cum nec

nec obſidioni, nec prælio, ſed nec ſtatiuis longioribus locus faveret, repetito Olomucio, apud montana Morauiæ tantiſper ſubſiſtere, hoſtemque domi continere, Eulenbergâ interim obſeſsâ ſubactâque, placuit, donec fortuna morandis nouandiſque hominum conſiliis intenta, ſedem ac rationem belli commutauit. In Sileſia ergo totus menſis October reficiendo militi, ordinandiſque in poſterum rebus, datus eſt: Pomeraniæ præſertim reſpectu; in quam tranſmittere bellum hoſtis enixiſſime contendebat. Quippe Cracouius, ſupremâ apud Cæſareos vigilum præfecturâ auctus, delectas equitum & dimacharum cohortes, ambagioſo itinere, per Bohemiam, Luſatiam, Sileſiam, fineſque Poloniæ raptim egerat, vlterioremque Pomeraniam, captis impetu direptiſque quæ iniuriæ opportuna, euaſtauerat. Accurrit quidem propere Kœnigsmarckius,

receptisque locis plerisque, Cracouium vt castris se tueretur apud Belgardum adegerat: sed quin suppetias laturi essent Cæsarei, vt primum Torstensonius digrederetur, dubitari non poterat. Ille igitur nunc citra, nunc vltra Viadrum moras nectens, tandem ad finitima Poloniæ Helmoldo Wrangelio relicto, vt Kœnigsmarckium subsidiariâ ope firmaret, si quid illâ moueretur, Glogouiam, reuertit: famaque & paratu speciem præbuit, moturi, si res exigeret, in Pomeraniam, cui minus iam timebatur: quippe in qua hoc tempore totis viribus bellum gerere hostis non nisi malo suo poterat. Sed nouam pauloque ante in Succiâ præceptam expeditionem molienti, inter artes erat, tum hac simulatione, tum insecutâ tortuosi itineris ambage, veteres nouosque hostes in errorem ducere. Gallassius vtique & Götzius statim Cracouium monuere,

nuere, vt ſi imparem ſe Torſtenſonio ſuſtinendo iudicaret, per fines Polonicos Vratislauiam incolumes reduceret copias. Interceptæ ſunt literæ hæc mandata ferentes: Suecoque occaſionem præbuerunt, Palatinum Poſnanienſem de pactis induciarum appellandi, poſtulandique ne alterâ vice hoſti Suecorum tranſitum per limites ſuos Poloni concederent. Sed Cracouius alio nuntio de voluntate Cæſaris certior redditus, caſtris munitiſſimis tacitâ fugâ elapſus, quâ dictum eſt viâ, per fines Poloniæ, turmas plerasque ſeruauit. Kœnigsmarckium, quo minus eos aſſequeretur, reciſi paſſim à fugientibus pontes, & mox illis refectis, reuerentia fœderum cum Polonis, morabantur. Torſtenſonius interea ſuperato Glogouiæ Viadro, Luſatiam, inde Saxoniam ingreſſus, denique credebatur ponte nauali, quem apud Torgauiam fecerat, Albim tranſiturus:

præ-

præſertim, poſtquam id facere juſ-ſus Kœnigsmarckius, qui paulo ante cum ſuis turmis, ad exercitum reuerterat, veluti præmitti viſus eſt. Varia hinc de hibernis eius fama: ad quam hoſtis quoque ſe circumegit, nequicquam occupaturus iter, quod Torſtenſonius ſimulauerat. Js enim, præteritâ Viteberga, cum Coſuicum in fronte Anhaltini agri poſitum petiſſet, iterumque dehinc imaginem præbuiſſet Albim tranſituri, repente Serueſtam conuerſus, per Magdeburgenſem tractum, Hauelbergam iter intendit.
1. Dec. Huc antequam perueniret, conuocatis copiarum ducibus præfectisque gratias egit ob ſtrenuam fidelemque operam, cuius ſe teſtem profeſſus, nihil magis in votis habere confirmauit, quam vt fortiſſimæ legiones poſt aſſiduos itinerum, caſtrorum pugnarumque labores, aliquo tam exercitæ militiæ ſolatio præmioque refice-

ficerentur. neque enim ſpei fructum longe abeſſe. interim reipublicæ & inſtantibus curis ſeruiendum. in hiberna & Holſatiam absque tormentorum apparatu ire, non eſſe imperatorium: neque equos ſubito parari poſſe, niſi amputatis, quæ relinqui poſſent, ipſi equorum ſarcinas portantium, viribus, ſubleuare rem tormentariam, quæ caſtrenſis verè ſupellex ſit, aggrediantur. Simul his, obligauit fidem ſuam, recepturos, quæ quisque nunc amitteret. Reticuit de offenſis Dani, nouique belli conſiliis. Jlli extemplo inter ſe collocuti, quingentos amplius de ſuis equos, magna alacritate tormentis deſtinant, vehiculorumque ac ſarcinarum ſuperflua igni abſumunt. Transmiſſo deinde apud Hauelbergam flumine, cuius nomen oppidum quod dixi, participat, cetera feſtinantur. diſpertitoque in tres cuneos agmine, partem eque-

equestrium copiarum, assumtis sclopetariis maioribus equo vehentibus, Pritzualdiam versus, Torstensonius ipse ducit: cum parte alterâ Witebergius Perlebergam contendit: Carolus Gustauus Wrangelius cum peditatu, quanta posset itineris industriâ sequi iubetur. Convenere qui præcesserant, equites ac delecta peditum manus Raceburgi, Polabo-
11. Dec. 12. Dec. rum veterum patria: occupandæque Holsatiæ initium postridie fecerunt ab Oldesloâ inter Hamburgum & Lubecam sitâ. Unde Segebergam (Aelberaga olim fuit) &
14. Dec. post tertium diem Chilonium peruentum est. Hanc enim vrbem, fidei & mercimoniorum sedem, anniuersario nobilium congressu celebrem, portuque præclaro opportunam, principio statim in potestate habere, inter consilia præsidiaque belli fuit. Et iam Mortaignius sex cohortium manu Pinne-
12. Dec. bergensem agrum in ditionem redegerat.

degerat. Jta momento temporis excutitur altâ pace, ac improuiso belli tumultu trepidat omnis Holsatia. pro se quisque festinare, carissima rerum in vrbes vicinas arcesque munitas asportare: multi fugere, plures ex fugâ reprehendi, aut inundantibus latè copiis præoccupari. Neque mora interposita est, quin tumultuosissimo nuntio ipsius Regis Daniæ aures verberarentur: rapiente hunc laborem Segebergensis arcis præfecto, qui haud satis diligenti custodiâ asseruatus erat. Non parum autem mitigauit oppressorum calamitatem ratio & humanitas Ducis: qui non nisi repugnantibus nocere doctus, recreando militi ex bello Germanico huc diuertisse, atque securitatis non possessionis caussa obtinere, quæ occuparentur, videri volebat. Jd quod etiam Marescallo Regni Daniæ, caussam armati ingressus per literas requirenti, inter-

posita mora rebus præsentibus opportuna, respondendum duxit. Satis autem constat luculentas nobilium opes, Lubecensium vehiculis mercibusque permixtas, dum exactius inquirendi cura consultò remittitur, Chilonio dimissas esse. Hoc itaque Danici belli principium, sicuti sine vulnere, & sanguine adversus imparatos prouenerat, ita humanioris tituli velamento conuestiri facile potuit: cum præsertim non paci minus quam bello paratum animum sibi retinendum Sueci statuissent, si vel tum exscindere belli caussas Dani properarent. Ceterum tam repentina rerum commutatio, propemodum Europæ totius consilia iudiciaque commouit. Perturbatis enim apud plerasque nationes rebus, diffidiisque passim feruentibus, non nisi magnis motibus accipitur, quicquid nouum emergit. Gallos à multo jam tempore reipublicæ tractandæ ratio, opibus

bus libertati Europæi orbis imminentibus oppoſuerat. Jn eo certamine, per varia rerum diſcrimina, ſatis animaduertit Gallia, nec belli ſucceſſu, nec pacis ſecuritate ſuſtentari ſatis aut firmari ſuum ſtatum, niſi amicorum virtutem ac fidem, in eaſdem ſpes metusque arctius conſociaret. cum ergo quantum in fœdere Suedico præſidii collocatum eſſet, non paucis aut leuibus ex præterito documentis meminiſſet, neque ſegni prudentia in futurum ratiocinaretur; ad famam hujus belli non modice perculſa, querelas ac obteſtationes miſcuit, de communibus propoſitis, quæ tempore maxime alieno debilitari aut rumpi videbantur. Auxit hunc dolorem, quod inconſciis inconſultisque Fœderatis rem tantam ſuſcipi, deuolutaque in ipſorum humeros præcipui oneris mole, fortunam partium in diſcrimen mitti, ani-

mo haud satis æquo ferendum iudicabant, qui sua tantum cogitant, dum de alienis deliberant. Propior periculo Princeps Cassellana, virili constantia, consilio, fide, præcipuum decus adepta, non dissimiles ob caussas, animi angebatur. Belgici Ordines, quorum & res vt cum maxime agebatur, & fides obstricta erat, sicut Fœderis leges paulo post circa caussas belli commemorandæ ostendere possunt, quo animorum habitu se his negotiis adhibuerint, in loco cognoscetur. Britannia, magnum olim librandis nostri orbis rebus momentum facere solita, nunc inter domesticorum armorum tumultus, externa contrariis quidem studiis, sed vt extra sui temporis & operis rationes posita, respiciebat. nisi quod altera factio Danum premi, altera valere, suæ spei tutius existimabant. Hispani, quod casus obtulisset in sapientiam versuri, multa

ta Gallis mala & ominabantur & meditabantur. Lusitani firmandæ cum Suecis amicitiæ intenti, non tam iudicium suum proferebant, quam curas occultabant. Quorum Legatus scriptis ad Torstensonium Hamburgo (20. Decembr.) & Wismaria (29. Decembr.) literis præter officia, pecuniam offerebat. In Germania Suecorum hostes, distractos illorum vires, bellique partem in alias sedes translatam, Regemque Daniæ cautiora hactenus secutum, nunc vel inuitum in partibus fore, occulti lætabantur: palam occasionem nacti, probra in nomen Suedicum iaciendi, & quicquid fortibus felicibusque armis obiectari solet, ingeminandi. Quibus præcipua rerum ad quæstum diriguntur, sicut à suis rationibus alienum nunquam putauerunt, si Danis, quos imperiosius acerbiusque vectigalia exigere crebrò querebantur, ali-

quando vi munita contradictio opponeretur; ita amori præsentis lucri inuidiam paulatim posthabere, neque probare videbantur arma, quæ ex tam inopinato mercimoniis emundis vendundisque intercesserant. Reipublicæ studiosos altius perculit, quod speciosi totiensque liberandæ Germaniæ titulo præscripti operis contextus solui videbatur, pacisq; spem auidioribus passim animis haustam, postquam Legati componendis rebus Germanicis Monasterii & Osnabrugæ iam conuenire cœperant, versis repente in pacis conciliatorem armis, plerique desperauerant. Et iam inter diuersa Suecis timentium aut obtrectantium studia, euentum rei arduæ ac præcipitis, fœcundus præsagiis rumor varie figurabat. Aluerunt hos animorum motus querelæ Danorum, latè & cito
30. Ian. 1644. dispersæ, ac subinde libello publicatæ in hanc sententiam: Suecos

cos iniuſtum, minimeque neceſſarium bellum, rebus necdum repetitis, contra leges patrias, quibus mutuæ neceſſitudinis inter vtrumque populum conſeruandæ ſarciendæque formula continetur, Regi tot nominibus coniuncto, eo ipſo tempore intuliſſe, quo Suecorum bello in Germaniâ componendo præcipuam is impenſamque operam nauaſſet. Hæc accenſa verbis ad inuidiam & miſerationem compoſitis, auxerunt apud homines deſiderium cognoſcendi, quænam res gentem graui bello implicitam, nouæ moli humeros ſubiicere adegiſſet. Nam ea, quibus Sueci ius & neceſſitatem noui belli declarauerant, licet prius exarata, ſerius tamen vulgo innotuêre. Certatum dehinc inter arma mutuis reſponſis; iteratâque non ſemel ſcripturâ diſceptata lis eſt. Cuius ordo quibus momentis conſertus ſit, in quantum hiſtoriæ modus patitur, mihi 16. Ian.

quoque exequendum arbitror: Nam caussas rerum, quæ geruntur, fingere, ut præsens mouit affectio, aut per ignorantiam negotii suis propositis omnia & opinionibus accommodare, aut studio partium jure acta dicere vel iniuriâ, quæ inuisus dilectusue egit; sicut usitatum, ita rebus intricandis potius, quam explicandis idoneum est. Neque satis suæ existimationi consuluerit, qui solitis inter accolas odiis, aut insita quadam bellandi cupiditate actos Suecos ad temerarium bellum procurrisse, temere pronuntiauerit. Lacessentibus enim undiquaque caussis, imposita certandi necessitas, ubi nulla in jure & pactis spes relinquitur, plena iustitia est. Sed & illi, qui differri in aptiora tempora, quamuis iustum dissidium, merito & cordate optabant, satis intelligent, necessitatem, quæ raro permittit occasiones eligere, ante ratio-

fionem esse. Querebantur sane Sueci pridem, nullam Danis reuerentiam fœderum initorum obstitisse, quo minus, ruptis humani iuris vinculis, insitum odium, & infestum in hanc gentem animum quauis occasione explerent: idque tum aliunde demonstrari posse credebant, tum propioris æui documenta maxima, à trigesimo amplius anno, non quidem ut caussam hujus belli, sed quo prioribus recentia hæc compararentur & opponerentur, repetebant. Rex enim Daniæ Christianus IV, vt Carolo IX. Succorum Regi bellum inferret, nullamque pactionem, quamuis sæpius oblatam, admitteret, has fere interposuerat caussas: quod commercia in mari Balthico tam Danis quam alijs, interdicto Rigensis & Curlandicæ nauigationis præciderentur; quod ius Regium Dano in Lapmarckia Noruegiæ nomine competens Sueci vsurpan-

(1610)

(1610)

pando attrectarent. quanquam in Rigenses quidem & Curlandos, tum Suecorum hostes, nec renitente Dano, & pacto Stetinensi, ne retineretur, obligato, istud interdictum non iniuria factum erat: & in caussa Finnorum maritimorum Lapponiæ, iure suo non Sueci minus, quam Dani insistere poterant, ex sententia Flackesebacensi, donec iudicio arbitri, & viâ fœderibus descripta, aliter statueretur. Frustra, vt id fieret, petitum: remissis primo ex Dania ad Senatores & Ordines Regni Suedici, præterito Rege, patentibus literis, imperiose tolli ista iubentibus; tum Suecis, qui Holmia Calmarniam progressi, quo minus Wismariæ apud arbitrum & Danos statim præsto essent, vento detinebantur, non expectatis. Ita, ne responso quidem dato, ad Regis Caroli IX. literas, quibus Regem & Senatum Daniæ de iniquitate rei, & defi-

mens. Octobr. 1610.

nien-

niendis iuxta pacta controuerſijs monuerat, ad arma procurſum eſt: dum Rex Daniæ, Ruſſico Polonicoque bello implicitos Suecos, & ætatem Regis Caroli ingraueſcentem, adeoque iniurijs opportunam ſpeculatus erat. Id bellum, quod Rex decedens Filio Guſtauo Adolpho unâ cum Regno reliquerat, interuentu & opera *Ian. 1613.*
Jacobi Magnæ Britanniæ Regis compoſitum eſt: ſopitis præter cæteras, etiam quatuor illis, quas ad iudicium arbitri ſententia Flackeſebacenſis diſtulerat, controuerſijs. Non diutius quam ad annum huius ſeculi XVIII. durauerat amicitia, cum Danus paulo ante diem reſtituendæ Suecis arci Elffsborgenſi dictum, Fridericum Grubbium cum quibusdam querelis miſit, eo potiſſimum nomine tum motis procul dubio, vt, ſi vel minimum quidpiam in redemptione illa deſideraretur, exaggeratæ, prætextum retinendæ arcis

arcis darent. Verum, impletis omnibus, querelæ obliuioni, non vltra quartum tamen annum, traditæ, occupatâ à Suecis Rigâ, per internuntium Danicum Petrum Galtium vehementer instaurari cœptæ sunt. Motâ tum lite de immunitate vectigalis, Danus in tantum suorum ciuium in Suecia immunitatem extendebat, vt Regi Sueco ademptam cuperet facultatem, imperandi Suecis etiam volentibus tributa, ex vsu & necessitate Reipublicæ; nisi exceptis mercibus, quas Dani à Suecis emerent. Pugnabat hoc cum maiestate Regis & Regni, neque concedi poterat sine pernicie publica, & periculo exempli: cum præsertim pactis Regnorum, nihil aliud quam immunitas mercibus Danicis in Suecia, & Suedicis in Dania, Noruegia, Oresunda, attribueretur. Cum Rex Gustauus Adolphus, ne lites istæ inter Regna hæc consererentur, peti-

petiisset, Danus, neque vlteriore transactione, neque iudicio tentato (quod pactis Regnorum „ præcipitur;) rescripsit: certum 1622.
„ sibi de nauibus & mercibus Sue- 20. Aug.
„ dicis vectigalia exigere, donec
„ molestiæ ciuibus suis in Suecia
„ oblatæ omitterentur. Verborum minas res ipsa comprobauit, exactis toto anno vectigalibus: cum interim Gustauus Adolphus, insuetus alias tam imperiose tractari, neque parum dolens mandata sibi & repressalias à vicino tot nominibus coniuncto intentari, conditiones tamen æquissimas, & supra quam exigi poterat, temperatas patientissime offerret, & ex formula pactorum componi, legatis utrimque missis, dissidia, postularet. Verum, vt vidit, nihil patientia & æquitate profici, arma aduersus Danum sumere, quamuis graui Polonico bello irretitus, decreuit. Tum demum 1624.
Rex Daniæ literis scriptis, nego- 24. Apr.

tia-

ciationem rei apud limites admiſit, qua omnis controuerſia diſcuſſa eſt. Jacta tum quædam ſunt de vectigali Oreſuntico, & certificationibus (quas vocant) mercium Suedicarum; per quæ ſatis apparebat, Regem & Senatum Regni Daniæ id agere, vt exaucto amplificatoque variis nominibus illo vectigali, omnium Rerumpublicarum & nationum mari Balthico vtentium bona, arbitrariæ Danorum taxationi ſubiicerentur; ciues autem Suedici, antiquitus immunes, & vi pactorum peculiarium ab omni onere & impedimentis liberi, per obliquum irretiti, aut vectigal indebitum penderent, aut nauigationem & mercaturam vario prætextu experirentur reſtrictam, oneratam, acciſam, & cui, ſublato emolumento, ſponte intermori neceſſe eſſet. Ergo quæ Dani flagitabant, ut Suecorum certificationes jureiurando munirentur,

&

& disertis verbis, proprias merces eius qui nominatur, testarentur, vtraque reiecta sunt; tanquam noua inuenta turbandis commerciis & pactis Regnorum nata; & cum insigni aliorum populorum præiudicio coniuncta; si sublata fide, qua mercatura omnis nititur, nouis subinde litibus materia suppeteret. Quid? quod Dani nunquam ostenderunt, quo iure ab hominibus amicis, vndam solummodo, terras eorum interfluentem nauigantibus, vectigal Oresundanum exigatur? Sicut amplius indicabunt, qui seruitutem eam hactenus seruierunt. Sed tum quidem re vltro citroque agitata, conuenit, vt iureiurando neutra pars certificationes firmaret, Suecis autem in Dania, Noruegia, Oresunda, salua immunitas, secundum pacta & exempla priorum temporum procederet. Conuerso hinc in bellum Polonicum

(1625.) Gustauo Adolpho, Danus paulo post in bellum cum Cæsare incidit, cum se ducem & defensorem circuli Saxonici inferioris ferret: euentu non alio, quam vt post prælium Luterense, amissamque Holsatiam & Jutiam, pace Lubecensi sibi consulere contentus, sociorum & amicorum iura & commoda dimitteret, atque maritima Pomeraniæ & Megapolin Cæsaris arbitrio armisque, non sine graui incommodo Borealium horumce Regnorum relinqueret. Quibus in rebus, quanquam de mente Dani aduersus Suecos non obscura fuerit coniectura, Gustauus tamen Adolphus non dubitauit lapsam eo tempore Regis Christiani auctoritatem restituere; neque fœdus abnuit, quod metu & conscientia priorum consiliorum peti, præclare intelligebat; haud immemor, secum olim ad hanc formam minime actum esse. Quam

grate

(1625-1639)
grate habuerit ista amicitiæ officia Danus, vel inde liquet, quod missi ad Lubecensem pacificationem à Rege Gustauo Adolpho Legati, qui de communibus commodis, tum de caussa Stralsundica, quam tuendam anno superiore vterque Regum susceperat, denique de subnatis cum Cæsare controuersijs agerent, instigantibus, vt postea patuit, Danis, non admissi sunt. Ab ipsa vero pace Lubecensi, solitæ in Suecos Danorum iniuriæ, nouam seriem exorsæ sunt. Desertâ primo, mox in Cæsaris manu relictâ cum suis portubus Pomeraniâ, Stralesundâ cum Suedico præsidio destitutâ, ne ferendæ quidem opis facultatem Suecis in expedito esse patiebatur posita à Danis ad ostium Penæ fluuij, infra insulam Ruden, citra omnem iuris speciem, nauis galeata; quæ venientes & egredientes merces vectigales faciens, cum nauigantibus ipsis initio par-

ceret, neque interiorem negotiationum curſum attrectaret, mox atroces injurias cumulare auſa, aliquando in nauem Suedicam puluere bellico & inſtrumento militari oneratam diſplodere non dubitauit. Toleratum id Suecis & Duci Pomeraniæ (qui nequicquam tolli nouum onus poſtulauerat) ne Cæſar quidem vel potuit, vel voluit emendare. Conſecutum eſt, vt Megapolitani Duces, propinquitate Sueco juncti, cum Danus eos deſtituiſſet, auita ditione pellerentur, terrâ omni cum portubus Fridlandio traditis: Pomerania nullius culpæ comperta, ſola inuitante portuum commoditate, exercitu occuparetur: piratica aduerſus Suecos inſtitueretur. Quibus, aliiſque de cauſſis, bello cum Cæſare gerendo implicitũ Regem Guſtauum Adolphum, Danus ex omni occaſione cum hoſte colludens, ne ſuorum quidem commodorum reſpectu, impe-

impedire destitit. Cesserat & Ipse & Filius omni iure Archiepiscopatus Bremensis: sed à Cæsare tamen, cum aduersus Suecos tueri nequiret, vltro se passi sunt implicari, vt Friburgum reciperent. nam quò minùs Stadam, vt conuenerat, insiderent, postquam Papenhemius præsidium Cæsaris eduxerat, successus Ducis Johannis Friderici Administratoris, qui Suecorum auxilio Danos Friburgensi munimento excusserat, obstitit. Glückstadienses, tum alia incommoda sæpius obtulerunt, tum anno CIↃIↃCXXXII. nauem Suedicam tormentorum ictibus merserunt, fortuitum eum casum postea caussati. Apud idem Castellum Glückstadiense, nouum vectigal exigendi licentiam, per caussam retorsionis in Hamburgenses, re vera aduersus omnes Albi commeantes, à Cæsare, conniuentibus partim Electoribus, hac lege impetrauit, vt Cæsari

 omni

omni modo ſuffragaretur, & contra Suecos auxilio eſſet, ſi negotiatio pacis minus ſuccederet. ſub perſona enim pacificatoris hæc talia Danum agitaſſe, ex ſecretioribus commercijs documentisque abunde cognitum eſt. Neque quisquam rerum publice geſtarum haud imperitus ignorat, quemadmodum, non tantum ſuperſtite Guſtauo Adolpho, ſed vel maxime poſt mortem eius, Regno Sueciæ aduerſa ſtruxerit apud Electores, Principes, Ciuitates Imperij Germanici, aliosque extra id conſtitutos. Ita cIɔIɔcxxxIII. anno, miſſis in Sileſiam legatis, eò ad pacem tractandam Cancellarium Oxenſtiernam inuitauit: cùm nihil niſi occaſio captaretur Suecis obtrectandi; præſertim apud imperitiores, qui pacem cœco impetu cupiebant. nam & literæ ſecuritatis à Cæſare impetratæ, ſolos fœderis Lipſienſis ſocios nominabant; & præter

ter manifeſtam rei indignitatem, neminem latere poterat, negotium tanti momenti, in quo totius Europæ commoda verterentur, neque Regni Suedici, neque Fœderatorum nomine, citra præuiam conuentionem ſuſcipi poſſe. Poſt infortunium Nordlingenſe, pacemque Pirnæ & Pragæ fabricatam, erupit amplius iniqua voluntas. quamuis enim ſumma communis boni ratio & domeſtica ſalus Regem Daniæ monere debebat, vt procumbentis libertatis curam ageret, præualuit tamen in Succos odium: quibus vt ægre fieret, omnia pæne afflixit, niſi DEVS cauſam meliorem ſuſtinuiſſet. Etenim Ordines Germaniæ, modo apertâ viâ, modo per obliquum à Suecis diuellere ſtuduit: conſilia Suecis nocitura vel ſuggeſſit, vel fouit: atque ſub imagine amici ac ſequeſtris, vnice ſemper conatus eſt, arma Succorum infirmare, occaſiones

& commoda interuertere, cauſſamque totam difficultatibus intricare. Exemto rebus humanis Adminiſtratore Bremenſi Duce Johanne Friderico ſub finem anni CIƆIƆCXXXIV. Rex Daniæ cum Ordinibus Archiepiſcopatus, de Duce Friderico Filio ſuo, inſalutatâ Suecorum Reginâ tranſegit: quanquam non ignoraret, Archiepiſcopatum armis Suedicis, eiecto per Regem Guſtauum Adolphum hoſte, occupatum, præſidiis firmatum, & in id temporis optimo iure poſſeſſum: niſi quod reditibus & iurisdictione Adminiſtrator, Regis Suecorum auunculus, ſub patrocinio Regni Suedici, ſaluaq; eius ditione, fruebatur. Hoc facto, neceſſe fuit, Suecorum arma per Germaniam infirmari, lineam communicationis in mari occiduo è Suecia, Anglia, Scotia, Gallia, Belgio, corrumpi; appulſum & ſubuectionem militum, armorum, inſtrumenti bellici,

præ-

præcidi atque intercipi. Regina, quæ non inuita, recte atque ordine petitum Duci Friderico Archiepiscopatum dedisset, abunde intellexit, quid damni, ludibrii, indignitatis pateretur à Principe consanguineo & vicino, ad quem Germanicæ caussæ propositum non parum pertinebat. Spreuit tamen contumeliam sibi factam, præfectosque suos conniuere, & præsidia Stadâ atque Boxtehudâ educere iussit; concesso insuper Episcopatu Verdensi, & immunitate tributorum ac statiuorum vtrobique indulta. Atque ita suæ militiæ vsum & commoda honori Regis Dani & Filij eius, in terris Sueca vi sumtuque partis posthabuit: cùm priori Administratori, quanquam arctiori cognatione & beneuolentiâ coniuncto tantum non fuisset indultum. Iterum autem loco referendæ gratiæ, paulò post copijs Suedicis subtrahebantur tributa, quæ Comitatus Pinneber-

nebergenſis, bona cum pace Comitis Schauenburgici, perſoluerat, ab eo tempore, quo Rex Guſtauus Adolphus hoſtes expuliſſet. Neque de poſſeſſione Comitatus illius, poſt exceſſum Comitis nunc quæritur: ſed quo iure amicus amicum inſalutatum eiicere potuerit ſuis iuribus, dum adhuc arma inter Suecos & Cæſarem vigebant, & pars vtraque, oppreſſione inimicorum, & auxilio amicorum ſe firmabat. Jactabatur etiam ſubinde aliquid juris affectati in Halberſtadienſem Epiſcopatum, & quaſdam in agro Luneburgico præfecturas: nulla ſane ſpe conſequendi à Cæſare & iuſto domino id, quo ſemel ſe Danus abdicauerat, ſed vt ex occaſione Suecorum commoda turbaret, periculoque & impenſis, quin etiam ingratijs & ludibrio eorum, reciperet perdita, ſicut in cauſſa Bremenſi & Verdenſi videre licet. Quo tempore Galaſſius

laſſius agrum Megapolitanum, excepta Wiſmaria cum appoſito munimento, occuparat, anno autem CIƆIƆCXXXVIII. etiam Warnemundenſem munitionem ceperat, Rex Daniæ naues bellicas miſit, juſſas adoriri Suecos, ſi vectigal ab egredientibus & ingredientibus acciperent: quanquam inter Guſtauum Adolphū Regem, & Duces Megapolitanos res tranſacta, & aliquot annorum uſu, propter opem belli Germanici, firmata, ad Daniam nullo modo ſpectaret. Regina tamen, nequid oriretur inde turbæ, abſtinere ſuos vectigali capiendo juſſit. Reiectô poſtea trans Albim Cæſareô exercitu, qui in Pomerania & Megapolitano agro, per hyemem & inſecutam totam æſtatem caſtra Suecorum caſtris oppoſuerat, Banerius munitionem Warnemundenſem, adhuc hoſtili præſidio inſeſſam, Wrangelio ſummo vigilum præfecto oppugnandam dedit. Prope deditio-

nem res erat, cum ad alia digressus ille, ubi mox reuertisset, reperit interea Cæsareum præsidium à Nauarchis Danicis in Holsatiam & ad suos asportatum; nec minus adiutos Rostochienses in auferendis tormentis & apparatu bellico, disiiciendisq; operibus. Ut ergo, re nondum perfecta, Cæsareos & Rostochienses interturbare aggressus est, jactæ è nauibus Danicis pilæ glandesque, aliquot milites eius interemerunt: neque dubium habebatur, quin reparationem munimenti etiam deinde impedissent Dani, nisi hyems & aliæ fortassis caussæ intercessissent. Consimili importunitate, Præfectus Danicus sub Insula Ruden, Wolgastiensi præsidio à Suecis obsesso, non destitit, quamuis monitus, annonam subuehere. qui cum ad hunc modum Suecorum amicitia, haud dubie domo jussus abuteretur, obsidionem in longius trahi necesse fuit.

Quid consiliorum, Arnhemius & Franciscus Lauenburgicus in Regem & Reginam Succiæ fabricati sint, non incompertum est, & fortasse amplius innotescet. In eo negocio, non postremus Dano locus, qui auctores fouit, partemque operis, si destinata prouenirent, ipse sumsit. neque, vero adhucdum deteguntur consilia diuinitus oppressa: illud vnum intelligi datur, in omnibus regno Suecorum aduersis, aliquas Dani partes fuisse. Neque præteriri debet, quod Rex Daniæ, ex quo emersit bello Germanico, defensionem & patrocinium Circuli Saxonici Jnferioris, vt olim contra Cæsarem, ita deinde contra Suecos, affectauit: non quasi quicquam eiusmodi, in tali rerum statu, secundum leges Jmperij & Circulorum institui posset; sed vt Ordinum erga Regem Succiæ beneuolentia & reuerentia turbaretur, & arma.

eius

eius infirmarentur; parata exinde diſſidiorum occaſione, & loco exercitibus vsque ad reconciliatam pacem ſuſtinendis adempto. Poſſet etiam attingi, quo aſtu Wiſmaria alijsque locis munitis in agro Megapolitano, præſidia Suedica excutere, ſua ingerere molitus ſit Danus; tum quæ conſuluerit ac obtulerit nonnullis Electoribus ac Principibus Jmperii: ſed ſuo tempori iſta reſeruantur. Jn pacificationis negotio, inde ab initio belli videri voluit occupatus. Sed miſſis Dantiſcũ Legatis eius anno cIↄIↄcxxx, perſuaderi non potuit, vt vel ſemel cum Suecis Elbingæ, aut loco medio congrederentur, quod officium ſequeſtris poſtulabat. Sileſiacum congreſſum, de quo ante, cum nihil aliud quam Fœderatos à Suecis diuellere, ſicut ab Electore Saxone initium factum eſt, Cæſar ſtuderet, non eſt mirum, ſucceſſu caruiſſe.

Com-

Commutatis dehinc plurimum pace Pragensi rationibus belli, Suecos non à Cæsare tantùm, sed à Saxone etiam alijsque hostes judicatos, Rex Galliæ graues ob caussas arctiori sociandorum armorum necessitudine sibi adiunxit. Sicut autem inter Suecos Gallosque, alii agendum negotium susceperant; ita inter Cæsarem & Suecos Danus semper operam obtulit suam, non ingratam tum Suecis, sperantibus publicas communis boni rationes priuatis odiis intercessuras. Sed de partium studio abunde testantur negotiationes præuiæ, Danicæ legationes in Sueciam & in aulam Cæsaris factæ, literæ ad Electores & Collegialem, quem vocant, conuentum Noribergæ institutum; aliæ item legationes literæque ad alios: nec minus ea, quæ inde consecuta sunt. Semper Suecorum caussa damnata, semper aduersariorum rationes pro-

probatæ, consilia laudata sunt; non sine adiectis interdum minis in Suecos & inimicitiarum denunciatione. Præcipue autem fœdus Sueco-Gallicum, anno CIↃIↃCXXXVII. arctioribus vinculis instauratum, impedire, & postquam coiuit, rumpere studuit Danus: semper vrgens, vt cum Cæsare seorsim, exclusâ Galliâ, Sueci paciscerentur. Multo labore declinandus hic dolus erat, ad quem instruendum non Cæsarei magis, quam Dani contendebant, excitandæ Gallorum in Suecos suspicioni & æmulationi. Cum in negotiatione præuia mentio fieret Ordinum Belgicorum, qui Galliæ fœderati erant, postularerturque, vt ratio eorum haberetur, qui communem semper caussam fouissent, male acceptum est à Danis, & eo tractum, quasi moræ paci de industria iniicerentur. Ante biennium & amplius præuia negotiatio, actoribus Saluio, Comi-

1637.

Comite de Auaux, & Conrado Lützouio, ita terminata eſt, vt dies conuentus diceretur xv. Martij CIↃIↃCXLII. (1642.) Hanc licet Cæſarei non obirent, ſed vltro differrent, Lützouium mandata transgreſſum cauſſati, locoque promiſſæ ratihabitionis Cæſar nihil niſi literas ad Regem Daniæ mitteret, quibus conuenta improbabat, aliasque conditiones pacis proponebat; Rex Daniæ tamen culpam moræ & impedimenti Suecis potius, quam Cæſari tribuit, nec promouit rem, ſicut ſpoponderat, ſed extraxit. Hunc in modum Suecis bellum Germanicum aggrauare Danus ſtuduit. Neque minus interim domi incrementa Sueciæ turbari, pacta, conſuetudines, neceſſitudines mutuæ, paulatim eludi cœpere. Perturbatio totius Europæ, vicinusque orbis & in eo Sueci bellis impliciti, ſpem fecerant, nunc potiſſimum amplificari opes

Dani-

Danicas posse. Jgitur, quod olim tentatum, sed aduersus serio resistentes omissum fuerat, jam occupatis alibi nationibus, Suecis etiam per conquisitiones militum nouo scrupulo iniecto, in omnes ex mari Balthico in occiduum nauigantes vectigal intendit Danus, nec duplicatum modo, sed in nonnullis mercibus triplicatum, aut quadruplicatum, in quibusdam, ligneis præsertim, dimidium pretij exegit: quinimo pro centenario nitri, XIV. numos vnciales vectigalis nomine, postulatos constat, cum sedecim, non amplius væniret. Coorta de vectigali Polonico disputatione, quanquam nulla cum ea gente inimicitia erat, naues quædam Polonicæ nauali Dantiscano abductæ sunt; omnium quoque nauium & mercium Königsbergam petentium vectigal quadruplo auctum; non alio nomine, quam quia ibi vectigal exigi cœptum

ptum erat. Neque amicitia cum Anglia Scotiaq; obſtitit, quo minus graue illud vectigal penderent. Eodem loco Belgæ & Hanſeatici habiti: atque ita omnium pæne nationum bona taxationi Oreſunticæ ſubiecta. Quantum ad ciues Sueciæ, cæteris quidem juxta pacta conuenta Regnorum & antiquam conſuetudinem immunitate gaudentibus, vectigales erant Reualienſes, Rigenſes, Naruenſes, Pernauienſes. Hi ergo, non minus ac cæteræ nationes, noua illa & intolerabili exactione vexati ſunt. de Pernauienſium frumento, obtentu menſuræ majoris, ſesqui altera parte auctum vectigal. Naruenſibus quoque oneratis, cum appellatus eſſet Rex Daniæ, idem ſibi juris in Oreſunda, quam alijs Regibus in ſuis terris vrbibusque eſſe, reſpondit. Eandem fortunam in Oreſunda expertæ ſunt ciuitates Megapolitanæ & Pomeranæ, in clientela

Suecorum tum acquiescentes. Ac
cæteri quidem ciues Sueci, vt dictum est, sine manifesta pactorum violatione, ad hunc modum onerari non poterant; sed vt immunitas tamen eorum & nauigatio inhiberetur, primum anno CIↃIↃC.
1637. XXXVII. merces discriminari, omniaq; ad apparatum & instrumentum belli pertinentia, transitu cœpta sunt prohiberi: ita, vt nemini Sueco, alteriusue nationis homini, sine peculiari indultu, tormenta, sclopos, arma, gladios, puluerem bellicum, nitrum, globos & similia liceret per Oresundam portare; quamuis antea id nemini vetitum, Suecisque mercatoribus semper concessum, atq; vsitatum fuerit. Prætexebatur jus regium, sed revera id agebatur, vt omnes manufacturæ, quæ vocantur, ad mare Balthicum, inprimis in Suecia subiectisque ei prouinciis, quarum incrementa omnibus modis euersa cupiebat
Danus,

Danus, intercidcrent. Quod si plures in freto Oresuntico naues concurrerent, Suedicæ aut Suedica portantes, postremæ dimittebantur; deterrendis à negotiatione Suedica, ad hunc modum grauata, peregrinis. Atque vt amplius turbarentur Sueci, quotannis nunc vna nunc plures naues Suedicis mercibus oneratæ, vario prætextu detentæ, Hafniam deductæ, inspectæ, litibus vexatæ, quædam præter omne jus confiscatæ, quædam sine omni restitutione damni absolutæ sunt. Neque aliter Suecorum ciues, naues, bona, Glükstadij excipiebantur. Quod si quis Suecus priuatim in Dania jus suum à Rege aut Regno peteret, semper in confesso debitoque ære, liquidâque causâ, re infectâ dimissus est. Quotiens naves & merces Suedicæ in Oresundam venere, quarum certificatio vel nondum aderat, vel improbabatur, statim

exactum est vectigal, non vsitatum, sed nouum illud & intolerandum; nisi Haffniam abripi mallent nautæ, nequicquam omnibus, per quæ satisfacere poterant, oblatis. Adeo pactorum, amicitiæ, conuentionum, morum, æquitatis religionem, cupiditas vectigalis, & studium perdendi nauigationes Suedicas absorbserat. Jnter nuper vetita fuit, ne quis Suecus Oresundam transiret naue, portante equos, aut præfectos militares ex bello Germanico venientes, vel eo tendentes; præsertim plures. Quomodo naues vtriusque Regni, in mutuo occursu se gerere debeant, jam olim constitutum erat: neque à bellicis Suecorum nauibus Oresundam transeuntibus aliud exigebatur, quam vt apud Croneburgum subsisterent, deque suo aduentu per nuncium significarent. Contra ea, præfecti Danici cœperunt exigere, vt aplustre

detra-

detraheretur: vnaque & altera minorum nauium, ad id faciendum tormentis adactæ sunt. Sed & qui Croneburgo præfuit, anno CIↃIↃCXXXVII, nauis bellicæ Suedicæ præfectum, in Oresundam venientem, amice ad se inuitauit, cumque ille, nihil suspicatus mali, egressus esset naue, missa est ex arce nauis Danica, quæ Succam præfecto destitutam cogeret signum nauale detrahere; cuius generis plura nec vno loco euenerunt. Præter tot ac tantas indignitates Suecorum Regina maluisset silentio premere aliud specimen animi in se, & suam gentem iniqui, nisi ad omnium notitiam publicam res tota pridem emanasset. Cœperat ante aliquot annos, Regina mater quibusdam rebus in administranda republica parum delectari. cui dissensioni cum paruo posset negotio medicina fieri, Rex Daniæ per internuntium suum

suum Petrum Wibe oleum igni af-
1638. fudit: subinde per Legatum suum Christianum Ulricum, denique per filium Woldemarum, aliosq; arcanos ministros eò rem perdu-
1640. xit, vt conducta Hafniæ ab eo quem Danicus internuntius miserat, nauis, Reginam matrem clam exciperet, ac mense Julio, Reginâ filiâ Regnique administratoribus insciis, asportaret. Quam missus à Rege Daniæ, cum duabus bellicis nauibus, præfectus rei matitimæ, apud Gotlandiam suscepit, vlteriusque prouectam, præterita Lubeca, in Fimbria insula exposuit. Quale hoc sit, quantaque molestia & contumelia redundet, verbis non exprimitur: Ipsi tamen Daniæ Regi, Ministrisque & ciuibus eius, nec non omnibus justi honestique sensu præditis, præcipue autem Regibus & Principibus, quorum fortuna supra communem sortem DEVS euexit, existimandum

dum datur, an deceat vicinum, amicum, cognatum vltro se immiscere statui alterius domestico, talique cum iniuria & ignominia afficere. Neque historia sinit nos ignorare, qui euentus plerunque ausa eiuscemodi consecuti sint. Et sane, non abiisset impune tamdiu tantum contumeliarum, nisi notæ temporum iniquitati parendum fuisset. Intelligebantur quidem ista, qualia erant; neque cuiquam dubitandum videbatur, quin à compluribus jam annis, occultum cum Regina Sueciæ bellum, neque aperto minus noxium, Dani gererent. quæ res sicut suo tempore negligenda non erat, ita tanti interim non fiebat, vt tam alieno Sueciæ tempore in simultatem, indeque ac in bellum iri deberet. Immanis belli Germanici moles, interim Reginæ animum facile compulit, vt speraret, Danum patientia Suecorum à grauioribus ausis retentum, sa-

tis habiturum, si alienis incommodis sua in tantum commoda prouexisset, modumque in cæteris adhibiturum esse. Sed dum spe futuræ compositionis & tolerantur multa, & toleranda videntur aliqua, tentata patientia in tantum contemni cœpit, vt Danis persuasissimum esset, Suecos aut seruire hanc seruitutem, aut de salute periclitari, si se commouerent, oportere. Neque errauit plane illa opinio: Reginâ ob mediocres iniurias nihil profectò moturâ, nisi desperatis omnibus remediis, ad vltimam juris rationem, quæ vim vi propulsat, confugiendum vidisset. Et prioribus quidem annis, veluti per gradus cœpta est premi negotiatio Suedica, discrimine primum & interdicto certarum mercium; inde augmento vectigalis, imminutis Suecorum priuilegijs: tum destinatis in Suecos & alias nationes nouis inuentis, dum inspiciuntur

 naues,

naues, & reſignatis literis ac interceptis nauigatione tardata, interdum confiſcantur, damno multantur, dominis eripiuntur. Sed quatenus vectigal, vtut iniquum, ad tempus ferri, ac ſubinde conditionibus finiri poſſe videbatur, conniuentibus oculis iſta transmiſſa, neque ad animum adeo reuocata ſunt, quamuis enim quo tenderent talia, non obſcurum erat, & iniuriæ vni ac alteri factæ, omnes petebant terrebantque, ipſa tamen vexatio ad paucos pertinebat. At vero, anno præterito 1643.
dum nauigatio & mercatura Suedica, manifeſta caperet incrementa, non diſtulerunt amplius Dani, conſilijs pridem deliberatis facta jungere, id eſt, dare operam, vt omnis illa nauigatio atque negotiatio, adeoque cum alijs nationibus communicatio ad mare occiduum, turbata præcideretur, aut ipſa difficultate in-

utilis reddita, sponte corrueret: præter onera igitur cæteris nationibus communia, in dimetiendis nauibus, & nouis multiplicatisque inspectorum vocabulis & ministeriis, ipso numero, etsi malitia hominum abesset, terribilibus, primo in dubium cœptæ sunt vocari certificationes Suedicæ, Regnorum pactis consentaneæ & hactenus vsitatæ; tanquam paucis nummis venales, merisque fraudibus refertæ essent. atque, vt crimini locus esset, cistis literisque refractis, modis omnibus quod obijci posset, requisitum est: infamatis plerisque juratis magistratibus per ciuitates, quasi suam auctoritatem imposturis commodarent: quamuis magna pars mercatorum Suedicorum non ignoti, iisque essent facultatibus, vt fraudibus instruendis opus non haberent. Tractis adhunc modum in controuersiam Suedicis certificationibus, fieri

non

non poterat, quin tota negotiationis ratio, & fundata certificationibus immunitas tolleretur. Eodem pertinet, quod olim in congressu apud limites reiectum negatumque, nunc impræscia Regina refodiebatur exigebaturque, vt certificationes Suedicæ, *propria* eius, qui nominabatur, *bona* disertis verbis testarentur. Cum enim, vt omnes mediocriter mercaturæ periti norunt, pauca inter negotiatores commercia proprijs pecunijs, pleraque autem varijs conuentionibus & conditionibus constent, imminuta fide, occasionem confiscandi naues mercesque quæri apparebat. Debebatur porro Suecis immunitas peregrini potus, nisi quatenus in vtroque Regno importatus venditur. hoc quoque jus primo in controuersiam vocatum, mox sublatum est: risu exceptis, qui querebantur. Lite semel sub va-

(1624.)

rijs

rijs eiuſmodi prætextibus motâ, ſtatim ad executionem, nulla ſignificatione aut admonitione præmiſſa, ventum eſt. Anno præterito, cum naues Suedicæ aut Suedica portantes, pactis Regnorum immunitatem decernentibus fretæ, in Oreſundam veniſſent, pars etiam vectigal exactum ſoluiſſent, jamiam abituræ, nouis inſpectionibus ſubiectæ, militibus inſeſſæ, Hafniamque abductæ ſunt. ibi denuo inſpectis omnibus, refringebantur ciſtæ ſarcinæque, omniaque prædæ ac direptui habebantur, contra fœdera, pacta, amicitias, conſuetudines, naturam commerciorum, ipſumque jus & æquum. Omnia tunc in Suecos licita: nullo leuamento. Nihil Miniſter Sueco-rum Ordinarius, nihil ſupplices libelli apud Regem & Senatores Regni potuere: vna voce occurſum omnibus; noui judicij formulis ſtandum eſſe. Conſtituti ſcili-

ſcilicet erant, vocabulo collegij naualis, viles quidam homines: qui ex præſcripto, vt apparuit, judicantes, nihil certificationibus, Regnorum pactione determinatis, nihil teſtimonijs aut documentis è Suecia alijsue Rebuspublicis tribuebant; naturam commerciorum negligebant, exercitionem nauium non ex re & conſuetudine, ſed ex propoſitis Danicis æſtimabant, adeoque naues denique cum mercibus confiſcabant. Quo jure, totus orbis judicet. Si quid enim deſideratum eſſet in certificationibus, illud vtique vel exacto vectigali, ſaluo nationis jure, expiari, vel in maiore delicto, confiſcatio nocentem ſolum, non innoxium nautam, aliosq; participes mercium petere debuit. Quod ſi ab hoc judicio ad Regem & Senatum Regni prouocaretur, nihil aliud quam moleſtia augebatur, vexationi accedebat mora, neque minus interea

ſtatim

ſtatim à ſententia Collegij pronuntiata, naues Danis addictæ, in vſus publicos, bonis diuenditis, conuertebantur: quin & aliquæ non euaſerunt hoc remedio priorum judicum ſæuitiam. In quas autem nullus omnino prætextus adornari potuit, reſtitui quidem, perſoluto mercium pretio jubebantur, ſed abſque compenſatione damni, nec ſine mulcta, quamuis innoxijs & à Rege abſolutis impoſita. quinta enim pretij pars nouis illis accuſationibus & inſpectionibus deſtinabatur; cumque reſtitui ſibi ſua ſecundum Regis ſententiam peterent, ſuperbè à Pro-Rege habiti, oblata per contumeliam minima parte, aliquando rebus nec redditis dimiſſi ſunt. Inſignia ſunt exempla duarum nauium: quarum altera Ludouici Geerii, altera Johannis Sibrandi Gotheburgenſis, primum detentæ, tandem poſt multam vexationem à Collegio nauali di-

missæ sunt. Nauis Geeriana æs & filum æneum, aliaque magni pretij bona, tum ferrea tormenta, quæ Regis permissu literisque recipere licuit, vehebat. nullum de nauis, nullum de mercium proprietate dubium erat. Ea cum 1642.
sero autumno in Oresundam venisset, neque sola tali tempore periclitari vellet, accepta apud teloneum schedula immunitatis Hafniam processit, & in conspectu omnium hibernauit. Vere primo, iterum repetendi cursus in Oresunticum fretum reuersam, noui inspectores militibus occupant, Hafniam reducunt, apud tribunal istud nauticum accusant. post inauditas vexationes, cum nullus fraudis titulus potuisset reperiri, non sine maximo temporis dispendio, absoluta est: ademtis tamen multis tormentis ferreis, nec persoluto, quod primum promittebatur, pretio, dum obtenditur, mensuram globorum

non respondere exemplo literis ad Regem Daniæ scriptis inserto. Altera nauis Gotheburgensis merces Suedicas, pretio tonnam auri, vt loquuntur, vincente, è Belgio Holmiam portabat. Hæc persoluto in Oresunda, vnde postulabatur, vectigali, impositis militibus deducitur Hafniam, reuelluntur cistæ sarcinæque; requiruntur literæ; in jus vocantur mercium domini; neq; impetrari tamen per Jnternuntium Suedicum tempus poterat, quo Holmiam res nuntiaretur, ipsique venirent, aut certos homines allegarent. magna quippe pars mercatorum Holmiensium, Jpsaque Regina, mercium aliquid in hac naue habebant. Rex Daniæ, qui tum Hafniæ aderat, appellatus de eo negotio, ad formulam judicii omnia reiecit. Cùm igitur tribunalis nautici quoque sententia absoluta nauis esset, Pro-Rex vel sua vel aliorum sponte denuo

jussit

juſſit inquiri, & merces exonerari. in qua inquiſitione omnia ita disiecta ſunt, ac ſi prædæ expoſita eſſent. Cumque ne ſic quidem aliquid criminis reperiri potuiſſet, retentis tamen quibusdam Reginæ bonis, & quidem Regio ſigno notatis, alijsque; denique nauis, vt erat confuſiſſima, ingenti cum contumelia Regij nominis & ciuium Suecorum iactura, dimiſſa eſt. Hinc judicium de alijs ſimilia paſſis, fieri poteſt. ſicut enim hi quidem non ſine detrimento & diſpendio temporis naues mercesque receperunt: ita alij poſt eadem temporis & ſumtuum impendia, absque ſuo merito, per iniuriam, non absque ludibrio & irriſu, ſua bona amiſerunt. Etiam Ipſius Reginæ bona & vina, quamuis certificatione idoneâ munirentur, vectigali ſubiiciebantur: cum Miniſter Suecorum in Dania, præter opinionem & prioris temporis

consuetudinem responsum ferret: Petendum literis à Rege Daniæ, si quid immune Regina in posterum cuperet. Scilicet, vt precarium non sine contumelia redigeretur, quod jure fœderum pactorumque debebatur. Jmprouisis autem eiusmodi vexationibus, multorum sane in Suecia ciuium concussa fide, interuersis bonis, magna & late patens damnorum æstimatio proponi posset: amplius tamen metus & periculi noxa diffunditur. in Oresundam enim bona sua mittere, quid erat aliud, quam in discrimen dare. itaque aliqui mercaturam immutare, & alia maritima loca quærere coacti sunt. Nonnulli nautas jusserunt de bonis Suedicis ipso jure immunibus vectigal pendere. quidam in utrumque parati, præter certificationes pecuniam secum exportabant, vt huius potius quam negotiationis jactura defungerentur. Accessit perturbatio

batio maxima in fodinis Sueciæ metallicis, ac prouincijs eo pertinentibus: tum prouentuum & redituum Regiorum imminutio. Quam indignum porrò sit, quod Rex Daniæ, postquam semel cœpisset Regnorum pacta & consuetudines interpretari, suos judices constituit, & negotia disceptationi Commissariorum vtriusque Regni debita, sibi & Senatoribus Regni Danici vindicat, facile judicabunt, qui pacta horum populorum, & lites earumque compositiones non ignorant.
Quanquam autem querelæ Suecorum jam olim per Strömfeldium in Danis agentem expromptæ, adeo contemtim erant habitæ; vt tertio demum anno elapso vix responsum impetraretur, quod extenuatis offensis titulum juris securè prætulit; neque destinatum Danorum propositum aliud quam hostilia portendebat; Regina tamen, pactorum 1639. 1642.

reuerentiæ iterum hoc dandum censuit, vt Senatores Regni Danici, & per eos Rex ipse, de iniurijs emendandis & explandis monerentur. Jun. 1643. Igitur Senatui Regni Suedici accuratiùs questo, duo tantum Senatores Danici ea responderunt, per quæ, clusâ pactorum necessitudine vim quæri intelligeretur. atque cum denuo 19. Aug. Sueci, diutius ista ferri non posse, significarent, pro denuntiatione belli accepta epistola, & minacibus Pro-Regis Daniæ verbis increpita est: non esse obscurum, quo pertineant eiusmodi literæ; venirent Sueci; se via media occursuros. Secutæ sunt literæ Senatorum Regni Danici, quæ nil aliud quam juris titulum indignitatibus in Suecos exercitis, de quibus nihil interim remittebatur, obducebant. Non possunt extenuare Dani, quasi ad paucos pertinentia, quæ Sueciæ jugulum petebant, ipsamque Reipubli-

publicæ animam ac ſpiritum intercipere parabant: neque quæſtionem de fraude, aduerſus munitos pactis, tali modo, tali loco, exercendam quisquam dixerit: ſed nec leuioribus remedijs, aut congreſſu & tranſactione finiri rem potuiſſe opinabuntur, qui Danicam ſuperioris temporis conſuetudinem, & huius Ipſius Regis in Carolum IX. arma, de quibus ante, tum inſtructum in Reginam bellum, ſi ematuruiſſent conſilia in tempore fors proferenda, neque quicquam niſi in armis auxilij relictum, reputabunt. Cauſſam tam bonam, cordi DEO fore, & Rebuspublicis exemplum intelligentibus aut metuentibus, non immerito Regina ſperauit; paratumque interea paci animum, vt primum Dani jus tot nominibus debitum perſoluiſſent, fidemque innoxiæ impoſterum viciniæ feciſſent, retinuit. Spectant autem, quæ de tranſitu

Oresuntico disputantur, non ad Succiam modo & Sueciæ subiectos, magnam maris Balthici partem amplectentes, & per longitudinem Gotheburgum vsque pertinentes, sed etiam ad Regem Regnumque Poloniæ, cum Magno Ducatu Lituaniæ; ad Principatus, prouincias, vrbesque Borussiæ, Curoniæ, Pomeraniæ, Megapolis, ad Lubecam, quibus non est in occiduum mare, nisi per Oresundam egressus; ad magnam partem Jmperij Romani, præsertim superioris Circuli Saxonici, & non paucos inferioris incolas, prouincias Cæsaris hæreditarias, Bohemiam, Silesiam, Morauiam, & Polonis contributa; Magni Moscouiæ Ducis ea, quæ Sueciam, Liuoniam, Lituaniam attingunt. Hæ enim omnes nationes non possunt veram exercere mercaturam, & ea quibus abundant exportare, aut quibus indigent, importare, nisi bene-

ficio liberæ minimeq; impeditæ per Oresundam nauigationis. Quod si maris occidui & mediterranei accolas consideremus, multo minus illi mari Balthico, quam huius accolæ occiduo, carere possunt. Fœderati Belgij prouinciæ, mercatura potissimum nixæ, sine permutatione mercium & imperturbato cursu subsistere nequeunt. Anglia & Scotia magna suæ felicitatis parte multarentur, si hæc libertas abesset. Gallia, Hispania, Lusitania, Jtalia, cum magna item parte Europæ reliquæ, tum Asia & Africa, magis minusue, tale detrimentum sentirent. Et quandoquidem Rex Daniæ Albi Glückstadium & Crütsandam compedes iniecerat, commerciaque Hamburgensia in ordinem coëgerat, atque nunc id agebat, vt sub Filij Administratoris Bremensis aut Comitis Oldenburgici nomine prætextuque Visurgim ac Bremensem negotia-
 tio-

tionem & nauigationem suo arbitrio vindicaret; igitur nec prædictæ nationes, nec Inferioris Saxoniæ & Westphaliæ Circuli, & Interioris Germaniæ Principatus, prouinciæ, ciuitates, apud maritima negotiantes, extra periculum ponebantur. Quid enim attineret, de mari libero disputare, aut commercia jure gentium præscribere, si alienis bonis in Oresunda, ex quauis occasione illudere liceret? Jnuitabantur ergo ad socianda consilia & arma, quibuscunque subiectum seruitio mare, & taxatos alieno arbitrio totius orbis opes, assertum ire, vel necessitas, vel ratio erat. Atque huiusmodi fere fuerunt, quæ & tum literis euulgabantur, & ante secreto consultata, Suecos compulerant, vt res repetitas nec redditas justo necessarioque bello quærendas decernerent, consiliisq; maxima taciturnitate dissimulatis, facta incunctanter jungerent. Effece-

fecerant autem illæ ipſæ vexatio-
nes Oreſunticæ, vt Belgij Vniti
Ordines, dum non minus quam
Sueci periculum ſuo ſtatui im-
minens, ſi tantum perturbationis
& violentiæ libertati nauigationis
& commerciorum intenderetur,
reputant & conqueruntur, Le-
gatos Holmiam anno CIƆIƆCXL.
mitterent extra ordinem, Guili-
elmum Boreel, Albertum Sonck,
& Enæum ab Aylua, vt fœ-
dus cum Rege Guſtauo Adolpho
ante XXVI. annos initum, quod
expirauerat, renouatum, præ-
ſentium rerum neceſſitatibus ac-
commodaretur. Qui cum his
paciſcerentur, nominati ſunt à
Regina Axelius Oxenſtierna Can-
cellarius, Johannes Skytte, Clau-
dius Flemmingius, Johannes
Oxenſtierna, Senatoriæ digna-
tionis viri. Sortita eſt finem ne- 1. Sept.
gotiatio in has leges: vt eſſet fœ- 1640.
dus in annos XV. inter Reginam
Regnumque Sueciæ & Ordines ac

Prouincias Belgicas, ad asserendam securitatem & libertatem nauigationis & commerciorum in utroque mari Balthico & Septentrionali, ad angustias vsque siue Canalem maris Anglo-Gallici, defendendis terris hominibusque, & conseruandis dominijs, juribus, libertatibus, immunitatibus, pactis, & receptis consuetudinibus tam terra quam mari. Si contingat alterutram partem quoad liberum vsum commerciorum & nauigationis, in mari Balthico & Septentrionali, contra jura gentium, receptam consuetudinem, & parta priuilegia, turbari ac præter morem onerari & aggrauari; connitantur vtrinque Fœderati, si absque armis res possit in integrum restitui, aut vbi hac via non succedat, arma consociata omnibus quæ tutò poterunt contrahi, viribus terra marique, non prius deponant, quam parti læsæ satisfactum,

factum, & commerciorum ac nauigationis libertas per ista maria, antiquo mori, ex præscripto juris gentium, pactorum ac receptarum consuetudinum, fuerit restituta. Jdem fiat, si re semel composita, is qui offendit, quocunque alio prætextu alterutram partem aggredi destinauerit. Quod si autem contingat, alterutrum fœderatorum, alijs de caussis bello inuolui cum alijs Regibus, Principibus, Rebuspublicis, tum alter, nisi ipse domi eodem tempore infestetur, auxilium submittat, cujus modus seorsim descriptus est: manentibus interim cum Fœderati hoste commerciis, si bellum ex alia caussa, quam ob hoc fœdus extiterit: dummodo non juuentur hostes consilio, ope, pecunia, commeatu, milite, nauibus, nautis, armis, puluere pyrio, aliisque bellicis rebus; neque tendant commercia ad vrbem aut munimenta à Fœderato obsess-

obſeſſa. qui etiam de imminentibus periculis, & hoſtium machinationibus ſedulo ſemper admonendus eſt. Toto fœderis tempore vtrique Fœderatorum liceat in alterius terris conſcribere, colligere, & in naues imponere milites, nautas; naues item emere, vel conducere, pulverem pyrium, arma omnis generis, & cætera, quæcunque ad bellum neceſſaria ſunt, comportare & exportare: naues item ſuas in portus alterius ſubducere, ibi hibernare, morari, illorumque immunitatibus ac priuilegijs frui, & quæ ab hoſtibus ſuis quisque interceperunt, in ijs absque ullo impedimento, ex more & lege loci, diſtrahere. quæ omnia hoſtibus, qui vel nunc ſunt, vel in poſterum erunt, non liceant. Fœdus hoc nihil deroget Reginæ & Regni Sueciæ prærogatiuæ, Regalibus, juribus, ac dominio maris Balthici, quo minus ijs libere

re ac ſine contradictione, ſaluis tamen fœderis legibus, perfruatur. Firma ſint ciuibus vtriusque partis priuilegia, cum contractibus & ſtipulationibus, de immunitate vectigalium onerumue, vel olim conceſſa, vel deinde concedenda. Hæreditatis adeundæ facultas vtrobique ad præſcriptam formulam conſtituatur; & jus petentibus dicatur abſque ambagibus. Non præiudicet hoc fœdus fœderi Suecorum cum Rege Galliæ & Principibus Germaniæ, aut Ordinum Belgicorum fœderi cum Regibus Galliæ & Magnæ Britanniæ ac Republicâ Veneta. Suſcepto ab alterutra parte bello, in quo alter Fœderatorum alteri vi huius fœderis ſuppetias laturus eſt, neutri liceat, altero inconſcio aut non conſentiente, paciſci cum hoſte vel inducias tractare inireque. Vtrique liceat Legatum aut Miniſtrum publicum, in alterius terris,

ris, quo loco libebit, constituere. Addebatur, de recipiendis, qui vellent accedere, aliis Principibus & Rebuspublicis; tum de confirmandis intra sextum mensem, quæ conuenerant. Accessitque, quo tempore dictum est,
10. Maij. 1641.
robur fœderi: quod non omittendum hoc loco fuit, quatenus ad caussas belli Danici non leui momento pertinet, & sæpe in historia attingetur. Rebus autem à tergo relictis, cum Torstensonius in Danos moueret, talem habitum, vel prudentia vel fortuna dedit: Pomeraniam hostilibus copijs paulo ante liberatam, aduersum subitas incursiones, præter ordinaria præsidia, cohors equitum ductore Petro Andreæ tuebatur: Negotio maritimo ad litus Germanicum caput erat Wismaria: ceteris quoque locis & portubus ita firmatis, ne cum Dano Cæsarei suas inde rationes conferre possent. Albim opportune

tune huic militiæ conciliabant Dömicium, Boizenburgum, Bleckeda, Succi militis receptacula. Jn Morauia Olomucium, Neustadium & Eulenberga, validis præsidijs tenebantur. Jn Silesiacis munimentis, plurimum spei Glogouia dabat. Statum Westphaliæ vigili oculo ex Legatione Osnabrugensi Johannes Oxenstierna moderabatur, & Rheno fœderatá Galliæ arma multum leuamenti allatura Suedicæ expeditioni putabantur; submissis domo cum ingenti apparatu nouis numerosisque copijs, Vinariensem exercitum firmaturis. Sed hanc spem fœda apud Dutlingam clades Gallorum, subito intercepit: perculsâ etiam metu Principe Cassellanâ: cui cum victor exercitus hostium imminere videretur, Konigsmarckio mandatum, vt petenti sociæ Principi, si res posceret, auxiliatum iret, tuendoque Visurgi consilia conferret.

Hunc

Hunc enim Torſtenſonius adiunctâ idoneâ delecti equitis peditisque manu in Hildesheimenſi agro conſtituerat, vt Cæſaris, Dani, Archiepiſcopi Bremenſis molimina obſeruaret, diſiiceret conquiſitionem militum in terris Luneburgicis & Brunſuicenſibus, ſpecularetur opportunitates & ſubſidia totius belli, & occurreret fortuitis, in quamcumque partem vocaretur. præcipua tamen cautio erat, ne longius digreſſus, intercepto itinere reuolare ad Torſtenſonium non poſſet, ſi fors Cæſarei contractis vndique viribus ingruerent. Atque illos quidem vt hoc facerent, vltro ratio belli hortabatur: niſi Croatæ qui explorandi cauſsâ Hauelbergam vſque proceſſerant, viarum aſperitatem & inopiam regionum queſti, deterruiſſent. ſupererat alterum per Marchiam Brandeburgicam iter: ſed excuſſo jam frumento, & in loca mu-

nita

nita comportato, nihilo commodius inania omnia reperturis. Jta Torstensonio vacuum fuit, res Holsatiæ, vti tempus monebat, componere: succedentibus sub manum non celeritate minore, quam facilitate, quæ destinata erant. Rendesburgum, aduentante Carolo Gustauo Wrangelio, statim imperata fecit. Bredebergam arcem Ranzouianam, quam Stora amnis alluit, Mortaignius (cui Pinneberga etiam cessit) 17. Dec. astu cepit, ne vno quidem ex suis desiderato. Eodem die Izehoa dedita est. At Christianprisiam, nobile castellum, quod altero à Chilonio milliari Rex ædificator, secutus commoditatem amplissimi portus, excitauerat, suoque nomine celebrauerat, Torstensonius ipse primo impetu expugnauit: ductis eo de nocte, qui illa ipsa vespera Chilonium peruénerant, sclopetarijs maioribus: quos non minus à mari cimbis impositos,

quam ab vtroque litore ſimul adoriri munimenta juſſit. Repugnarunt tormentis & fiſtulis præſidiarij: ſed proditi ſunt victoribus primum ſuâ paucitate, deinde aditu terreſtri parum præmunito. Jdque ſpeculatus erat ſummus caſtrorum metator, quem Torſtenſonius ante, veluti poſtulatis præfecti reſponſurum miſerat. Occiſis qui reſiſtebant, incolumitas præfecto Axelio Vropio conceſſa eſt. prædam laboris & virtutis præmium miles tulit. Arcem firmiſſimo præſidio, tum nouis operibus egregie permuniuit Torſtenſonius, manubiis Chilonienſibus plerisque in manum Erici Johannis Vlfſparrij huic negotio præfuturi, traditis. Statiuis per omnem Holſatiam in Jutiam pertinentibus recreatur exercitus, dum Chilonij cetera Jmperator ordinat. à quo Princeps Holſatiæ, quietem & immunitatem belli, centum millibus Joachimi-

chimicorum nummorum, traditis etiam locis quibusdam munitis, & centuriâ militum, redemit: alia centuria in Fimbria insula tendebat; tertiam Gottorpio futuram præsidio retinuit. Seruijt hæc pecunia, itemque illa, quæ ab Holsatiæ nobilibus exacta est, supplendis instruendisque cohortibus, belloque in posterum firmando. cuius hæc initia octodecim intra dies festinato successu finem anni occupauere. At Regem Daniæ nuntius occupatæ Holsatiæ Fridrichsburgi deprehendit: vbi festos dies natali Christi dicatos agere, euocatosque eodem liberos hilarius inuitare, atque filio natu maiori partem imperij tradere destinauerat. Commotus ergo non secus ac par erat inopino periculo, Hafniam è vestigio aduolat; Senatorum Regni ac ciuium animos confirmat; armaque & vindictam summâ ope molitur: obiurgatis non

leuiter, qui vix tentandam oppressis ac circumuentis fortunam, quin potius remittendum reipublicæ vltimum casum, prudentius quam fortius censuerant. Atque si vere rem æstimare volumus, imparatam omnibus rebus Daniam, nihil æque sustentauit, ac viuida generosi Regis virtus & indomitus aduersis animus. Exactâ jam ætate senex in omnia bellatoris acerrimi officia, periculo patriæ excitatus, apud proxima, apud remota, idem auctor actorque, consilio, manu, patientiâ laborum & discriminum, toto hoc bello insignem, defensi, quatenus fata sinebant, imperii gloriam reportauit. Jn Sialandiâ conquirendis terrestribus & naualibus militibus, strepente passim tympano nihil ad summam festinationem reliqui factum est: delectis apud Helsinoram è promiscuâ confluentium multitudine, aptioribus; ceteris ad alios

con-

conquiſitores Haſniam remiſſis. Hæc officina inſtruendis armandisque copiis, & diſpenſando in alias regni partes bello. condu-ctitiis cateruis ſociata agreſtium agmina: neque minus ciues domi ad munitiora vrbium, militiæ munera obire juſſi. Campiductores præcipue, & præfecti armorum periti deerant. Jn Fioniam pars noui delectus miſſa eſt ad Andream Billium Regni Mareſcallum, Torſtenſonio illis in locis oppoſitum: alia in Scaniam deſtinabatur, vbi Ebbo Vlfeldius curare juſſus eſt, cui Rex filiam extra matrimonium genitam collocauerat. Jn ſubſidium maritimæ militiæ etiam piraticæ naues inſtructæ ſunt. quo delectus genere audaciſſimus quiſque ſpem prædæ infamibus periculis emere, omnique ſe bellorum jure expertes facere gaudent. Ad inopiam pulueris nitrati ſubleuandam, perruptâ apud Haſniam gla-

cie, miſſus cum nauigio Gedanum Nicolaus Cochius, inde in Poloniam & præſertim Moſcouiam profecturus ferebatur, auxilijs impetrandis: quorum ſpe Dani diu vulgo ſua damna leuabant. Hic eſt ille Cochius, inquiſitorum naualium princeps: cujus impotentia in nauigantes, popularium quoque judicio, vapulauit. cum enim ad nuntium bellici tumultus, Helſinorâ Hafniam aſportare ſua tenderet, obſtitere ciues; patriæque calamitatem liberrimo conuitio ei tribuentes, non niſi mutatis poſtridie excubijs, & promtioribus quibusdam in cuſtodiam datis, componi potuêre. Et quamquam omnia ſic, vt ad juſtum bellum compararentur, multis tamen blandiebatur illa opinio, quâ Suecos ſtatiua & prædam in Holſatiâ quæſiſſe, neque inſtituros propoſito bellandi, ſibi perſuaſerant. Rex ipſe ad famam impreſſionis à Torſten-

1643.

ftenfonio factæ, Strömfeldio Suecorum miniftro, Helfinoræ agenti, velut exploraturus nuntiari jufferat, poffe eum haud grauate dimitti, quandoquidem domum reuocetur; id enim fe compertum habere. At cùm ille refpondiffet, nihil fibi tale domò mandatum, veniamque difcedendi tum demum petiturum, fi juberetur à Regina; Rex paulò pòft ipfum quidem Strömfeldium cum præfecto curandis literis nuntijsque, quem Sueci Helfinoræ ex pacto habent, in arcem deductos, & familiam appofitâ ædibus cuftodiâ, continuit: in Sueciam autem nobilem puerum literas ferre juffit. ijs mandabatur 24. Dec. 1643. Petro Wibe Danorum apud Suecos internuntio ordinario, vt Reginam de expeditione Torftenfonii appellaret, atque fi illa non defugeret auctoritatem, quamprimum Holmiâ dimitti peteret. 10. Ian. 1644. Refponfum eft epiftolâ fufiore;

quæ perſtricto Dani in attinendis literis nuntijsque feruore, cum querelas eius, rationibus ante latius expoſitis arguiſſet, ad extremum oſtendit, pactorum religionem atrocius, quam vt ſolitæ inter accolas diſcordiæ obtendi poſſent, violatam, armis vindicari; atque ne quid incolumitas patriæ detrimenti caperet, ſummopere prouideri oportere. Jnterea Rex de apparatu belli nihil remittere: neque domeſticis tantum viribus niti, ſed inter externa auxilia, Cæſaris præcipue opem reſpicere. Atque Cæſar quidem omnia amicitiæ officia, tali Danorum tempore, ſe impleuiſſe teſtatus eſt, cum alteris Regis
Scriptis literis reſponderet. nam primas
11. Ian. non redditas ſibi affirmabat. Ne-
44. que omiſerat ad primam belli famam vrbes maritimas, Lubecam, Hamburgum, Bremam, literis,
1 Ian. quas poſtea geminauit, Dano
30 Dec. conciliare, metuque increſcentis
43. poten-

potentiæ Suedicæ ad arma consternare: quamquam parum successuro çonsilio. nam illis vrbi- 27. Ian. 44.
bus præcipua securitatis ratio est, bello vicinorum quiescere, fortunæque non tam fidem tentare, quam præmia opperiri. Apud Hamburgenses igitur, non minus à Suecis, quam à Danis conducebantur copiæ. Lubeca, quamuis aduersi de Sueco rumores vulgi animos turbauerant, conquisitione militum publice Danos prohibuit; delectus domestici necessitatem caussata. Vt enim neutrarum partium studio speciosius tutiusque operam darent illæ ciuitates, exercitum communibus impensis velle sui tuendi caussa comparare, simulabant. Principes Luneburgici & Comes Oldenburgicus, itidem frustra in Suecos stimulati sunt: cum illos prudentiæ; hunc necessitatis, summa vtrimque ratio, armis abstineret. Ceterum sicut

in aulâ Cæſaris ad ſuppetias Dano ferendas vltro omnia literis, nuntijs, deliberationibus, feſtinata ſunt; ita conſilij de tot fortunæ diſtractioris articulis ſuſpenſi fructus, non niſi ſero ematuruit, quemadmodum poſtea cognoſcetur. Jn apparatu Danico non poſtremum ſibi locum Fama vindicauit: quæ impenſiore ſtudio, quaquauerſum rebus & cauſſæ aliquid præſidij mutuata eſt. Domi ſpes variorum auxiliorum ampliſſimæ: foris, jura & innoxiæ gentis infortunia, apud aures hominum animoſque repræſentabantur. A congreſſu Oſnabrugenſi reuocauerat quidem Rex Legationis principem; neque nulla opinio ſuberat, Cæſaris quoque Legatos diſceſſu ſuo abrupturos pacis Germanicæ commercia: ſed cum illi perſiſterent, proceſſuro in poſterum, ſine ſequeſtrium opera tractandæ cum Suecis pacis negotio, non tamen
Rex

Rex ſtatim abieciſſe curam negotij tam fauorabilis videri voluit. extant literæ quibus à Cæſare & Principibus Septemuiris, non tantum contendit, ne quid magno illo legationum conuentu excluſâ cauſsâ Danicâ, cum Suecis
„ tranſigeretur: ſed etiam veteris
„ ſui conſilij formulam repetit: id
„ agendum, vt exteris Regibus
„ pacem Germaniæ morantibus,
„ ipſum Imperij corpus ex pertur-
„ batione priſtina, in gratiam
„ cum ſuis membris rediret, ſan-
„ citâ præſertim obliuione antea-
„ ctorum, & Principe Caſſellanâ
„ à fœdere Suedico Gallicoque
„ reuocata. Verum huic negotio explicando alia fatorum ſeries cœpit procedere, dum Rex omiſſo omni ampliore propoſito, præſentius ſuis rebus conſulere cogitur. Nam Torſtenſonius celeritate ſingulari cœptum bellum, nihilo cunctantius vrgebat: nullumque Danis ſpatium dabat,

quo

quo gradum caperent, & insulis egressi continentem obtinerent. Jn Jutiam ipse impetus Holsaticæ expeditionis Duglassium tulerat, postquam apud Coldingam equites hostium conduci nuntiatum est. receperunt illi se tum quidem in Fioniam; ex qua paulo post missu Regis Andreas Billius, regressus, locum castris cepit, in litore angusti freti, quod à Fionia Jutiam dirimit: Middelfurtanum vocant. Sed Torstensonius, ineunte nouo anno, motis Chilonio castris, Jutiam ingressus, cum de munitione apud fretum & conductis à Tribuno Friderico Buchvvaldio ad tuendos fines, turmis, comperisset, raptim expeditam equestrem manum egit, & hostilem equitatum (mille quingenti erant) apud Coldingam nactus, ita cecidit, vt vix centum euaderent. laminarum ferrearum incommodum onus pugnantibus; & equorum præ-

4. Ian. 1644.

prægrandium moles fugientibus, fraudi fuit. Ab hoc certamine, ad caſtra nondum ſatis permunita prouectus victor, delectum peditem & viginti tormenta adhibuit. Triduo jam quatiebantur munimenta: cum Billius deſperatâ defenſione, tormenta, ſigna, præfectorumque militarium potiores in Fioniam ſecum traiicere cœpit. Quâ re animaduersâ, Torſtenſonius caſtra expugnare decreuit; ordinatisque ad impetum faciendum cohortibus, præmiſit æneatorem, qui obſeſſis, vt arma deponerent, denuntiaret. Illi per tympanotribam emiſſum de conditionibus agere conati, iterum deditionem ſine exceptione facere jubentur: ſimulque inſtructa acies aggeri caſtrorum admouetur. Tum vero abiectis armis, exilientes operibus incolumitatem petebant. quatuor millia hominum & quingenti in poteſtatem venêre. de quibus con-

ductitij mille, Suecorum cohortes suppleuerunt, vernacula multitudo, non sine ludibrio domum remissa est. Dum hæc aguntur, relictæ in Holsatia copiæ, ductu Mortaignii ad Ditmarsos & palustria incolentes, quotquot Danicæ ditionis erant, penetrarunt; emunitis glacie itineribus, quæ remissiore cœlo inuia sunt. cæsis qui resistebant, ceteros terror imperata facere, ac tributum pendere adegit. Neque minus feliciter Optio Tribuni Gustaui Hornii, copiosam agrestium armatorum manum disiecit, profligauitque. Jn extremam Jutiæ Borealis prouinciam Vensiliam, itidem beneficio hiemis sinum Lymicum glacie adstringentis, Tribunus Helmoldus Wrangelius inuectus, septingentorum circiter strage agrestes manus arma ejurare coëgit. Perpurgatâ intra alterum mensem hostilibus copijs tota Jutiâ Holsatiaque (nisi

(nisi quatenus Crempa & præcipue Gluckstadium firmis Danorum præsidiis tenebantur) Torstensonius ita disposuit ac communiuit hiberna; vt nec vim, si alicunde exoreretur, metuerent, & instaurando militi augendoque plurimum inseruirent. Prætorium Haderslebiæ in Jutlandia meridionali constituit: vnde expeditum & facile in omnia regimen, siue respicere, siue prospicere vsus esset: ad latus Fionia modico freto recesserat. in quam initio statim ex Holsatiâ repertis apud Chilonium lintribus, traiicere agitantem ducem, inclementia hiemis tardauit: neque mox excitos, & ad resistendum omnia comparantes incolas adoriri tutum fuit. Subinde autem Regis præsentia, qui Othoniæ aliquantisper substitit, instar munimenti fuit. Js suppleuit quæ ex Jutia euaserant, copias nouis delectibus: excitauit ad omnes adi-

aditus, munitiones; vada ſudibus ferro præfixis concluſit: diſpoſuit tormenta; partitus eſt ſtationes; naues & pontones in freto Middelfurthano collocauit, è quibus ad duodeuicena & vicena muralia tormenta proſpectabant. Niborgi quoque parata ſtabant nauigia exceptura, ſi quid ſecius eueniret, pulſos, & in Sialandiam vectura. Jn his enim duabus inſulis Fortuna Daniæ pedem fixit, neque ullis hoſtium conſiliis, conatisque vel tum vel poſtea cèſſit; cum vi Suecâ tenerentur cetera, aut trepidarent. Ceterum quò intentiore curâ Rex inſulas muniebat, eò ſtudioſius id belli caput impetendum Torſtenſonius judicauit. Contractæ ea cauſſa vndique omnis generis naues, & ad opportuna portuum Jutiæ Holſatiæque diſpoſitæ: occaſiones, quantâ poterat fieri induſtriâ & ſolertiâ captatæ, vt ſi non invaderetur hoſtis apud in-

teriora,

teriora; ancipiti ſaltem metu diſtractus, nihil quietum ſibi tutumq; perſentiſceret. Sed aduerſum hæc Dano non adeo difficile fuit; nauibus ſtationarijs obſidere freta; exploratorijs percurſare maria; directâ velut acie minari inuicem litoribus; dum juſtæ Suecorum claſſes expediri potuêre. Jnterea terreſtris militia etiam è Sueciâ ſe promouebat. primô anni menſe delectibus paſſim habitis exercitus cogebatur xiv. millium: quamuis non vltra VIII. millia ab initio præſtô fuere, cùm veteranus imperator Guſtauus Hornius apud Wernemoam initô copiarum numerô, poſtridie ad limites, qui Sueciam à Danicâ ditione apud Markarydum diſterminant, cœpit procedere. Tanta autem taciturnitate etiam hic omnia ſunt adminiſtrata, vt Miniſtrum Daniæ ordinarium (Reſidentem vocant) Holmiæ agentem, ingenio ſagacem, ac omnia

Ianuar. 1644.

8. Febr.

G tima-

rimari peruigili industriâ solitum,
& apparatus armorum & copiarum coactio falleret: itáque cum exercitu Jenecopiam ventum, & in hostiles terras processum jam esset, antequam futurum bellum is animaduerteret. Fines, tum Noruegiam, tum Hallandiam, Bleckingiam, Scaniam, spectantes custodijs muniebantur. Gotheburgum, Calmaria, Jenecopia, Wadstena, Wexioa veluti promtuaria & horrea tam annonæ quam armorum designabantur. Adiutores Gustauo Hornio attributi, præcipuo pedestris militiæ gradu Laurentius Kaggius; apud equites Johannes Wachtmeisterus; tum supremus mandatorum curator (Commissarium Generalem appellant) Johannes Jesperi Krusius. Ceterum antequam arma admouerentur, præcesserat, qui bellum ex hac parte indiceret, fecialis: quem nec Regis, nec procerum cuiusquam appellandi co-

piâ factâ per aliquot dies Helsinoræ cústoditum, remiserunt, postquam Rex Daniæ scripto jam pu- 23. Febr.
blicasset caussam non acceptarum literarum, missique caduceatoris 13. Febr.
veluti ludibrium incusando, solitas querelas repetisset. Duæ autem erant viæ, quibus à limite Suedico cum exercitu in Scaniam posset perueniri. quarum solita Helsingborgum ducens, concædibus impeditior, & inundantibus aquis intutior, restituro præsertim apud Tranarpium vadum hoste; altera facilius admissura videbatur Lundam versus irrupturós; vel infra vel supra munitionem Wisioënsem, quâ se Dani præcinxerant. Jtaque tormenta obsidionalia Jenecopiæ relicta (cum per angustias arduum esset tam graue agmen moliri, neque equi, qui ad manum erant, sufficerent) magnopere postea desiderabantur. Cum enim iter illud ingressis nuntiatum esset,

non deſperandam viam regiam, mutato conſilio Helſingborgum contenderunt: perruptis non infeliciter concædibus, & ruſticis qui ſe armati oſtentauerant, nullo negotio fugatis. Aquæ Tranarpiæ vadum hoſtili impeditum præſidio, declinatum eſt: ſuperiore paulum loco apud Sundesloam per alueum ponte inſtratum transductis copijs: quarum ne conſpectum quidem ſuſtinuit ſtatio Danica, quæ in munimento appoſito collocata erat. Helſingborgi arcem præſidio, vrbem incolis, non tamen annonâ vacuam reperit Guſtauus Hornius. qui mox literis inde dimiſſis, profugos ad ſua quemque reuocauit, ac in fidem ſe recipere deditos confirmauit. paruerunt viciniores præfecturæ: ceteri ſyluarum latebris occultati vias latrocinijs infeſtabant. Vt primum enim Guſtauus Hornius, qui ex itinere diſiecerat agreſtes illas manus,

17. Febr.

pro-

progreſſus eſt Oreſundam vſque, coiuerunt à tergo, non tantùm manipulus iſte perditorum hominum, quos quidam Benedictus Magni ferebatur coëgiſſe, vt fines Suecicos aſſultarent: ſed quidquid hominum Ebbo Vlfeldius, extractis etiam domo ſeruis, & adoleſcentibus, vndique excire potuit. Js conſederat primùm apud Viſioam; vnde, cùm putaret Suecos illac ituros, receſſerat à munimento Chriſtianſtadium verſus: atque tum ex illo præſidio, tum ceteris locis munitis ſubinde euocabat, quos cum ruſticis armatis, in Suecos immitteret, ſi qua manus ab exercitu digrederetur. Neque dubium habebatur, quin irrupiſſet in fines Sueticos, vnde jam tributa poſtulare, fruſtra quidem, ſed auſus erat; niſi Fredericus Stenbockius ſummâ vigilantiâ mandatam ſibi Weſtrogothiæ & vicini limitis defenſionem adminiſtraſſet: atque

vltro Hallandiam ingreſſus, exarmatis ſubiectisque ruſticis, magnam prouinciæ partem ſub oculis Warbergenſis arcis, pendendi tributi neceſſitate obligaſſet: denique irruptionem ſæpius molientes, aliquotiens adortus reiecisſet. At in viâ regiâ apud Fagerholtum præcipua ſedes, itinerum ſubſeſſoribus. Inde nuntij & præſidia literis perferendis addita intercipiebantur. inde Markarydum emiſſa manus prædatrix horrea & templum diripuit, quæque aſportari non poterant corrupit. præfectus, cui præcipue imminebant, euaſerat. Quare Guſtauus Hornius Klingſporio, quem cum octingentis equitibus & dimachis miſerat, tormentis Jenecopiâ adferendis præſidio futurum, in mandatis dedit, vt in armis repertos agreſtes interficeret, quorundam domos igne exureret, in primores præſertim eorum, quos Landsmannos vocant, inquireret,

6. Mar.

ret. Repertus tum cæſusque cum ſocijs receptator illius manus, quæ Markarydum ſpoliaucrat, omniumque Suecis apud limites malorum auctor. puniti & alij latrocinijs crudeliter vſi. Neque tamen ille terror diutius in officio Fagerholtenſes tenuit, quam dum abſcederet Klingſporius. qui trecentis amplius militibus, ſuper priorem numerum auctus, tormenta quieto itinere, Lundam in prætorium deduxit. Hæc princeps quondam Scaniæ vrbs, quæ celebritatis antiquæ nil niſi rudera hodie diffuſo ambitu oſtentat, trecentis circiter domibus, & inchoato vallo, plurimisque circum piſcinis, veluti munitorum caſtrorum ſpeciem & vſum Guſtauo Hornio præbuit: poſtquam Helſingburgo operibus & præſidiariâ trecentorum militum manu firmato, huc conceſſerat. Præcipui quidem conſilij erât, munitum aliquem locum ab hac

parte occupasse : vnde bello robur & receptus speraretur. Sed obstitit hiberna tempestas, iniqua ligone & dolabrâ nitentibus. neque impetu ac terrore tentari poterant munimenta, ad vndas pleraque & in oculis sita Regis; subsidia promte & solatia, dum mari non arcetur, submissuri. vt tamen in officio interea esset ager hostilis, firmiores nobilium domus, inprimis Erichsholmia, occupabantur : & armatorum hostium globi, immissis subinde in dispositos aut circumuolitantes turmis, disiiciebantur. Jam Helsingborgo egressi centum equites de cohorte Haraldi Stackij apud Anneloam inciderant in manum agrestium, qui lustrabantur. ij post tentatam frustra fugam, supplices domum remissi, & quietem agere jussi sunt, ademto vexillo. Apud pontem Getingensem excubantes ducenti pleramque partem cæsi sunt, profligatis cete-

ceteris. Hæc res prohibuit Vlefeldium Klingſporio imminere: cum præſertim animaduerteret Guſtauum Hornium id agere, vt educti Chriſtianſtadio milites, ſi longius irent, reditu intercluderentur. Ne tamen nihil ageret, per equites ac dimachas ſuos, à tributis Sueco pendendis agricolas reuocare, atque interceptis quibusdam Suecis, aditus ad caſtra eorum ferentes deſtruere conatus eſt. Jam in eo erant trecenti circiter, vt pontem illum Getingenſem milliari vno Lunda diſtantem reciderent: cum miſſus in eos Johannes Wachtmeiſterus, ſummus vigilum præfectus, ſtrenuâ plerorumque cæde (paucis enim fuga aut captiuitas vitam ſeruauit) compreſſit audaciam Vlefeldij: qui Horbyâ, vbi aditum tuebatur, cum reliquijs eductorum militum regreſſus eſt, vſque ad primum à Chriſtianſtadio lapidem, è Suecis, præfectus
 cohor-

cohortis equeſtris Güldencornet-
tius cecidit. Poſtridie alia manus
rebellantium ruſticorum domita.
neq; melior eorum fortuna fuit,
quos Laurentius Kaggius, poſtea in
Sefuendaliam miſſus, profliga-
uit. Excitus & ipſe Guſtauus Hor-
nius, falſo rumore, quaſi Vle-
feldius cum parte præſidij Chri-
ſtianſtadienſis, & alia manu Mal-
mogiam tenderet, ducem qui-
dem Danum non reperit: colle-
ctos autem apud Suidaliam agre-
ſtes, multis interfectis, diſiecit.
Jta enim temperauit Martis ſui vi-
ces prudentiſſimus imperator, vt
terrore pro telo, lenitate pro con-
ſilio ſingulari vſus, arma deponen-
tes, promtosque obſequio, li-
benter conſeruaret, militemque
cædis auidum coërceret: perti-
naces autem malè multaret. Se-
curitati itinerum vt conſuleretur,
exciſæ vtrinque ab regiâ viâ ſil-
uæ ad jactum ſclopi maioris,
receptum latrocinijs ademe-
runt.

runt. Aduerſum fines Noruegiæ in Daliâ & Wermelandiâ opportunis locis, ſtationes ſtatim ab initio tumultuum diſpoſitæ ſunt. inprimis Gotheburgum Weſtrogothiæ caput Noruegis ſimul Hallandisq; terrori erat. Hanc vrbem veluti arcem tuendis finibus, in inſulâ Hiſingâ, cuius pars Dano ſubeſt, Rex Sueciæ Carolus (1607.) IX. extruxerat, commodo ad mare occiduum portu, & flumine Trollhätta, nauticis rebus, & mercaturæ opportunam; curaque ſucceſſorum & huius ipſius occaſione belli ad præcipuum decus ac robur progreſſam. Hîc, miles, annona, arma, non pro munimentis tantum & præſidiis, ſed ſi quam præterea belli partem huc fortuna admoliretur, in promtu habebantur. Hiſingani, qua Danicæ ditionis ſunt; tum Hallandorum proximi, tributa Gotheburgenſibus pendere non abnuebant: quamuis à ſuis eo nomine mul-

multarentur. Fuitque Danicis præfectis prorſus difficile, in Noruegia & apud hos limites arma & viros moliri. Quo longius abſunt ab imperij ſede, eo plus ſibi contumaciæ & rumoris vindicant. Nil ſibi cum Regis ſui offenſis, qui plures inimicos irritare non dubitaſſet, fremebant: nec deeſſe exempla ac conſilia à maioribus tradita, quieſcendi potius, quam cum vicinis pugnandi. Hunc animorum habitum, etiam fama auxit: quam arte præfectorum inſtitutam, vulgus auide arripuit, tantoque impetu, pacem Danis Suecisque duraturam, inanique belli nuntio tumultuatum hactenus, jactauit, vt ſatis conſtet, perticas in collibus diſponi ſolitas, ſuſtinendis ignibus, ſi quid ſubitum ſignificari oporteret, reuulſas, aliaque militiæ munia omiſſa eſſe. Ab hoc errore paulatim reuocatis, diſciplinam belli tradere, nouus
labor

labor erat. coëgit enim magnâ industriâ, quidquid agrestium potuit excire in Noruegiâ, cui Principis loco præerat, Hannibal Sestedius; atque vt animis consternatis belloque auersis primum mederetur, vetuit eos pauescere Torstensonij in Jutiam progressu: fugatum à Cæsareo exercitu, in illo angulo mox periturum; Regemque cum exercitu Sueciam ingressurum, dictitans. interim se continerent, neque Suecos irruptione tentatâ lacesserent, donec auxilia amicorum & fœdere coniunctorum expedirentur, tutamque & facilem militiam redderent. Additi, qui arma tractare imperitos condocefacerent, subinde minis & iniurijs excepti sunt. dilapsâ non paruâ rusticorum manu, quæ ruri opus facere, alereque militem, non supplere, sui muneris, caussabatur. Bahusia communis arx Noruegicarum vrbium, Masterlandiæ, seu Mar-

Marſtrandiæ, Kunghelliæ, Vddevvalliæ, finibus Suedicis ex alta rupe imminet. Huc ſe ſuaque contulerunt plerique confugij cauſsâ: vnde inopia rerum neceſſariarum, & paulò pòſt fames: nam & præfecti ſuo more, annonam carius autumno vendidiſſe dicebantur; vt per hyemem à Suecis ſua conuehentibus melius emerent, priuatoque compendio ſeruirent. Præſidio præerat Gabriel Siuertus, qui Suecos impune prætemauigare lintribus ſinebat, donec diſſimulationem, quæ imparatis loco ſapientiæ fuit, neceſſitas accenſi acrius belli abſorpſit. Caſtra ad Vddevvalliam munierat Seſtedius: vnde dimiſſi ſubinde, qui fines Sueticos modò repentino incurſu, modò conſtituto veluti gradu, territarent. Tentatæ ſtationes, direptæ inuicem caſæ, non merentur memorari. Wermelandiam duo millia ſclopis maioribus

bus instructi ad Magnorabroam conati sunt irrumpere. Sed Olaus Stackius, cum centuriam equitum non totam in tres turmas diuisisset, velut ancipiti acie aggressurus simul & circuiturus hostem, hoc expeditæ sollertiæ præmium tulit, vt hostis obiectu solis aduersi, & nube pulueris bellici, quo minus paucitatem illam animaduerteret, præpeditus, vltro recedendum sibi existimaret. Prior & acrior, quamuis non felicior, Jacobi Vlefeldij impetus fuit: qui per Jemtiam penetrare in Helsingiam, Medelpadiam, Angermanniam, connitebatur. trepidatum igitur hic loci à rusticis, non reuerti domum ad limites Jemtiæ ausis, nisi adiuncto milite & locis idoneis disposito. Adfuitque paulo post à Suecis firmior manus, ductore Henrico Flemmingio: qui Jemtios ingressus, non ita procul à castris Vlefeldij ad Russundam posi-

positis, itidem vallo se communiuit. Processum est vtrinque è
10. Mart. munimentis castrorum, si pugnæ casus daretur. Sed Vlefeldius, cùm eminus animaduertisset, Flemmingij copias bene instructas, aciem diligenter formatam, duoque tormenta post cohortium centurias alis interiecta, dimicatione abstinuit, contractisque ex proximo stationibus recedere cœpit: ita tamen vt hostem insequentem ex vicis aliquotiens infestaret. Post leues velitationes & modica vtrinque damna, pretium huius expeditionis Jemtia fuit, summoto Vlefeldio, in Suecorum ditionem penitus redacta. Gothcburgenses non publice tantum hosti in vtramque partem imminebant, sed priuatâ etiam audentiâ initiis belli præludebant. inter quæ tentamenta non omittendum est Cornelij Nicolai perinsigne facinus. Is, domo Amstelodamensis, nauticis

ticis rebus à puero innutritus, dum in Hallandia suas res agit, nauem Danicam in angustijs freti Hallandici conspexit, euocatisque Gotheburgo triginta fere opificibus ac nautis, & istam & aliam cepit. è quibus vnam quidem recuperauit hostis, altera congestis honestiorum opibus onusta, in Elfsborgensem arcem manubias intulit. Submiserat enim Cornelio auxilium militum, præfectus Gotheburgensis; aduersus hostes, ex arce Warbergensi, & agris vicinis magno numero concursantes, hortatuque & promissis eorum, qui suas fortunas naui commiserant, oppugnationem molientes. Et Martio quidem mense, naues Danicæ, vt cetero mari, ita ante Gotheburgensium oculos subinde velitabant. per Aprilem autem Rex ipse Hafniâ egressus in mare occiduum, Gotheburgum obsidere cœpit. vndecim fuêre naues lon-

gæ, quæ Hollandica primo aplu-
ſtria oſtendêre: ſed cum intelli-
5. April. gi dolum animaduerterent, Da-
nica ſigna reſumſêre, propiúsque
ſuccedentes non niſi jactu tor-
menti maioris ab arce diſiunctæ
ſubſtitêre. Præcipuum huius ex-
peditionis conſilium fuit, pericu-
lo vrbis primariæ, vbi clauſtra
terræ marisque, finibus Suedicis
prætendebantur, Guſtauum Hor-
nium viſceribus Scaniæ inhæren-
tem auellere. Expoſiti milites in
Hiſingam Danicæ ditionis, equos
quotquot ibi, aut apud interiores
incolas reperêre, coactos, Bahu-
ſiam deduxerunt: quo Rex etiam
illâ ipsâ veſperâ iuit, rebusque
Noruegicis ordinatis, cum appro-
pinquare copias Seſtedij limiti
Suedico, nauesque apud Kung-
helliam collocatas medio Albi
Gothico ſtare juſſiſſet, poſtridie
obequitatâ Hiſingâ, cum manu
tumultuariâ quam equis impo-
ſuerat, ad claſſem redijt. Jnſe-
quen-

quenti die rursus egressus, proxima vrbi litora & opportunitates diligenter inspexit; montemque Ramberg. Gotheburgensi portui oppositum ascendit: in quo cum diutius obuersantem præfectus Gotheburgensis videret, duo muralia tormenta in eminentem mediâ vrbe tumulum deferri curauit, exoneratoque altero vestigia Regis, vix ex eo loco digressi, tetigit. Attulerunt autem naues Danicæ magnas trabes & tigna: quæ ad extruenda insularibus prope vrbem locis munimenta adhibebantur. Rates quoque longâ serie connexæ, & scapharum numerus, apud Kunghelliam apparabantur, transmittendo in Suecam ditionem militi, Gotheburgum terrestri etiam obsidione clausuro. Quam ob rem in Hallandia Zesevvitzius expositas nuper in illo litore ab aduentante classe copias, cum ijs, quas Ebbo Vlfeldius è Scaniâ admoue-
 rat,

rat, fines Westrogothicos assultare jussit, & ad suggrediendum propius omnia prætentauit. Ad portum Gotheburgensem corrumpendum, Rex naues Masterlandiâ accitas deprimere, literisque ciuitatem à bello, velut iniuste & inuitis plerisque Suecis ordinibus suscepto, reuocare, exaggeratâ periculi specie, cœperat. Responsum est à præfecto Mannerskil-
17. & 30 April. dio, sicut boni ciuis fide, & auctoritate patriæ dignum erat: caussas belli justas ac necessarias publicâ scripturâ declaratas, plures etiam in aliud tempus dilatas; neque spem suppetiarum intercidisse, non tam Ludouici Geerij, cui frustra seruatoris nomen DEO debitum accommodetur, aduentu nixam, quàm bonitate caussæ, & opibus Regijs aduersus externam vim satis pollentibus. fidem bonorum ciuium nullo periculo commutabilem, corrumpendi portus & mercimo-
nij

nij in perpetuum intercipiendi metu nequicquam tentari. Moles denique humanis opibus jactas, hominum manibus reuelli posse. Neque minus interea Hornius, vt ante dictum est, submissis copijs ducibusque, Regis conatibus intercedere parabat. sede belli Scaniâ non excessurus ipse, nisi vltimo periculo Westrogothiæ euocaretur. Eo necessitatis ne veniretur, fortuna in tempore prospexit. Subito enim nuntio reuocatus in Selandiam Danus, noctu silentio in naues recepit quidquid fere militum in Hisingam exposuerat, aut in castris insularibus collocauerat: materiem munimentorum partim auexit, partim incendit, relictis in illa festinatione præter annonam & nonnihil militum, impedimentis compluribus armisque. Et Regem quidem illâ ipsâ nocte, cimba, quæ nuntium attulerat, domum reportauit;

1. Maij.

uit; poſtridie naues vela fecerunt vſque ad Huingam, qui extremus in freto anguſtiarum Gotheburgenſium ſcopulus eſt. hic aduerſo vento detentæ, quarto demum die curſum repetiuerunt. cum ijs digreſſæ ſunt Gotheburgo re infectâ etiam Noruegicæ naues, portui penitus corrumpendo deſtinatæ. Non omitti in obſidionis huius hiſtoria debet felix audacia nauis, quam à ſancti Matthei imagine nomen ſortitam, claſſis apud Hollandos conducta
15. April. Gotheburgum præmiſerat. Hæc præterito Huingæ ſcopulo, à duabus ſtationarijs Danorum nauibus impetita, cum in hoſtes lapſam ſe animaduerteret, ventum ferentem ſecuta, plenis velis per totam Danicam claſſem ad arcem penetrauit. Detonabant in eam non naualia tantum, ſed terreſtribus quoque munimentis impoſita tormenta, pilis & grandine infeſta, per integram horam.

ram. plus tamen intulit ipsa damni quam accepit. optione & nautarum vno cæsis, tribus vulneratis; mali ac cætera facile reparari potuêre; cùm in Danicis nauibus præter vulneratos octodecim perierint. Ceterum comitata Matthæum minorum nauium vna, ex eo genere, cui à galea nomen, cum pertendere cursum non auderet, in altum reuersa, promontorium apud Schagam superare aduersante vento non potuit: atque post tertium diem noctu, inobseruato per Danicam classem transitu apud nauem sociam stetit: adiuta illis ipsis, quas hostis ex omnibus nauibus accenderat, lucernis. Quod cum posterò manè Rex conspiceret, incensus irâ, quinque suorum ob excubias negligentius actas, suspendiô necauit. Hæc prima veluti specimina erant classis Hollandicæ, cuius aduentantis fama postea Regem, sicuti dictum est, coëgit re-

 pen-

pentino abitu deſerere opus tanto molimine cœptum. Præcipua Danorum vis in nauibus erat, quibus vt Sueci non impares opponerent opes, tum in Sueciâ valida claſſis adornabatur, tum in Hollandiam miſſus Ludouicus Geerius perfecerat, vt menſe Aprili triginta amplius naues tribus circiter millibus ſociorum naualium & militum inſtructæ apud Vliam ſtarent. Quamuis enim Danus nihil non ſuggerebat Fœderatis Belgarum Ordinibus, quo eos permoueret, vt ſuas potius, quam Suecorum partes, vel certè neutras tuerentur, ipſique Ordines occulta potius quam amica conſilia agitarent: moderandum tamen ſibi, non prohibendum Suecorum apparatum judicauerunt. Cùm ergo Sueci peterent, vt ex fœdere ſociarent conſilia opesq; contra Danum, communesq; in cauſsâ Oreſuntica ſpes exequerentur; reſponſum ab Ordinibus;

nibus: non obligari ſe ad ſocietatem armorum, niſi bello communibus conſilijs ſuſcepto? Suecis autem hoſtem imparatum oppreſſuris, nulla ratio permiſerat, enuntiando amicis, & diſpergendo in turbam ſecreto, opportunitates rerum gerendarum corrumpere. Quæ de nauigandi libertate, & aſſerendo mari diſſerebantur à Suecis, in ijs agnoſcebant vtique Ordines ſui cum Suecia fœderis propoſita & leges; ſed ita ſe tamen adhibebant initio, quaſi vel temporis cauſsâ, & in ſpeciem obtendi talia putarent, vel tantæ rei fructum gloriamque Suecis inuiderent. Aliter ergo Suecorum fortunâ vti ſe poſſe videbant, ſi res ſuas interim agerent, Danosque jam ingentia & arcana offerentes metu ſuſpenſos tenerent; vtrarumque autem partium arma veluti auctoritate ſuarum opum temperarent. Dani ab emendis bello neceſſarijs, &

conducendis militibus prohibiti sunt: quæ Suecis indulta, sed grauatim*& imposito modo; cum naues plures concedi non posse dictitarent Ordines: numerosamq; ipsi classem veluti præsidio mercatorum nauibus ituram, appararent; Legatione etiam memorabili decretâ reconciliandis Regibus. Neutris læta species fuit, armata arbitria non obscure captantium. Quocirca naues à Geerio conductæ, (quas Hollandi antequam sua classis exiret, ægre dimissuri erant, nisi scenæ seruiendum animaduertissent) summopere festinabant, vrgente præsertim, & ad se euocante eas Torstensonio. Egressus prior portu Hollandico
3. *Maij.* Henricus Gorizemius vicariæ nauis præfectus, cum octodecim nauibus, aduersoque vento in Albim actus Liesterdiepam tamen venit, & apud Ripas præfectum totius classis Martinum Thyssenium expectauit: qui mox

Præ-

Prætoriam cum XIV. nauibus, Goritzemio coniunxit; & cum Torſtenſonio congreſſus, octingentos ſclopetarios maiores, quibus Tribunus Lohauſius præerat, in claſſem recepit. cùm enim legendi militis parca apud Hollandos copia eſſet, miſſusque eò cum pecuniâ Mortaignius, parum profeciſſet, firmauit ſuis militibus claſſem Torſtenſonius, juſſitque circuito Schagæ promontorio Alborgum præterire, nauesque quas hactenus conduxerat eô locô, Arhuſianis itidem à ſe comparatis, adiungere. Quô factô, Arhuſium ipſe petere, & armata militibus, auctaque nauigijs claſſe, Fioniam inuadere, receptaculaque hoſtium conuellere deſtinauerat. Sed hoc conſilium, Regis Dani naues intercepêre. quarum nouem Bellicæ, ex ijs, quæ Gotheburgum obſederant, in conſpectum ſe dederunt apud Schagam Hollandicis mare per- 15. Maij.
cur-

9. Maij.

cursantibus, dum reliquæ ventum ad Liesterdiepam expectant. Quæ & ipsæ postridie, in conspectu habuerunt eximias illas vastorum corporum moles. statim ergo præfectus classis Suedicæ in Hollandia conductæ Thyssenius in eas iuit: quem vicaria nauis & quæ tertio militiæ naualis gradu censetur, secutæ sunt. Jta tres naues modicæ cum ingentibus illis nouem strenue pugnam per sex horas continenter sustinuerunt. Jamque recesserat hostis, cum animaduertit, cunctari ceteras Hollandorum naues, & prætoriam destituere. denuo igitur in eam toto impetu rediit: quam tamen duæ sociæ, jam circumdatam, nec parum læsam, fortiter eripuerunt, atque vt hostis iterum retro daret vela effecerunt. Cecidit in eo conflictu Tribunus Lohausius, cum centurione vno, duobus signiferis, & triginta manipularibus. Jnteriectis aliquot
die-

diebus, cum rursus primo XIII. subinde XVI. naues Danicæ conspicerentur in mari, Hollandica illa classis in portu Liesterdiepensi subsistere statuit. cui tutandæ Torstensonius duas munitiones excitauit in litore; centumque & quinquaginta equites ibi tendere jussit. Sed cum videret vndecim Danicas naues obsidere portum, veritus ne morâ interpositâ plures accederent, pronuntiauit naualem pugnam: mandauitque suis, vt victores ad dextram versi, naues Alborgi conductas, secum per fretum Balthicum educerent, classique è Suecia venienti in mari orientali occurrerent; victi autem aut longius abrepti in mare, Vliam repeterent; reparatisque damnis de circumeundo Schagæ promontorio nihilominus cogitarent. Tormentorum igitur ictibus biduo toto certatum est. propius congredi volentes tempestas distinuit, ac denique dire- 24. Maij. 25 Maij.

diremit: tribus incendiariis nauibus classis huius à Ludouico Geerio conductæ in bretia impactis, malisque duarum aliarum confractis. Scapha prætoriæ ictu globi ferrei mersa est. Jnde, cum Vliam repetere placuisset, aquæ petendæ, reparandisq; armamentis & cibarijs supplendis, nec non curandis vulneratis; ingens nauticæ turbæ seditio exorta est. Plerique desertis nauibus domum digressi, Amstelodami, Hornæ, Enchusæ in Ludouici Geerij ædes, & curatores, tum in dominos nauium, multa prælicenter conabantur: donec ope magistratuum seditiosissimus quisque in vincula coniecti sunt. Terruerat homines mercatorum potius nauigationibus, quam militiæ assuetos, terribilis belli naualis facies, & magnitudo nauium Danicarum, ad quas propius non impune succederent Geerianæ. Jgitur aspectu vxorum quæ obuiam

am proceſſerant redeuntibus ad Vliam, redintegrato horrore, circumuentos ſe à Geerio, & cladi obiectos, atrociter conquerebantur. quamquam in vtroque conflictu tredecim non amplius nautæ cæſi, plures debilitati artubus & vulnerati eſſent. Id quoque feſtinatio in apparanda claſſe illa vitij habuit, quod parum idonei nauarchi aſciti ſunt. è quibus aliquos Thyſſenius exauctorauit, ob flagitium declinatæ prioris pugnæ. Sed redibit in hoc bellum denuo claſſis, & ſuas partes non perfunctorie aget. Jnterea Torſtenſonij curas, quem in prætorio Harderslebiæ, reliquimus, exequemur. Js dum loca per Holſatiam & Jutiam maxime idonea præſidijs operibusque firmabat, nihil æque circumſpexit & anquiſiuit, quam vt viam & vires daret conſilio ſemel deliberato de occupandis Danicis inſulis. eamque ob rem præcipuo ſibi

vſui fore ſperauerat: claſſem á Geerio conductam; tùm, quæ in Succiâ apparabatur: comparatis etiam operâ præfecti maritimi Blomij ſubſidijs nauium in Jutia & Germaniâ, nautisque diligenter conductis. Sed naues à Geerio conductas tempeſtas & ratio belli, ſic adhibuit hactenus, quemadmodum oſtendimus. Maior è Succiâ claſſis, cui præerat Claudius Flemmingius, incunte demum menſe Junio portu Daleroënſi egreſſa, quartum intra diem litus Germanicum appulit: vnde exploratum dimiſſæ naues duæ, Leó Smolandicus & Draco, cum tribus Danicis ex freto Oreſuntico venientibus, per horas octo acri certamine depugnarunt; repulſas tamen perſequi, cùm & ipſæ armamentorum partem perdidiſſent, nequiuerunt. iuit poſthæc claſſis tota Chriſtianpriſiam,
17. Iun. vt Torſtenſonius accedere, & de
ſummâ

ſummâ rei cum Flemmingio poſſet conſultare. Congreſſi, cum naues tranſmittendo equiti idoneæ ad manum non eſſent, Fioniam tentare alienum judicarunt: Fimbriæque occupandæ conſilium inierunt, quæ copijs hoſtilibus congregandis ac ſub ſigna ordinandis ſedem præbebat. Juit vterque Ducum, receptis in claſſem de Torſtenſonij exercitu ducentis amplius equitibus, totidem peditibus, & centum dimachis. cum ſub veſperam ſoluiſſent, poſtero mane ad partem inſulæ borealem, quam poterat fieri proxime claſſem admouerunt. Defendebatur inſula à trecentis quinquaginta militibus mercede conductis; quibus addita erat ſeptingentorum manus, agreſtis turbæ. Hi quo minus præſidio eſſe poſſent reductibus valli & munitionibus mari oppoſitis, crebro tormentorum claſſicorum fulmine abſterrebantur: ſuccedentibus

24. Iun.

27. Iun.

28. Iun.
29. Iun.

interim & in terram expositis, quas è classe in scaphas armatas imposuerant, Torstensoniano pedite, & trecentis classiarijs sclopos maiores ferentibus. Qui Danos munimentis eiectos, cæsis qui restiterant, persecuti sunt, donec cum suis equis dimachæ etiam & equites in terram euasissent. Nam & his pars victoriæ debebatur; quam nox intercedens distulit in posterum. tum enim fugientes consecuti, interfecêre quotquot repugnare ausi sunt; captis, & Suetico exercitui inter supplementa adjunctis ducentis militibus. Redactâ in ditionem Fimbriâ, rebusque apud victos compositis, Flemmingio nuntiatur, Regem Daniæ cum totâ
Iul. classe aduentare. Ita referebant vectores Liburnicæ exploratoriæ, quam haud procul Monâ insulâ interceperant quatuor Suecorum naues ad percursandum pelagus emissæ. Jgitur Flemmingius vela
ventis

ventis dare, & prœlium parare suos jussit; statimque in conspectu hostilem classem habuit: in qua nouem maiores, viginti proximæ magnitudinis; decem minores naues, præter cimbas & lintres numerabantur. in his etiam igniferæ fuerunt aliquæ. Euntibus in Suecam classem ventus apprime fauebat. cuius beneficium vt arte sibi vindicaret Flemmingius, præter promontorium Petersdorpiense litus legebat cum classe, quantum posset, donec in hostem insequentem, circuitoque eodem promontorij flexu ad loca ventis inaccessa deductum, conuersæ naues turgidis velis inveherentur. Peracto, fulminantibus vtrimque machinis, primo conflictu, iterauit obliquo cursu pugnam Flemmingius, Prætoriæ Danorum infestius imminens: quam & cepisset, si nauarchi alij officium suum fecissent. Quassata certe grauiter

tribus fere horis post principia substitit, reparandis damnis occupata. cumque animaduerteret Flemmingius, vacillare hostem, nec satis jam sibi constare, dimissâ ad suas naues Liburnicâ mandauit, vt se per mediam classem hostium strenuè sequerentur. Sed paucæ exemplum fortissimi ducis æmulari ausæ sunt: pleræque obliquato cursu vt ante præterierunt. Quo factum est vt hoc tertio congressu Flemmingij nauis cum Vicariâ hostium, & tribus proximis conserto certamine, aliquot locis perforata; malisque & antennis, velis item ac funibus lacerata se reficere cogeretur; & hostilis acies interea restitui posset. Quarta vice in prœlium redeuntem hostis paulatim declinauit; & nox inhibuit. Accensis subinde lucernis, longius à litore in altum prouecta classis Suedica, sub mediam noctem ad locum prœlij redijt, posteroque

mane

mane nullas hostium naues conspexit. Ceciderunt hoc prœlio multi Danorum: in quibus Archithalassus Regni, Georgius Winde, genu consauciatus, paucos intra dies obiit. Vulneratorum numerum auxerunt præfectus Prætoriæ Ericus Laurentij, Canutus Vlefeldius magister aulæ, & cum Hilario Vlefeldio prostratus eodem ictu Rex ipse, qui festucâ ligni in faciem incussâ, oculi alterius vsu in posterum caruit. Succi de gregarijs paucos; ex insignioribus neminem desiderarunt. Neque tamen mox portus tam fuit tutus Flemmingio, quam fuerat mare. Receperat se cum classe ad Christianprisiam, vt, damnis prœlij reparatis, Torstensonij consilijs aduersus Danicas insulas operam daret. 7. Iul.
nam & altera classis à Geerio conducta eodem loci expectabatur. Verum distracto inde in alia Torstensonio, Dani, qui hactenus

classem Flemmingij obsederant suis nauibus; neque propulsari vento defensi poterant, militem expositum opportuno contra Christianprisiam tumulo constituerunt, tormentorumque ictibus inde naues Flemmingij infestarunt. ita factum est vt antequam succurri posset, Flemmingius, dum forte manus lauat, ictu machinæ per sinistrum genu adacto, supremum diem obiret. Quantum ei Suecia debeat, pulcerrima Holmiensium ædificiorum & platearum dispositio, tum fabrorum omnis generis institutæ per prouincias, tabernæ, & instructa subinde luculentius res naualis, cuius peritissimus fuit, abunde testatur. Efficaciam & industriam singularem, acri & impauido ad offensiones pro Republica animo, per præcipua domi militiæque ministeria, patriæ approbauit: atque in ardua præsertim Regiæ Holmiensis præfectura, omnium successorum

ſorum curas onerauit. Vltus eſt mortem viri tam egregij Torſtenſonius internecione Danorum, quos in terram Rex expoſuerat, ſicut paulo poſt memorabitur: claſſisque Suetica jam Carolo Guſtauo Wrangelio permiſſa, præfectisque & militibus aucta, poſtquam toto menſe Julio Danicis nauibus obſeſſa, exitioque fuiſſet proxima, ſecundo tandem vento feliciter euaſit. Juuit error præfecti nauibus Danicis Petri Galtij, qui cum vela ventis dare noſtros conſpiceret, ipſe quoque altum petijt, quaſi fortius in eos & commodius pugnaturus. quæ res capite ſtetit nobiliſſimo ſeni: cui multo ante tam triſte mortis genus Tycho Brahæus, fatidicæ ſagacitatis mathematicus, prædixiſſe ferebatur. Neque dubitauit fama excuſare virum, tanquam mandata per nuntios allata ſecutum, & mox ſuâ trepidatione proditum, cùm omiſsâ defenſio- 30. *Iul.*

ne clementiam irati Regis imploraret. Coniunxi statim, quæ ad primum nauticæ huius expeditionis cursum pertinent, reuersâ paulò pòst in Sueciam classe, vt in hostem nec opinantem se referret instructior.

LIBER II.

Cæsareorum ex bello Danico & de eo consilia. Transyluani in Cæsarem arma. Torstensonij in res Germanicas curæ. Belli Bremensis caussæ & initia. A Königsmarckio hîc & alibi gesta. Incommoda, quæ à Danis Torstensoniani acceperunt. De disciplina & gradibus munerum militarium ordinandis, Suecorum consilia. Cæsaris auxilijs duce Gallasio aduentantibus obuiam it Torstensonius. Danorum clades prope Nymolam, Gallasio & Danis frustra

frustra aliquotiens pugnandi copiam Torstensonius facit. Digredientem à Danis Gallassium, Torstensonius vrget, & apud Bemburgum conclusione memorabili obsidet: atque ita inuitus, sed ratione belli dictitante, ad Germanica reuersus, Kônigsmarckium & Helmodum VVrangelium Danico Bremensique bello præficit. Gustauo Hornio in Scania, Cronia deditur, & amplius munitur. Johannis VVachtmeisteri & Friderici Stenbockÿ virtus. Gustauus Hornius, in Bleckingiam; inde in Hallandiam transfert bellum. Vbi Laholmiam deditione accipit: rebusque ordinatis in Scaniam redit. Deliberat de ratione belli. castra ad Malmogiam admouet, ac permunit. Rex Daniæ Malmogiam tansfert copias: indeque egressus castra castris Hornianis opponit. Gustauus

ſtauus Hornius mouet caſtra, Danosque inſequentes aliquando multat: & digreßis hoſtibus, hiberna ordinat. In VVeſtrogothia & ad fines Noruegicos acta. Jn Jemtia & vicinis prouincyjs. Jn Dalia, & VVermelandia, certamina cum hoſte. Claßis Suedicæ in Hollandia conductæ conatus, & ſucceſſus. cui maior claßis conjungitur. prælium nauale, & Danorum clades. Minor claſſis Suedica Gotheburgum curſum intendit: vnde in Hollandiam redire parans, ſeditione, mox tempeſtate conflictatur.

TOrſtenſonius autem, ſicut in expectatam primo, inde aduectam claſſem, partem curarum diſpertiuit: ita in cetera belli, vel in Germania relicti, vel in Daniam ſuſcepti, conſilia plu-
2. Febr. rimum intentus fuit. Cæſarei enim Duces translati ad Danos belli

belli occaſione ſtrenue vſuri, Paſſauij decreuerant, Suedicæ receptacula militiæ, per Morauiam, Sileſiam, Miſniam, Thuringiam, partitim occupare; infeſtare Pomeraniam; & confirmatis Torſtenſonij abſentiâ rebus, promiſſa Danis auxilia ſubmittere. Neque ſegniter conſultis facta jungebant: niſi quod partem conſiliorum Ragotzius, tandem arma in Cæſarem auſus mouere, interuertit; molemque Suecorum humeris deſtinatam opportune ſubleuauit. Jn Pomeraniam Duglaſſius à Torſtenſonio miſſus, poſtquam præſidia ſingula inſpexiſſet, ſtatumque prouinciæ adjutore vſus Lilienſtrömio accurate exploraſſet, in Sileſiam iuit, trahens ſecum delectam ex præſidiarijs manum, cui Tribunus Reichvvaldius quingentos equites junxit. nam & hunc Torſtenſonius ablegauerat, liberandis obſeſſis in Sileſia vrbibus: inprimis Glogouiæ,

uiæ, quæ ſex menſium annonâ, repulſo hoſte, tum inſtructa eſt. Pomeraniæ maritima, paulo poſt denuo inſpicere, & curare juſſus eſt Axelius Lilie, Lipſiâ euocatus. Jn Marchiâ, Croſna & Francofurtum Oderanum, alendis nũmeroſis præſidijs, ob inopiam vaſtatæ regionis, parum ſufficiebant? Jgitur cum nihil æque fatigaret Suecos, ac pecuniarum ad tantas res vndique ſuſtinendas conquiſitio, cœptum eſt agi cum Septemuiro Electore Brandenburgico de permutandis certâ pecuniæ ſummâ iſtis caſtellis. Bremenſe bellum, quomodo innectū Danico cœperit, altius ordiendum eſt. Regis Daniæ Filius Fridericus, anno ſæculi huius XXI. Archiepiſcopatus Bremenſis Coadiutor, cum jure ſuccedendi, electus erat. ſed hoc jure, per pactionem patris, ſiue pacem Lubecenſem, octauo poſt anno cum
1619. Cæſare factam, exciderat. Cumque

que subinde Cæsarei, vi occupassent Archiepiscopatum, omniaque priuilegia & instituta pristini moris, non sine terrore vicinorum & eadem sacra colentium, sustulissent: Rex Sueciæ Gustauus Adolphus, inter Germanici belli victorias, ejecit hostes, induxit præsidia, vindicatumque suis laboribus & impensis Archiepiscopatum, Auunculi sui Johannis Friderici Administrationi libenter reliquit. Jllô fatis functô, statim Rex Daniæ, & Filius Fridericus, apud Ordines Archiepiscopatûs, tum deinde apud Reginam Sueciæ, Eiusque Legatos, ad reparandum jus amissum, summô connexi sunt studio. Neque Sueci denegare instituerant, quod petebatur: sed præsentium rerum conditio, dilationem negotij, non lenibus momentis ad communia plurium Principum commoda pertinentibus, vltro suadebat. Quanquam autem, non indul-

indulgeri Suecorum petitioni hanc moram, & idonea tempora festinando præuerti durius videbatur: quoniam tamen Dux Fridericus vrgere Ordines Bremensis Archiepiscopatus non desinebat, voti compos factus, & jam viam ingressus, occurrenti internuntio Suedico, conuentionem de re tota paulò post tractandam obtulisset,
21. Dec. 1634. Regina Sueciæ nolens diutius disputationem extrahere, voluntati ac desiderio Archiepiscopi multa & magna de suis commodis tempore alieno & periculoso condonauit, quæque Johannes Skyttius Legatus, & Laurentius Grubbius cum Ipso & Ordinibus transegerant, rata habuit, ac susceptam
8. Febr. dignationem eximijs amicitiæ significationibus prosecuta est. Expectabatur ergo hoc tempore, vt memor amplissimi beneficij, quo restitutus erat à Regina Sueciæ in Archiepiscopatum Fridericus,

cus, bello patris abſtineret; nec ſe Danicis Suedicisque controuerſijs, cum quibus ſcilicet nihil commune Archiepiſcopatus in Jmperio Germanico poſitus habet, ſeſe immiſceret. Eoque nomine ſedulo monitus erat à Torſtenſonio. qui, cùm comperiſſet, militum delectus haberi in Archiepiſcopatu Bremenſi, Kônigsmarckium & Gregerſonium, mandatorum curatorem ſiue Commiſſarium miſerat, vt exigerent à Capitulo Bremenſi Verdenſique ac Ordinibus, quæ ex pactione priori debebantur, & loca munita, ſecuritati Germanicæ militiæ & Euangelicorum Principum firmandæ, præſidijs occuparent. Verdâ inprimis milite inſeſsâ, Archiepiſcopus, & hanc rem, & poſtulata cetera ægre ferens, nobiles ad arma vocauit, & caſtigatis, qui jam paciſci cœperant, agreſtibus, Danica auxilia Glück- 17.
ſtadio petijt. Jnter quæ & occiſi

qui-

quidam & capti militum Suedicorum. Tum demum, integro pæne mense post, datæ ad Torstensonium literæ, iniqua petere Suecos & hostilia facere, deque-
12. Febr. rebantur. Respondit Torstensonius: pactorum meminisset Archiepiscopus, quæ liberum illis locis aditum Suecis tribüerent; neque conditiones tam tolerabiles, & necessitatem militaris dispositionis aduersus communes Principum Euangelicorum hostes, Visurgi & Westphaliæ imminentes, tam inique interpretaretur, cum hactenus, quamuis neutras partes professus, pecunijs & alijs rebus, eosdem illos hostes sublenasset. nihil esse caussæ, cur hostilia indueret: plurimum, cum æqua & necessaria subministraret, & amicis in posterum Suecis vteretur. Quibus insuper habitis, arma summa ope comparauit, Regi Daniæ auxilia submisit, & auctis subinde copijs Suecos

eos nihil tale expectantes apud Verdam aggressus fudit, captoque munimento ad Alleram extructo, Languedeliam quoque Suedicis præsidijs infessam expugnauit. Quin etiam, postquam aperte in caussam descendisset, imperiique militaris summam iis in locis suscepisset, Cæsaris auxilia instantius efflagitauit, aduersus Torstensonium ducturus, vt primum aduenissent. Königsmarckium; qui rebus inspiciendis ac ordinandis, neque ut ad bellum, in has terras ante, vt dictum est, venerat, statim regressum; Cæsareorum conata in Misniam traxerant: vnde ad omnes hostium motus circumagere agmen instituit, lateque diffusam locis Germaniciam militiam temperauit; profligatis ex itinere quadringentis Croatis, quorum Dux Reckovvitzius tum cæsus, crebra Suecis damna dederat. Sed dum occupatissimas alibi

m. Maj.

bi copias, quocumque res & tempus monebat, obuertit, audita Archiepiscopi frustra admoniti arma, effecerunt, vt ad demandatas suæ curæ terras subito aduectus, vim vi repellere maturaret: atque vnum intra mensem partim conditionibus, partim terrore, populationibus, armis, pleraque ditionis Bremensis & Verdensis, præter munimenta, pacaret. Languedelia tamen, in manibus hostium mansit, cum ad relicta superioribus Germaniæ locis incepta nunc quidem recursandum esset expeditissimo duci, cui plurima hoc tempore vni incumbebant. Redibit autem ad hoc bellum conficiendum, suâque virtute & impetu longi temporis opus, tandem in compendium mittet. Hæc dum alibi geruntur, Torstensoniani à Glückstadiensibus præcipue aliquid incommodi passi sunt. Primum vulnus in cohortem Tribuni Dörf-

1644.

Dörfllingij ex improuiſo oppreſſam deſtinatum, cum Jtzehoæ in ſtatiuis tenderet. captus, qui vices Tribuni gerebat, cum duobus præfectis centuriarum equeſtrium; & quinquaginta circiter gregarijs. reſtaurari tamen cohors potuit, recollectis mox, qui effugerant, ducentis amplius militibus. Jn Galbrechti quoque Tribuni quatuor centurias ſubito impetu ſe concitauit manus Glückſtadio egreſſa, ſexque admodum hominibus occiſis, captis quindecim, magnam equorum vim abſtulit: nulla in eo præfectorum culpâ; cum loca virgultis & paludibus inſidioſa, nullis excubijs ſatis cuſtodiri poſſent. At Jtzehoam iterum ſecuritas præſidij Suedici, equeſtri turmâ ſibi adiuncta non ſatis diligenter in explorando vtentis, prodidit hoſti. qui dolum crebris omnis æui ſucceſſibus nobilitatum machinatus, cum porta mane aper-

ta esset, plaustrum lignis oneratum præmisit, cum fabris quasi ad opus faciendum venientibus. sequebatur agresti habitu militum nonnihil. oppressâ igitur statione excubitorum, plerique eo loci præsidium agitantes capti aut interfecti; nec nisi pauci equites & sclopetarij maiores inter tumultum elapsi sunt. Fœdius fuit Coldingense incommodum. Tendebant ibi quatuor Suecorum cohortes: è quibus delecti forte ad alia curanda dimissi erant; cum naues Danicæ, locis litoralibus diligenter imminentes, exposuerunt in terram; idoneam manum. quæ præfectorum & manipularium ducentos, septuaginta & quatuor cepit; triginta vulnerauit, sexaginta septem, & in his Tribunum Plettenbergium, cum Nicolao Petri vicario Tribuni occidit: quatuor item signa militaria in manubijs retulit. Interiecto biduo etiam moles Middel-

delfurthana à quadraginta & octo militibus custodita, in Dani potestatem venit, Mongomorij potissimum culpâ; qui cohorti Polonicæ vicariâ operâ præfectus, & tum excubare jussus, suppetias in tempore ferre neglexerat. Missos ad recipiendum munimentum Mortaignium & Duglassium cum tormentis, hostis destructis operibus digressus effugerat. Jnter aduersa statiuorum Suedicorum, etiam Stalhanskij mors referenda est. vetus is miles, & ab infimo ordine ad supremam vigilum præfecturam, forti fidelique industriâ prouectus, cum inter ipsas Resurrectionis Christi ferias morbo decessisset, disciplinæ militaris constituendæ consilia, pridem Torstensonij animo agitata, maturari cœperunt. Cum enim Tribunus Tribuno aut par pari vix vnquam satis parere dignaretur, patefacta non raro hosti occasio, altiores militiæ gradus, non sine

impendio quidem numorum, manifeſto tamen vſu, multiplicari ſuaſit: reuocato etiam Maximi Regis Guſtaui Adolphi inſtituto, qui proximam ſummo Duci, Legati dignitatem, pluribus eodem tempore non dubitauerat tribuere. ibunt igitur deinde in maioris tituli incrementa, non vno tempore, qui vno conſilio deſtinabantur. interea ſua quiſque ſtrenue curat. Carolus Guſtauus Wrangelius in Jutiâ, adiutore præfecto nauium Blomio, rem naualem Alborgi & Arhuſij ordinat, & mox apud Flemmingij claſſem præſto eſt. Vitebergius Glückſtadienſibus, Rensburgum vſque excurrere auſis, oppoſitus, Archiepiſcopi conata coërcet: alij alia obeunt munia. Et jam Cæſaris auxilia decem amplius millium exercitum Gallaſſius adducebat: oppugnato de viâ Boizenburgenſi caſtello. in quo, ſexaginta militibus

præ-

præfectus Jonas Simonis, cum ducentos amplius obſeſſores, & in his viginti præfectos occidiſſet, plures vulneraſſet, quinto die cuniculis eruto munimento, cum ſuis internecione occubuit. Parum quidem Gallaſſio cum Danis conueniebat, de conditionibus jungendarum virium & adminiſtrandæ militiæ: eaque res moræ nonnihil ac inuidiæ habuit. Stabat apud Chriſtianpriſiam, inuadendæ, ſi fors daret, Fioniæ, & tutandæ claſſi illuc ſubductæ intentus Torſtenſonius, cum de aduentu Cæſareorum edoctus, id agi cognouit, vt valida manus aduerſus paluſtria emiſſa interciperet iter, quo inter Stapelholmiam & Sleſuicum, cohortes Suedicæ in Jutiâ tendentes, ad exercitum commeare deberent. Jgitur conſtitutis apud claſſem, quæ tempus monebat, caſtra Sleſuicum mouit: indeque cum duobus millibus egreſſus ad

11. *Iul.* paluſtria, hoſti foſſis & vligine
19. *Iul.* defenſo nocere non potuit. Paulo poſt Cæſareorum manus de nocte Chilonium irrupit, duabusque fere horis obuia diripuit; cæſis viginti & vno è Suecis valetudine ibi detentis: illæsâ cum præſidio arce. Rex Daniæ autem expoſuerat è nauibus, vt ante cœpimus dicere, copias; quæ in tumulo arenaceo contra Chriſtianpriſiam caſtris communitæ claſſem Flemmingij tormentis infeſtabant; & ex tranſitu Nymolenſi, interfecerant optionem Tribuni dimacharum, Johannem Wilelmum, cum tribus alijs, qui explorando loco venerant. Acceſſit nuntius de caſu Flemmingij, exciuitque Torſtenſonium è prætorio Arnholdenſi, vt Chilonium peteret; relictoque ibi ad obſeruandos Cæſareos Goldſtenio, ipſe cum tribus cohortibus equitum & ducentis dimachis Chriſtianpriſiâ accitis, ex tranſi-

tu

tu Nymolensi eijceret trecentos quinquaginta Danos. qui cum se ad ceteros munitione præcinctos recepissent, veritus Torstensonius, ne effugerent, Tribuno Sackio delectam trecentorum equitum manum attribuit, traiecturos alueum fluenti, apud Rosenfeldam, donec pons à fugientibus abruptus repararetur, Dani, cognito Torstensonij aduentu, egressi munitione suâ, ingruentem Sackium displosis sclopis exceperunt. ita vt ipse cum præfecto centuriæ equestris, & optione centurionis, itemque gregarijs nonnullis caderet. Sed absumto veluti vnico impetu, continuâ strage deleti sunt Dani mille trecenti amplius, vt aduentantibus Nymola copijs nihil pæne laboris restaret. Fuerunt in his sexcenti de cohorte prætoriâ Principis Christiani Quinti; Quadringenti ex Lalandiâ & Falstriâ conducti: trecenti classiarij. 28. Iul.

 Signa

Signa Sueci quatuor, tormenta muralia totidem, campestria duo ceperunt. Quo facto, Torstensonius in classe, cui jam loco Flemmingij Wrangelius præesse cœperat, pleraque constituit, & ad castra regressus est. Jn itinere Goldstenius manum Cæsareorum jam biduo toto Suecos in syluis obseruantium, assecutus, triginta ex posteriori agmine cepit, alios interemit. Torstensonius deinde Stapelholmiam pro-
1. *Aug.* gressus, cum ex palustribus illis locis multum sibi incommodi creatum reputasset, munitum, qui eo ducit, aditum occupare statuit: vectis plaustro cimbis, vt pedites admoueri possent. Secuta est abunde industriam fortuna, eiecto hoste pons naualis incenditur, quo Danus apud Fridrichstadium Eidoram strauerat; munitiones ope ciuium, militum, rusticorum disiiciuntur, soloque æquantur. Missa quæ tueretur pon-

pontem de cohorte Anefeldij Tri-
buni centuria, cum in antecur-
ſores Torſtenſonij incidiſſet, pars
cæſi, pars cum centurione &
ſigno capti ſunt. Poſtridie cum
allatum eſſet, Danos Gallaſſio
ſuas coniunxiſſe copias, & pro-
mouere caſtra, Torſtenſonius
conuerſo itinere apud Rensbur- 3. Aug.
gum conſedit, cum toto exerci-
tu; indeque Tribunum Hôckin-
gium trecentos equites educere 4. Aug.
juſſit, hoſtium turmis apud ſyl-
ueſtria latitantibus, ſcrutandis.
Cæſus eſt & ipſe Hôckingius &
vicarius eius cum dimidiâ mili-
tum parte. cumq; Gallaſſius urbe
Chilonij vi, arce conditionibus
receptâ, in Torſtenſonium iret,
nil cunctatus ille tribus pontibus
Eidoræ apud Rendesburgum im-
poſitis traiecit copias, atque ad
Neomonaſterium inſtructâ acie,
æquis locis vltra meridiem Cæſa-
reos expectauit. Sed Gallaſſius 9. Aug.
comperto Torſtenſonij vltro ſe
offe-

offerentis instituto, inhibuit agmen locisq; inaccessis ad internata paludibus virgulta substitit. Igi-
10. Aug. tur Torstensonius Segebergam petijt; assumtoque, quod ibi tendebat præsidio, arcem incendio deleuit. Inde Oldesloam, præmissis semper cum valido præsidio impedimentis, itum est: insequente jam Gallassio cum Danis, & in aduerso castris Suedicis colle, speciem pugnaturi præbente. quippe peditatu præstabat, Suedicis militibus per classem, & in præsidia dispertitis. Fecit co-
12. Aug. piam sui Torstensonius quamuis iniquo loco. ibi tum ad solitas artes conuersus Gallassius, ligone non gladio vti statuit. Torstensonius comperto, abhorrere à pugnâ hostem, post leues velitationes, & innoxias vtrinque tormentorum displosiones, Raceburgum contendit, ibique donec annonam Lubecâ procuraret exercitui, substitit. Gallassius Lau-

Lauenburgi ponte Albim transgressus, per Luneburgensem agrum Bernburgum properauit: digressis in itinere, non sine fremitu, & querelâ, Danicis copiis; quas Bardeuicum vsque traxerat. Quod si Torstensonij consilium, de ponte apud Dömitzium struendo, præfecti festinatio non corrupisset, futurum erat, vt paucas hostis seruaret incolumes copias. Nunc Boitzenburgi pons parandus fuit: per quem traductis copijs (quamuis equitatui pons Dömitzensis reparatus, postquam hostili superuentu ante ruptus erat, transitum dedit) Halberstadium petijt Torstensonius: atque assumtis Königsmarckij copijs, è quibus paulo ante trecentos cum duobus Tribunis alijsque præfectis Comes Broius circumuenerat, in hostem nondum id verentem strenue perrexit: ita peruentum est Bernburgum, vbi Gallassius castra in colle quodam 1. Sept.

dam munire cœperat. Quo comperto, Torstensonius, veritus ne Saxonia, Thuringia, Halberstadiensis ager, hostium conatus sustentarent, Principumque Brunsuicensium & Luneburgicorum copiæ augere exercitum Cæsareum cogerentur, vtilissimum de præsentibus statuit castra castris
17. Sept. opponere. Transito igitur Sala fluuio, ad arcem Bernburgi, citeriore ripa sitam, vnde vrbs in vlteriore inferius posita despicitur, progressus, præsidium ducentorum militum imposuit: & cum exercitu Münchneuburgum versus descendit; tormentis in hostem tam destinato dispositis, vt mutare castra is coactus, singulari diligentia, firmisque operibus se dehinc communiret. Ex hac conclusione, neque ad pabulandum, neque ad necessaria petenda impune vnquam egredi Gallassianis licuit: adeo diuisis circum proxima oppida equestribus

bus turmis, nonnunquam & maiori manu emissa, omnia ſepſerat & infeſta fecerat Torſtenſonius. Hinc inopia, fames, hominumque & jumentorum mortes, poſt alterum fere menſem, euadendi conſilium & audaciam hoſti ſuppeditarunt. qui intempeſta nocte, ſilenti agmine, Staſſfurtum, ac inde Magdeburgum cum reliquijs exercitus petijt. Juuit abſentia Torſtenſonij, & Königsmarckij: quorum ille cum magna parte equitatus aduerſus pabulatores hoſtium egreſſus erat: hic ad alia negotia diuerterat. capti tamen pabulatores cum pleroque præſidio, quod numeroſum additum erat: & poſtea equitatus, quod erat reliquum, cum Magdeburgo diſceſſiſſet, magna clade inter Juterbocum & Niemeccum fuſus, Enckefortius captus; Gallaſſius denuo Magdeburgi cum peditibus 1600. circiter, à Königsmarckianis & Haſſiacis copijs

pijs

pijs ita conclusus est, vt noua fame in dies attererentur, qui superarant. Ita præstantissimus Cæsaris exercitus, tanta diminutione absumptus est, quantam, citra decretorij prœlij discrimen, raro annales memorant. Ceterum inuitus sane Danicâ ditione excessit Torstensonius, qui satis meminerat sibi mandatum, vt potiores in Danicum bellum curas intenderet, res Germanicas in secundis haberet. Itaque summa voti erat, Fioniam, aut, si casus daretur, Selandiam inuadere; ac Gustaui Hornij militiam Scanicam propius potentiusque subleuare; sed cum totius exercitus vires aduentu Gallassij in vnum contractæ, non haberent in regione vastâ, & minus copiosâ, vbi diutius subsisterent, hosti autem ex palustribus necessaria largius suppeterent; non superetat aliud consilium, quam præuertere hostem regredientem, ac fortasse

fortaſſe maritima ac Pomeraniam petiturum. Sic enim reſpondit, cum regreſſus eius in Germaniam reprehenderetur. Reuersâ porro in Sueciam claſſe, non erat dubitabile, quin Rex Daniæ expoſitis è claſſe copijs, infeſtaturus eſſet Suecos, exercitui Cæſareo & Archiepiſcopo ab alterâ parte expoſitos. Quæ cum ita ſe haberent, præcipuum conſilij momentum in celeritate erat; vt corruptis & præceptis, quæ vſui eſſe poterant, inopiâ & fame attenuaretur hoſtis. Quæ ſpes prudentiſſimum Ducem non fruſtra habuit. Dum enim Danicâ ditione exceſſum, & ad interiora Germaniæ properatum eſt, ſicut diximus, equitatus Gallaſſiani numero valde deminuto, etiam perfugijs militum, neque Cæſariorum modo, ſed etiam Danicorum replebantur Lubeca & Hamburgum: vnde conquiſitoribus Suedicis facile fuit, non parum

ſupplementorum comparare. Bellum autem, diſcedens ex agro Danico Torſtenſonius, his fere præſidijs ad opportuna locorum firmauerat ac diſpoſuerat: Jutiam in officio continebant Vargardia; in Venſilia, Alborgum; Arhuſium, Ripæ, Haderslebia, munimentis ſingula ac præſidijs communita. Jn Holſatiâ Chriſtianpriſia, Trittouia, Pinneberga, Bredenberga, Sueticæ militiæ receptacula erant. Rensburgo detractum erat præſidium, quo non niſi numeroſo defendi poterat, cum vaſtatus circum ager neceſſaria non ſuppeditaret. Juſſus tamen poſtea recuperare locum Tribunus Helmoldus Wrangelius, vir per omnia ſtrenuus, vigil, efficax: quem cum delecta quinque millium manu Bleckedâ in Holſatiam & Jutiam remiſerat Torſtenſonius, conſeruaturum parta, & hoſtium vires opesque pro virili diſturbaturum

a Sept.

rum. cum hoc conferre rationes militiæ, & mutuis subsidijs connectere Bremense Danicumque bellum, post aliquot menses Königsmarckio nouis literis in has partes curasque vocato, mandatum est. 19. Ian. 1645. Dum hæc à Torstensonio hactenus administrantur, interea Gustauus Hornius in Scaniâ Croniam promouit exercitum, præmisso qui vrbem subito occuparet, atque adeo ab igne conseruaret, quem immissuri videbantur Dani, si aduentum nostrorum præsensissent. 29. Martii 164[illegible] Postridie vbi ipse adfuit, accessus adornari ad arcem, & suggestus tormentarii excitari, atque subinde, cùm tormentis displosis frustra deditio postulata esset, multiplicari cœperunt. Quassatis ergo globorum muralium jactu operibus, etiam rates jungebat, latissimamque fossam ponte sternere parabat Hornius, cum extrema metuens præfectus castelli Henricus Huit-

feldius de deditione agere cœpit. concessæ sunt sarcinæ & impedimenta, permissumque vt explicatis vexillis, more militari exiret præsidium; relictis in arce quæ securitatis causâ eo asportata ac deposita erant, cum omni instrumento apparatuque militari, & annonâ valde copiosâ. Recepta tum sunt duo tormenta minora, quæ Suecis Rex Daniæ Calmarniâ interceptâ eripuerat. Muniendæ vrbi mille pedites adhibiti cum Laurentio Kaggio, qui vrgeret opus. Præterquam enim quod portum nobilem, recipiendisque ac tutandis maioribus nauibus commodum habebat, multis militiæ vsibus in posterum seruiit. Peractâ munitione, mille isti pedites, adiunctâ delectorum equitum manu, Johanni Wachtmeistero attributi. qui Vstadium versus progressus tributariam fecit regionem, opportunas Nobilium domos

præ-

7. April.

1611.

præſidijs firmauit, cecîdit pabulatores hoſtium, nuntiorum & viarum ſecuritati inuigilauit, litoralem tractum cuſtodiuit, in expectatam tum è Sueciâ claſſem intentus, nauesque Danicas acceſſu prohibens. Fridericum Stenbockium, limiti Suedico tuendo deditum, apud Longaridam in nomarchia Väsboënſi Ebbo Vlfeldius, ad omnes exitus occurrens continuit, & in ſtatiuis non obſedit modò, ſed oppugnare tentauit, tormenta quædam, & promiſcui generis manum, cum præſidio Halmſtadienſi trahens. cúmque pontem Niſſæ impoſitum recidiſſet Stenbockius, aliô locô molientes aditum hoſtes, quatuor horarum pugnâ repulit: cognitôque poſtridie, Ebbonem à finibus receſſiſſe, inopiæ ſubleuandæ & reficiendo militi, non habuit propiorem, quo tutò ire poſſet, locum, Gotheburgo. huc deduxit partem ſua-

rum copiarum, relictis ceteris in Marchiâ & Kindiâ, vbi hostili incursione quotidie limites inquietabantur. Ipse Gustauus Hornius in Bleckingiam versus, vt tributa detrectantes subigeret, cum Horbyam peruenisset, reliquit ibi Crusium & Sperlingium: assumtisque dimachis & cohorte Haraldi Stackij caput regionis Christianstadium petere cœpit: vnde egressa præsidiariorum manus, rusticis apud pagum Trennam collectis se coniunxerat. Sed illa quidem aduentu Hornij diffugit, rusticis sub cultro relictis. Substitit prope vrbem Hornius, stationemque sub ipsis munimentis constituit: excurrentesque denuo & incendium in suburbana ferentes Christianstadienses, cæde viginti & octo hominum, præter captos & vulneratos, castigauit. Comperto deinde, Ebbonem Vlfeldium Christianstadio cum parte præsidij in Hallandiam

diam

diam digreſſum eſſe, eodem transferre bellum agitauit: cum præſertim de obſidione Gotheburgo, aut irruptione Weſtrogothiæ imminente admonitus eſſet. Inſpectâ igitur de viâ munitione Wiſioënſi, quia amplior erat, quàm vt modico præſidio itinerum ſecuritati poſſet attemperari, vado Lagam tranſiit, paulò ſupra Laholmiam, profligatis cæſisque, qui arcere parabant, centum amplius ſtationarijs. Halmſtadiô quoque emiſſus præfectus turmæ equeſtris Jacobus Grubbius, quamquam tentatis fruſtra excubijs Hornianis, effuſô curſu refugeret, paucos tamen, nec niſi armis abiectis, partim & equis relictis, incolumes intra munimenta reduxit. magna pars in via conconciſa; Juarus Krabbius cum equitibus nonnullis captus eſt: nemine de Suecis deſiderato aut vulnerato. Sincklerus cum quingentis quibus præerat, ab Ebbo-

ne Vlfeldio digreſſus, cum in propinquis Laholmiæ vicis ſubſtitiſſet; aduentu Hornij in ſe euntis, deprehenſus, in arce receptum habuit: quæ præſidio centum & quinquaginta militum tenebatur. cumque oneri ſe magis, quam vſui fore animaduerteret, aliaque in loca deſtinatas ſuas cōpias reputaret, regredi Chriſtianſtadium, obſeruante intentius Hornio, nequicquam ſtitebatur. Sita eſt arx Laholmiæ in petrâ, quam Laga amnis, vnde loco nomen, circumfluit. propugnacula quinque quadrato lapide valide nixa, ſuſtinent octo vlnarum murum, ſuperimpoſita munitione humo conſtructâ. præſidium Sinckleriano milite præter deſtinata, numeroſius erat.
1. *Maij.* Guſtauus Hornius poſtquam egreſſos munimentis quinquagin-
9. *Maij.* ta amplius præſidiarios cæde & captiuitate multaſſet, acceſſus facere, ponteque Lagam cœpit jungere;

gere; accitis Croniâ & Jenecopiâ machinis muralibus & mortarijs. quæ cum aduenissent, & ex suggestibus præparatis displosa essent, deditionis postulandæ tubicen ad obsessos ablegatus, non admissus est. itaque jactis ignibus saxisque intra munimenta, cum foris propugnacula etiam quaterentur arcique propinquaretur operibus; ac perfosso aggere, quo in fossas castelli aqua redigebatur, ponte temporario insterneretur alueus, emissus est Sincklerus, qui pacisceretur. Dedita est arx ijsdem pæne legibus, quas Cronia receperat; præfecto Biorno Vlfeldio cum suis Halmstadium; Sincklero Christianstadium, prosequente præsidio, dimissis. ita munitissimo loco, metu magis quam necessitate dedito, intra paucos dies potitus est Hornius, cum omni apparatu bellico & annona omnis generis abundantissimâ. Eminebant in præmijs 13. *Maij.*

victoriæ tres machinæ æneæ, Cal-
(1611.) mariæ quondam à Danis abductæ,
& glorioso titulo inscriptæ: qui
in cæteris quoq; Croniæ antea, &
postea alibi receptis, visebatur:
„Christianus IV. D. G. Daniæ
„& Noruegiæ Rex manu militari
„tormentum hoc extorsit in vici-
„niam fugato Carolo IX. Rege
„Suecorum capta Calmaria arce
„veterum Gothorum. 3. Aug. CIↃ-
IↃCXI. His postea decorâ & Regiâ
„modestia incisum est: Christinam
„Sueciæ Reginam hæc tormenta,
„illo nauali prœlio, aut illa arce
„captâ, recepisse. Dum Lahol-
miæ subsistit Hornius, vrbem-
que & arcem nouâ munitione fir-
mat, dimissæ frequenter manus,
transito Nissæ fluuio, tributa ab
Hallandis exigebant; pars etiam
Ebbonis Vlfeldij turmas obserua-
bant. Sed is quidem cum Halm-
stadio Warbergam euolasset, ce-
lerique motu in omnia discurre-
ret, non repertus; de Halmsta-
dien-

diensibus autem egressis quidam cæsi, quidam capti sunt. Initio mensis Junij Hornius ipse Laholmiâ progressus, secundum ripas Nissæ Arlosam contendit, locum dimidio fere milliari Halmstadio distantem; ponteque ibi confecto, misit, qui Friderico Stenbockio pridem euocato obuiam irent, tutumque à globis hostilibus iter aduentanti præstarent. At illum defecti viribus equi, tum deinde nuntiati è Noruegia hostium apparatus, in Westrogothiâ attinuere. Hornianæ autem turmæ, sexcenta amplius jumenta pro mœnibus Halmstadij, nequicquam prohibentibus præsidiarijs abducta, in castra retulerunt. Simul Ebbonem Warbergâ, vbi dimachas reliquit, cum ceteris nauali itinere ad alia digressum esse, compertum est. Halmstadij situm & omnia obsidentibus prona, aut ardua, ipse imperator inspexit, si in posterum

1 Jun.

rum occaſio huc vocaret. Nunc enim cognito claſſis Suedicæ majoris egreſſu, è Daleroënſi portu, potioribus conſilijs vacaturus Laholmiam redijt, præfectoque præſidiarijs & arci Benedicto Lilienhöckio, qui centuriam de cohorte Ribbingij moderabatur, in Scaniam belli ſedem reuocauit. Propulſando è finibus Suedicis Hallandico bello, munitio apud Malaclefam, & alia contra tranſitum Niſſæ equeſtri præſidio inſtructæ ſunt: præfectoque Gotheburgenſi mandatum, vt in diſtrictu Marckiæ idonea apud loca idem faceret. Lagam tueri cum ſuis equitibus Johannes Petri Gyllenſchvvertius Laholmiæ relictus jubebatur. eidem ſecuritas viarum nuntiorumque inter exercitum & limites commendata: excitatis in hunc finem etiam munimentis, tum ad diuortium viarum è Scaniâ & Hallandiâ concurrentium, tum alijs opportunis

tunis locis. His ferè præsidijs, adhibitâ etiam rusticorum operâ, defendi ab incursione hosticâ fines videbantur, cùm Halmstadij quinquaginta tantùm equites; Warbergæ, præter dimachas ab Ebbone Vlfeldio relictos, nulli essent. Jnter has curas Strömfeldius apud Halmstadium à Suecis, Petrum Wibe inuicem reddentibus, receptus est. 1. Iun. Ordinarios vtriusque Regni internuntios, illum Helsinoræ, hunc Holmiæ, ex pacto solenni degere solitos in loco retulimus. Orto bello, cum Danus dimitti postulasset, Suecus idem facere jussus, impetrauit veniam; loco permutationis, quem dixi; tempore, initijs Martij constituto. verum accedente propius exercitu Suedico, moras cœperunt nectere Dani, locumque alium optarunt, donec post tertium mensem pridem placita fidem accepere. Mercatorum, qui ex vtraque parte attinebantur, per-

permutationem, Petrus Wibe ad suos redux, procurandam suscepit. Ceterum cognitis ex Strömfeldio, quæ tempori opportuna, ordinatisque, sicut ostensum est, rebus, discessum est Laholmiâ die Junij mensis duodecimâ, & post diem tertium Croniam peruentum. Deliberauit ibi cum Laurentio Kaggio, de ratione belli Gustauus Hornius: placuitque consilium domo submissum de omittenda expeditione Selandica, ob ancipites animos Ordinum Belgicorum, fœdera Suedica detrectantium, numerosasque armantium copias: quod si omnino casus daretur, audendi aliquid in validiores hostis insulas, solidioris incepti videbatur, possessionem Scaniæ interea confirmare, omniaque à tergo munita relinquere. Ceterum huic spei Malmogia obstabat: quâ insulares Regis vires tutò & facili commerciò in Scaniam, & continen-

tinentem Sueciæ obuersum, transmittebantur. Hanc ergo continere, atque, vt primum cetera justi apparatus dispositio proueniret, oppugnare, ratio militiæ monebat. Quæ postquam ad hunc modum consultata sunt, relictis Croniæ ægrotis & Tribuno Ribbingio, qui cum duabus cohortibus, vrbis arcisque, & nouæ munitionis curam ageret, 18. *Iun.*
Malmogiæ appropinquatum est. prætorio Seracflingæ sub oculis vrbis constituto, copiæ circum proximos vicos pagosque distributæ sunt. Aduentanti Hornio in conspectu fuerunt stationes hostium equestres, satis longe ab vrbe progressæ. in quas cum turmæ minores mitterentur, vt collibus detracti hostes, prætergredientium Suecorum vires nequirent speculari, submisso ex vrbe toto equitatu præsidiario (quingenti fuêre, præter dimachas) firmari cœperunt. Juit igitur cum

cen-

centuriâ custodum corporis Regiorum, cui præerat, Comes Carolus Leuenhauptius; & Tribunus Stackius delectam manum agens. Sed loci conditio ea erat, vt è Suecis non possent pugnare nisi ducenti: iique tormentis hostium & sclopetarijs majoribus, eminus infestantibus expositi. Is tamen fuit impetus Caroli Comitis acriter dimicantis, vt prævalidus hostis cæde & vulneribus ad portas vsque vrbis repelleretur. vnde conversus, quasi repetere pugnam animus esset, cum Stackium in se videret ire, intra præsidia suorum tormentorum & fistularum substitit. è Suecis duodecim admodum cæsi vel vulnerati sunt. in quibus Johannis Wachtmeisteri, qui illo ipso die perfectis feliciter alibi mandatis operibus, apud pontem Onsvvallensem suas proficiscenti exercitui copias adiunxerat, femur globo perstrictum est, incertum an negli-

negligentia nonneminis è suis emisso. quamquam non defuit apud hostem, qui suum id facinus jactaret, librato longius tubo in fortissimum ducem, tum explorandi caussâ obequitantem, destinatum. Sita est Malmogia, vrbs & arx in planitie, ad mare, quod ab vna parte munimenti vicem præstat; alia pars paludibus protegitur. ibi murum validissimum fossa eximiæ latitudinis prætexit: hic vallo admodum firmo loci securitas nititur. neque habent in proximo, quo tegantur obsidentes. præsidium supra tria hominum millia auctum erat: satis reputante Dano, Malmogiâ occupatâ nihil sibi tutum aut firmum. Hoc ipso enim præcipue cognitum est bello, quod ante contra esse plerisque videbatur, Daniam non tam claustris Oresunticis, quam Malmogiæ mœnibus suam securitatem debere. Ad obsidendam hanc vrbem

opus erat, & apparatu militari instructiore, & supplementis copiarum, quas imminui oportebat præsidijs passim imponendis, tum præstandæ securitati itinerum, & coërcendis Christianstadiensium excursionibus, excubijsque aduersus Malmogienses præsidiarios satis confirmandis. tum autem non nisi classico nauium auxilio prouideri poterat, ne à mari copijs Malmogia subsidijsque firmaretur, & obsidentium castra, quæ per litoris longitudinem porrigi oportebat, Danicis nauibus infestarentur. Sed Flemmingij classem alibi, sicut ostensum est, districtam, nullis nuntijs reperire, aut huc deuertere licuit: cum in eo omne consilij robur collocaret Gustauus Hornius, si naues nostræ ad Saltholmiam ancoras jacerent, alueumque freti inter Hafniam & Malmogiam obtinerent, eâdemque operâ coërcerent pontones Danicos, quorum maior

maior apud Amagriam, alter è regione apud Saltholmiam, ingentibus arborum truncis conſtructi, aſſeribusq; validis interius exteriusq; veſtiti, militum tormentorumque præſidio mari Oreſuntico præſidebant. Sed & ſupplementa militum è Germanicis ac Liuonicis copijs fruſtra expetita, obſidionis quidem propoſito, non tamen ſtatiuorum apud hanc vrbem retinendorum conſilio, Hornium demouebant. Hinc præſidia, hinc agri, hinc conſilia hoſtium cuſtodiri & animaduerti poterant. annonæ quoque vel ſubuehendæ vel colligendæ, tum connectendis belli totius partibus, non alius opportunior locus. nec dubium habebatur, quin digreſsâ domum, ingruente autumno, Suedicâ claſſe, in continentis hujus oram totas vires expoſiturus hoſtis eſſet. Accedebat ſubinde alia cauſſa, cur in ijsdem ſtatiuis permaneretur. claſſis

enim minorum nauium, quæ Calmarniâ annonam & milites apportauerat, Vstadij stabat. hæc quia maioribus nauibus tantopere apud hæc loca, expetitis vsui futura sperabatur, præsidio militari defendenda fuit ab hostilibus nauibus, diligenter in hanc prædam intentis. Missa igitur duo tormenta muralia, cum alijs, quæ illas ipsas Liburnicas nostras armauerant, & in ponte Vstadiensi constituta sunt. Jta repulsæ nonnullisque ictibus perforatæ sunt nouem Danicæ naues, milite instructæ; quæ Suedica præferentes aplustria, cùm accedere propiùs ausæ essent, dolô animaduersô Trelleborgum concesserunt: antequam submissa è castris Hornianis auxilia aduentassent. Comperto deinde classis maioris in Sueciam regressu, istæ quoque naues Calmariam remissæ sunt: infestatæ in viâ à duabus longis Danorum nauibus apud

28. Iul. (margin, beside "aduersô Trelleborgum")
15. Aug. (margin, beside "bus longis Danorum")

apud Sommershagam excubantibus. Scapharum vna hominibus vacua in litus acta confracta est: duabus Liburnicis captis, quæ à Struthione vulgo nominantur. vnus in ijs nauta, ne in hostium veniret potestatem, in mare se præcipitauit. Velitationes & excursiones apud hæc statiua crebræ, nec magni momenti. Halmstadienses quoque & Laholmienses mutuis incursionibus damna dederunt & acceperunt. Sed Malmogiense præsidium intra munimenta se continere cœpit, postquam nouum transferendi in Scaniam belli consilium, inter initia summo studio celari Rex Daniæ præcepit. Js enim cum ab expeditione nauali Hafniam redisset, cunctatus est primum, marine repeteret auspicia sui Martis, an in continentem Scaniæ vires ac sedem armorum transferret. Abierat pelago Suedica classis, neque re-

uerſura hoc anno putabatur. itaque inter ſimulatos nauium reficiendarum apparatus, prætulit terreſtrem militiam, Auguſtoque menſe in finem inclinante, nauibus Malmogiam paulatim transportauit copias, conductis ex Fionia & Sclandia, ductu Andreæ Billij, ſex millibus circiter pugnatorum, qui cum præſidiarijs & nouis ſupplementorum acceſſionibus, in exercitum idoneum excreſcebant. Guſtauus Hornius animaduerſo hoſtium propoſito, contraxerat Vſtadio & aliunde copias, munitis tamen & diſpoſitis locis præſidijsque, ſicut vſus & ratio tuendi, quæ parta erant, monebat. Jmpedimenta quoque & ægri, Croniam dimittebantur, ſi forte de mutandis caſtris agitandum eſſet. Egreſſus primum Andreas Billius, cum parte equitatus Danici, Hornianos nequidquam pertrahere ad locum inſidiarum conatus eſt:

4. Sept.

occul-

occultatis apud colles peditibus. neque postridie melius successit consilium, quando totum equitatum eduxit. quippe vetus bellandi imperator Suecus, consultum minime putabat, ignotis hostium viribus temere se offerre. 5. Sept.
Rex ipse postquam venit Malmogiam, insecuta statim nocte equites plerosque & quatuor peditum millia vrbe eduxit, primoque mane templum petijt, in colle, quem Gustauus Hornius, non nisi tormenti iactu castris suis distantem, præsidio & munitione firmauerat. cum pluuia his conatibus intercessisset, totis viribus itum est in tumulos, qui vrbem & castra Horniana interiacebant. 10. Sept.
ibi castra Danus communiuit, excitatisque suggestibus tormentarijs, statiua Succorum ignitis etiam globis quatere cœpit; maximo primum ac irrito impetu, qui subinde remisit. Sueci parcius, nec frustra tamen machinas suas

 libra-

librabant. Dum in aduersis castris subsistitur, comperit hostis
14. Sept. paruam manum ab Hornio missam, quæ ex arce Toncropiâ annonam ibi depositam apportaret. His intercipiendis accurrit subito cum trecentis quinquaginta equitibus & quinquaginta dimachis vicarius Tribuni Anefeldius: quem Johannes Wachtmeisterus apud pontem Onsuallensem nactus, centum interfecit, triginta amplius cepit, Anefeldio ipso vulnerato. Jnteriectis aliquot diebus tumultuaria manus militum & agrestium, eandem arcem, in quâ curabat Nicolaus Stephani, obsederunt. repulsi mox non sine clade, ab Laholmiensibus, & Engleholmiensibus præsidiarijs, reliquias quoque eorum qui euaserant, profligauit Baurmeisterus, qui Croniâ accurrerat. idem qui celeres inde copias Erichsholmiam rapuit, rusticosque & Christianstadienses obsessores, centum

tum hominum cæde multauit. Inter supplementa è Sueciâ submissa, Stalhanskij centurias Baurmeisterus adduxerat: strenuâ mox operâ in coërcendo hoste occupatus. nam aduentu Regis Principisque, ab imposito nuper jugo passim resiliebant Dani, syluarumque latebris abditi, latrocinijs omnia infestabant, neque pacta jam tributa, nisi deprehensi subactique denuo, pendebant. In castra autem Danica promte & libenter conuehebantur copiæ, Malmogiâ etiam sufficiente quibus opus erat. Adiumento insuper fuere, Halmstadiense & Christianstadiense præsidium, quibus auctus exercitus ita se confirmauerat, vt è collibus suis facilius nostros infestaret, quam inuicem damnum metueret. Igitur cum & morbi in castris Suedicis in dies magis vulgarentur, nec spes vlla vel è mari vel à litore Jutlandico leuandi oneris su-

perefſet, Guſtauus Hornius mouere caſtra conſtituit, ſi forte in plana deduci poſſet hoſtis. Poſtquam hæc ſententia animo ſedit, præmiſsâ lixarum turbâ; ægrisque, & omni grauiore inſtrumento, incenſis etiam à tergo caſtris, compoſito ad iter & prælium agmine, Oppagram, vici-
27. Sept. num Lundæ locum, itum eſt. Superandi bis fuerunt in hoc itinere pontes, Quitzlenſis & Onſuallenſis, diſtracto agmine, ac ſingulis prope quaſi filatim incedentibus. neque tamen in occaſionem ſuam id vertere auſus hoſtis, cum eminus obſeruaſſet caſtra Suecorum, editioribus verſus mare locis è regione conſedit, deductoque quotidie in planitiem caſtris aduerſis interiectam equitatu, imaginem præ ſe tulit prœlium conſerere cupientis. quod non detrectabant Sueci, equeſtri robore præſtantes, cum peditatu inferiores eſſent. verum

vltra

vltra velitationes & leuia certaminis tentamenta, non processum est, dum in his locis castra habentur: transiitque October mensis citra conatus grauiores: nisi quod Danos motis castris munimenta Suecorum prætergressos, insecutus cum parte copiarum Gustauus Hornius, quadringentos circiter interfecit, nec paucos, & in eis præfectos nonnullos cepit, signis duobus relatis. in quibus fuit labarum, trium Coronarum insignia præferens. notarunt enim quibus curæ est, omina casusque rerum obseruare, depugnasse illo conflictu duas equitum Suedicorum & Danicorum centurias, quibus vtrimque pictura vexilli tres Coronæ, notum, & inter hæc regna olim controuersum insigne. Ea militaribus gaudijs materies, cum coronas Danicas Suedicis succubuisse, vulgo jocolariter jactarent. Periisset eo impetu totus hostium

pedi-

peditatus, nisi pagum quo se receperat, continua sepimentorum agrestium series, Hornianis equitibus inaccessum præstitisset. Reuersus in castra Hornius, cum postridie totas vi-
18. Sept. res exercitus promoueret, hosti maturandi agminis caussam præbuit. qui Helsingborgum vsque progressus, postquam aliquot ibi diebus substitisset, nocturno itinere præter Croniam contendit Käslingam. Regem apud Refboram piscatoria scapha transportauit in alterum continentem. Inde copiarum quod roboris erat, Malmogiâ Sialandiam repetijt. neque omiserunt Sueci carpere agmen recedentium: è quibus centum & quinquaginta præfectus Laholmiæ Petrus Ribbingius concidit, viuis etiam compluribus in ditionem redactis. Hiberna Gustauus Hornius apud Vstadium constituit. eoque Englehol-
Nov. miâ progressus Nouembri pæne medio,

medio, reliquum anni tempus refouendo militi, ædificandis operibus militiæ destinatis, & consilijs in posterum ordinandis impendit. Jn Hallandia apud Asebroam Fridericus Stenbockius cum suis turmis stabat, quibus accesserat Tribuni Wrangelij cohors aliaque manus. Sed hostis rusticorum rebellantium numero, itemque præsidiarijs Halmstadiensibus & Noruegicis subsidijs auctus, coëgit eum repetito aliquoties conflictu ad Birckedorpiensem in Marckiâ aditum se recipere. 28. Sept. ibi postea finibus tuendis inuigilauit Burcardus Nicolai, optio Tribuni sex centurijs peditum, & equitibus Erici Vglanij præfectus. Stenbockius alio vocatus, in Westrogothiam redire, copijsque, quas Wrangelius Laholmiam deduxerat, receptis, limitibus propugnandis vacare, denuo jubetur. cùm enim digressu Stenbockij, præfecti militum negli-

gligentius curarent, neque excubiæ qua decebat diligentiâ agerentur, Warbergâ excurrit manus trecentorum, perruptisque finibus pecora abegit, Stenbockij prædium exussit, prædamque festino regressu domum retulit. Interiora Westrogothiæ, sibique propriora, Noruegicæ copiæ nunquam non territabant: reiectæq; à Ladosâ veteri vbi munitionem excitatam Sueci tuebantur, subito in alteram partem versæ Wänersborgum petiuerunt. Situm est id oppidum ad lacum cuius nomen gerit, ex ruinis veteris Brettæ extructum; & tum in ci-
19. Iun. neres redactum: cum festinatâ deditione per ignauiam præfecti Suedici, ne tentasset quidem defensionem, adfuturis mox auxilijs; quæ Carolus Siggonis Rosenduuius & Olaus Stackius adducebant. Reddidit postea vicem hostibus Olaus Stackius, immissis, qui Vddeualliæ oppidum
&

& castra apposita incendio vastarent. præsidiarii comperto Suecorum aduentu profugi, in recedentes demum irrita arma expediuerunt. Statim autem à Wänersborgo capto pontem in Albi scaphis construxerant Dani apud Bahusiam, & subinde transitum ad valetudinarium Gotheburgense tentauerant: sed à Gotheburgensibus reiecti centum occisis, nec paucis vulneratis, pontem & rates in manibus Suecorum reliquerunt. At Jemtia, cui, digresso Henrico Flemmingio, Johannes Strickius præfectus erat, excutere jugum cœpit. tumultum primo excitante præfecto centuriæ Christophoro Erasmi, qui promptæ apud hostes audaciæ habebatur. accurrit mox è montanis Noruegiæ promiscua turba Jemtiorum perfidiam adiutura. His cum placeret iam numerus suus, capto munimento, cui præerat Olaus Suenonis, etiam

etiam præfectum prouinciæ Strickium in præcipua munitione Frœsoënsi concluserunt: atq; tertio demum mense, cum præsidium morbis maximam partem diminutum esset, ad deditionem compulerunt. Nam præfectus vigilum Laurentius Petri, qui contractam ex Helsingiâ manum auxilio ducebat, frustra præualidum hostem apud aditum Gilbosundæ aggressus, Gimnam recessit. & abruptis passim pontibus, communitisque locis, quâ pergendum erat, ne munitio quidem apud interiora excitari poterat: cum agrestes non nisi apud limites adhiberi possent, de mille autem armatis, sexcenti tantùm milites præsto essent: itaque optimum factu visum, vt munitionem limiti Borgsioënsi impositam in Medelpadiâ, Laurentius Petri, aliam apud Karbolam Helsingiæ prætentam, quam rustici defendendam susceperant, Matthias

Fran-

Franckius in Helſingiâ turmæ præfectus,ſua curâ complecteretur. diſpoſitæ etiam alijs locis regionum, quas dixi, & Angermanniæ, ſtationes: ne Jemtiâ recuperatâ hoſtis ditionem Suecorum illac turbaret. Eôdem fere tempore in Daliâ, Dani à Noruegiâ multa conabantur, ex munitionibus contra hanc prouinciam poſitis præſertim ad Magnorabroam. Sed promte ad omnia occurrit exſomnis ſtrenuitas Olai Stackij, nunc pugnâ, nunc immiſſis Noruegiæ invicem globis, hoſtem vlti. illud ipſum Daliæ oppoſitum munimentum Magnorabroënſe, cum minore alio, immiſſa per inuia ſyluarum ac paludum manu equeſtri, ductoribus Guſtauo Stackio & Juaro Baggio, oppreſſit, ſoloque æquauit, ſeptuaginta quinque militibus interfectis, quatuordecim captis, præter præfectos, & tormenta, militaremque apparatum.

quæ omnia incruentâ prorſus victoria in poteſtatem venerunt. Verùm poſtquam vis non ſucceſſit, Daliam arte attentauit hoſtis, diſperſis & per occultos nuntios inſinuatis ſchedulis, quæ tributum offerentibus amicitiam, detrectantibus vltima denuntiabant. Quò ne caperetur dolò incautum vulgus, propere accurrit ex Wermelandiâ Olaus Stackius, omniaque, ſicuti res & tempus monebat, diſponit. Sed mox infelici nuntio reuocatur. Jngruentes
18. Nov. enim ex Noruegiâ Dani, munimentum, cui à paludibus nomen,
Mo-ras-sang. præcipuum Wermelandiæ propugnaculum, cum omni inſtrumento militari ceperant, abductis in captiuitatem, qui præerat Petro Bondeſonio & alijs. Satis conſtat teneri potuiſſe opera, ſi ſtrenuè pugnatum fuiſſet. Sed ruſtici præſidium vnà cum militibus agitantes, abiectis armis fidem & virtutem projecerunt. Præfecti tamen

tamen potior culpa, neque vllis
coloribus excusanda fuit. Hinc
singulis prope diebus certatum
apud limites Wermelandiæ ad-
uersum irruptiones hostium: do-
nec cunctis viribus ingruentes,
post diei totius pugnam, in qua
plures aduersariæ partis cecide- 22. Dec.
runt, non potuerunt sustinere
Sueci, sed paululum recedere co-
acti sunt: & subinde hostem,
qui copias suas ab hoc successu
in Marckiam borealem promo-
uerat, apud idonea loca coër-
cuerunt. Apud Gotheburgum
Danicæ naues non desinebant
insidiari temporibus. ex ijs quin-
que fugauit classis Geeriana, 2. A[illegible]
compositis turbis nauticis, mari
reddita. eademque operâ rece-
pit sociam nauem Matthæum,
tertio jam mense in illo por-
tu à Danis conclusam. Aucta
ergo duabus eximijs nauibus
(nam apud Alborgum quoque
vnam Danorum interceperat)

 cursum

curſum intendere ad portum Chilonienſem parat. Eo enim pridem juſſerat ire Torſtenſonius, vt Danorum claſſis Flemmingium tum obſidens media inter duas Suedicas deprehenderetur. Sed maior quidem claſſis, cui Flemmingius ab initio præerat, jam euaſerat. Minor autem, à Geerio conducta, primo per fretum Oreſunticum, inter mutuas tormentorum diſploſiones : mox, 10. Aug. cum duces maritimi itineris Saltholmiæ circumeundæ deeſſent, inter duos pontones illos Danicos, fulminibus Martijs horribiliter ſæuientes, innoxio, ſed audaci, & qui arcana Balthici freti tentaret, an euulgaret, tranſitu euecta eſt : indeque cum decem nauibus Danicis congreſſa, pæne à triginta amplius alijs, ad Monam inſulam ſtantibus, circumuenta eſſet. Quærebatur claſſis maior vario per mare diſcurſu, donec è Suecia repetendam conſtitit. Carolus

rolus enim Gustauus Wrangelius, nondum expletô mense alterô, postquam è conclusione Chilonienſi domum reduxerat claſſem, portu Daleroënſi denuo profectus Calmarniam tenuit: Geerianasque naues annonæ ſufficiendæ, alijsque rebus apparandis illuc appulſas aſſumſit. hinc Bornholmiam, porro Monam itum eſt, reperiendi hoſtis cauſſa, quem cum inter Wiſmariam & Femeram ſtare allatum eſſet, Wiſmarienſi ex portu tres naues, cum incendiaria vnâ præfectus claſſis Suedicæ aſciuit: compertoque inter Langelandiam & Lalandiam infra Femeram inſulam ſtare claſſem hoſtium, die tertiô, vt primum ventus non repugnauit, in conſpectu habuit ſedecim naues longas, & vnam à Galeæ vocabulo nomen ſortitam. Ne conſereretur illo die prœlium, orta tempeſtas interceſſit, totoque etiam poſtero die tenuit, tu-

28. Sept.
6. Octobr.
7. Octobr.
9. Octobr.
11. Octob.
12. Octob.

endis nauibus potius, quam in-struendâ acie occupatos. Insequente nocte tranquillitas mari redijt, atque sic proximus dies in certamen placuit. Sublatis itaque ancoris, Danicæ naues primum recedere cœperunt; ascituræ, quas tempestas paulum distraxerat. Sed cum propinquare Suecos cernerent, conuersæ sunt, tormentis primò illò congressu grauiter vtrimque detonantibus: cúmque maiores nauium, ventum captarent, minores ad vada declinarent, illæ quidem ad statariam pugnam compulsæ sunt; hæ in minorum nauium classem, quæ Martinum Thyssenium præfectum habuit, inciderunt. quæ, captis quatuor, ceteras effuse fugientes persecuta, quatuor vadis impegit; ac, elapsis tamen scapharum beneficio hominibus, detraxit. vnam prope litus consecutus Delphinus, incendiaria nauis, exussit. Tres in breuibus obhæren-

rentes, tormenta & sclopi maiores è litore, ne abriperentur, aut incendio delerentur, propugnarunt. duæ nuntium cladis Hafniam retulerunt. E tribus maioribus Prætoria præfectum totius classis Prosmundum vexit, qui statim cæsus, nec agnitus à Suecis, in mare proiectus est. In eâ, quæ proximo gradu fuit, cum ignem concepisset, præfectus Grabouius, eminentia proræ amplexus, indeque saltu demissus seruari potuit. Vicaria capta Stanislaum Jasmundum tradidit. Ita venerunt in potestatem decem egregiæ, insignibusque tormentis instructæ naues, cum præfectis plurimis, gregarijs autem mille circiter. Jnter captos Cornificius quidam Vlfeldius, cui tormenti pilâ crus ablatum, tertiô post die decessit. Prœlium non pro magnitudine victoriæ, atrox fuit. Danicæ enim naues, si illas excipias, quæ statario cer-

temine conflixerunt, fugâ inconſultâ partim in breuia ſe concitarunt, cum ſeruari poſſent; partim ne auſæ quidem ſunt, quamquam infirmioribus nauibus reſiſtere. Quo factum eſt, vt ex minoribus nauibus vna, duas Danicas caperet: & quam Thyſſenius aſſequi velificatione non poterat, emiſsâ actuariâ ſuâ naue, adortus ſtatim ſine vllo certamine occuparet, quamuis viginti & octo tormentis metallicis armatam. Cauſſa pauoris & infortunij apud Danos, vel quod excubandi potiùs, quàm pugnandi propoſitô in ancoris ſtantes, duplici Suecâ claſſe, & inopinô præſertim alterius regreſſu, deprehendebantur: vèl quod, euocatis ad terreſtrem militiam copijs, ne nautici quidem roboris tantum relictum erat quantum nauibus tormentisque tractandis debebatur. cuius rei inuidiam inter primores Daniæ viros nonnemini

im-

impositam constat. Cæsorum & vulneratorum in vtraque Suedica classe numerus, excessit sexaginta: in quibus optiones nonnulli. In Hollandia conductam nauem vnam, cui à nigro serpente nomen, Danica trium Leonum signum & nomen gerens, depressit; conseruatis tamen omnibus vectoribus. Armamenta nauium læsa, negotio non magno refici potuêre. Id saltem infeliciter cecidit, quod cùm huius rei gratiâ post prœlium in portum Chiloniensem iretur, multæ naues ex vtraque classe, ad vadosa loca substiterunt, indeque decrescentibus aquis, non nisi post decimum quartum diem, licet onere leuarentur, auelli potuêre. Accessit annonæ defectus, & morbi inter nauticos vulgati; tum annus in hiemem præceps, aliæque caussæ, quibus fructus victoriæ naualis citra destinata stetit. Hoc enim tempus videbatur inuadendæ ali-

cuius insulæ, aut freti Oresuntici occupandi, distrahendique ex Scaniâ Regis Daniæ. Sed interuersis sicuti dictum est, his consilijs, naues captæ in portum Wismariensem deducendæ, majores duæ in Sueciam dimittendæ erant. cùmque ne sic quidem omni proposito priori sibi temperaturus Wrangelius Hafniâ tenus processisset cum suâ classe, leuatum jam onere Gustauum Hornium, egresso è Scania Rege, pontones quoque Danorum reductos intra præsidia & naues exarmatas comperit: atque adeo Wismariam hiematum reuertit. Hunc virum, præter vsum rei militaris, & indolem excelsam, singularibus stimulis excitat & gubernat Fortuna Reipublicæ, ad meditandas & conficiendas res posteris admirationi futuras. Manu, consilio, industria peræque promtus, quicquid munerum operumque suscepit, tractando illustrat.

Ad

Ad ſummas dignitates per meritorum ingentium gradus aſcendenti, non aliena tantùm exempla incitamento, ſed ſua decori & adiumento fuerunt. Vix præfectus erat tantæ claſſi, cùm rudimentum noui imperij, victoria fuit, quam raritate inſignem, fructu vberrimam, nemo dubitauit. Ibit hoc fato in gloriam omnis æui Caroli Guſtaui Wrangelij nomen, vt ſucceſſor ſummis viris datus, omnium ipſe ſucceſſorum virtutem prouocare nil cunctetur. Claſſem minorem in Hollandia conductam Thyſſenius, Anckerhelmij nomine in poſterum noſcendus, poſtquam inter alia præmia fortis fidelisque operæ, etiam equeſtri dignitate à Regina donatus eſt, à Chilonienſi portu in Belgium reducere parabat: expoſitis militibus, annonæ leuandæ, quos Carolus Guſtauus Wrangelius ſtatim in Jutiam, ad Tribunum Helmoldum Wrange-

lium

lium transmisit. Sed cum Thysſenius in itinere comperiſſet, ad Chriſtianiam in Noruegia complures naues ſtare, quas ſaxis oneratas portui Gotheburgenſi corrumpendo Rex deſtinaret, ijsque veluti præſidio additas octo naues Danicas, præfecto Ouâ Gieddio portum Gotheburgenſem, & in eo tres Geerianas naues obſidere; curſum huc direxit, ſuperuenturus incautis. Sed Dani pridie moniti Maſterlandiam petierant. Satis autem apparebat, digreſsâ claſſe illa in Hollandiâ conducta, rediturum ad perficienda deſtinata hoſtem. in quem quia deficiente paulatim annonâ & repugnante anni ſidere nihil tentari potuit, conſtituit Anckerhelmius octo maiores ſuarum nauium, cum tribus Geerianis, hactenus obſeſſis in portu Gotheburgenſi relinquere, præfuturo Henrico Gorizemio, qui proximum ab Anckerhelmio in

hac

hac classe gradum obtinebat. Disturbauit hoc inceptum rebellio classiariorum, qui in quatuor menses conductam suam operam, nunc vltra septimum attineri questi, negabant se alterius ductu, quam Anckerhelmij vsuros. Js igitur re cum præfecto Gotheburgensi consultata, receptis in classem quadringentis militibus, quibus Tribunus Gordonus præerat, omnino adoriri naues Danicas nouem (nam accesserat vna,) apud Masterlandiam stantes, decreuit; peractô negotiô cum tota classe patriam repetiturus. Reflabant odiosius venti; nec maritimi itineris duces ad manum erant. hostis quoque re comperta vires & consilia ad resistendum strenue comparauit. quare depulsus eo proposito Anckerhelmius, multô labore impendiôque (nam stipendium menstruum auctum, & in bimestre tempus prænumeratum est)

quaz

quatuor naues ad manendum induxit, cum tribus Geerianis hosti opponendas: ceteras domum contendentes ventus aduersus primo detinuit, deinde vltra Schagam tempestas adorta, omnes distraxit, laxatis vteri compagibus, confractis malis, velis antennisque; nautis quoque male multatis, vehementer periclitantes. Paulatim Schagæ, hinc Gotheburgi recollectæ sunt, vbi tres ad nauigandum penitus ineptæ hibernare cogebantur, socijs quos vehebant in alias reparatas distributis.

2. Dec.

LIBER III.

Pacis tentamenta. cui reconciliandæ Rex Galliæ & Fœderati Belgij Ordines suam operam offerunt. Legatus Gallicus in Daniam primo, inde in Sueciam proficiscitur. Belgij duplex

lega-

legatio. Decernitur congressus apud limites Regnorum Brömsebroënses. Regina Sueciæ in tutelam suam peruenit, & regnum suscipit. Status Sueciæ per excursum describitur. Helmoldi VVrangelij virtus & celeritas in Jutia & Holsatia. Riparum expugnatio, & Mortaignij cædes interponitur. Königsmarckius ad Bremense bellum reuersus, capto ex itinere Hornburgo, Stadam, Buxtehudam, Bremeruerdam, Otterbergam, Rodenburgum, omnemque Bremensem ac Verdensem Archipiscopi agrum in potestatem redigit: & ad Germanicum bellum regreditur. Helmoldus VVrangelius, Rensburgum obsidet. Gustaui Hornij consilia. Suecorum pugnæ, victoriæ, & damna, in Dalia, VVermelandia, VVestro-Gothia: cui tuendæ Laurentius

Kaggius

Kaggius praeponitur. Gustauus Hornius classem è Suecia maiorem expectat: quae ductu Erici Rynningij serius venit, & cum altera, cui Carolus Gustauus VVrangelius praeerat, coniungitur. Insidiae in classem VVrangelij detectae. à qua Bornholmia occupatur. Tertia classis, in Belgio conducta, redit ad Gotheburgensem portum liberandum, quem Danica classis obsederat. Gustauus Hornius ad Malmogiam iterum copias admouet. Classis Hollandica ductore Corn. VVittenij, ambigue se gerit. Hannibalis Sestedij effusas è Noruegia in VVestro-Gothiam copias, Laurentius Kaggius reiicit, & in Noruegiam persecutus, Bahusiae arcem obsidet. donec hostilia omitti iubentur, pacis interuentu. Historia pacificationis in vnum conducitur. congressus partium & seque-

ſequeſtrium apud Brômſebroam. Proponitur à Suecis tractanda nauigandi & commercandi libertas atque immunitas, ſcripto comprehenſa. Dani, primum nihil quod ad rem pertineret, poſtea iterato Suecorum ſcripto, acerbe reſpondent, Regique ſuo jus irrefragabile in Oreſunda arrogant. Ea lis intempeſtiue mota pæne omnem negotiationem pacis diſcuſſit donec poſt multas moras, quæ ab initio propoſita erant, diſquiruntur, & componuntur. Interſeritur Duiis Holſatiæ legatio ad Commiſſarios Suedicos: Johannis Skyttij mors. Torſtenſonij Jancoutenſis victoria. Proceditur ad negotiationem ſecuritatis. inter quam, Belgici Legati depoſita tandem ſequeſtrium perſona partibus Suecorum accedunt. quibus Dani pactionem ſeorſum offerunt.

runt. cum pæne ad exitum spectarent graues de securitate & compensatione disputationes, Archiepiscopi Bremensis caussa negotium facessit, & ad peculiarem negotiationem denique remittitur. Induciæ fiunt; dum pacta perscribuntur: quorum summa refertur. Traduntur inuicem pacta, repetito sollemni congressu Brômsebroënsi. Dimissis Legatis Hanseaticis, Suecos inter & Belgas fœdus renouatur. Cancellarij Oxenstiernæ reditus in patriam. Implentur, quæ convenerant.

CVm ad hunc modum pari vtrinque studio bellum gereretur, non defuerunt, qui consilia & spem pacis Regnis his vicinis, & variâ necessitudine junctis commendarent. Et Sueci quidem initio statim belli, non minus se paci, quam armis paratos

tos declarauerant, si caussæ belli exscinderentur. indeque Senatores Daniæ literis Othoniâ ad Senatum Sueciæ scriptis mentionem habendi apud limites congressus iniecerant: non detrectantibus Suecis, si seriò secum agi, litesque de nauium suarum immunitate, ac libertate nullo jure motas omitti cernerent. Præualuit deinde armorum cura: donec Rex Galliarum & Ordines Belgici suam in reconcilianda inter dissidentes pace operam, missis extra ordinem legatis, offerrent. A Galliâ hoc muneris impositum est Casparo Coignetio Thuillerio, pluribus jam legationibus prudenter & feliciter functo. Js Hafniam profectus Regem satis alienum à consilijs pacis reperit. Jactas etiam voces constat, quibus Gallicum nomen fœdere Suecis junctum, dirimendis litibus non satis æquum putaretur. Sed mitigato melioribus

9. Febr.

2. Mart.

bus conſilijs Regis animo, valuit auctoritas Legationis, quantum ad tentandas pactiones attinet. In eo fruſtra fuit Legatus, quod Regem tum aduerſus claſſem Flemmingij velut in decretorium certamen, conſtitutis domi rebus, exire parantem, grauibus conſilijs dehortatus eſt, ne ſeque & rempublicam in caſum daret, intermoriturâ, ſi quid ſecius accideret, omni ſpe pacis. Rex enim claſſe ſuâ ſatis confiſus, nec Selandiam, in qua præcipuum ſpei habebat reliquum, aliter defendi poſſe cauſſatus, exiuit, ſicuti ante oſtenſum eſt. E Daniâ in Sueciam venit Thuillerius, Holmiæ exceptus à duobus Regni Senatoribus die menſis Julij
26. Iul. viceſimâ quartâ: admiſſusque apud Reginam, in hanc ſententiam verba fecit: Regem Galliæ & Reginam Matrem, pro ſingulari in rem Suecam ſtudio affectuque plurimum dolere, ex quo

com

compertum sit, duo vicina Regna, quæ hactenus in communi Europæ perturbatione quietem agitauerint, nunc non sine intertrimento pacis publicæ à tot gentibus desideratæ, inter se bello collidi. se itaque iussum omnes pacis restituendæ vias indagare, nullo Galliæ lucro, nisi quod Suecorum incrementis ob rationes publicas priuatasque faueret: idque hac ipsâ reconciliandæ gratiæ industriâ testatum cuperet. Eadem literis ad Reginam Sueciæ & Cancellarium Regni scriptis continebantur. Responsum, gratam Regis amici sollicitudinem de concordiâ Septentrionis. Suecos, quanquam immaniter lacessitos, & ineuitabili necessitate in bellum pertractos, in gratiam tanti sequestris non recusare pactionem, nisi Regi Daniæ diuersa placeant. Ageret Legatus, quæ in rem essent: & cum Gustauo Hornio, circa hoc ne-

gotium mandatis instruendo, conficeret præuias consultationes. Ita in Daniam redijt Thuillerius; remanentibus Holmiæ Belgicis Legatis, qui pridie antequam Gallicus vrbem Holmiam ingressus erat, Gotheburgo aduenerant. Ordines enim Belgici eo animorum habitu, quem stilo ante signauimus, tres in Sueciam Legatos Jacobum Wittenium, Andream Bickerum, Cornelium Staueniſſium: itemque tres in Daniam destinauerant: Gerhardum Schaepium, Albertum Sonchium, Joachimum Andreæ: cum his exibat claſſis viginti & nouem nauium bellicarum, cui præerat Wittenius Wittenij, quasi præsidio futura trecentis viginti & octo mercatorijs. Stetit primo in freto Oresuntico, sed negantibus Danis, ferri posse insolitum numerum nauium bellicarum tali loco, egreſſæ sunt in mare occiduum ceteræ; sex tantum, vbi

coe-

cœperant consistere, remanentibus. Etiam apud Gotheburgum Danorum insolentiam perpessæ sunt naues, quæ Legatos vehebant, classe illuc aduectæ. præter moras obiectas, inquisitum est, si inter comites illorum Flemmingij filius peregre redux lateret. 27. Iul. Holmiæ non alia fuit eorum oratio, quam Legati Gallici. additæ Ordinum literæ & Principis Arausionensis. Thuillerius ex Daniâ regressus, in castra Gustaui Hornij venit, quinto die Octobris, Regemque Daniæ, Justino Hoegio & Detleuo Reuentlouio potestatem dedisse retulit agendi de iis, quæ ad auspicandam transactionem præmolienda erant. Agentibus ergo inter Hornium & Danicos illos Cancellarios, Legatis Gallico Hollandicisque tribus in Daniam destinatis, conuenit, vt quatuor vtroque ex Re- 29. Octob. gno Senatores plena paciscendi potestate instructi inter Calmar-

niam & Christianopclim apud Bromsebroam, qui vulgo limes Sueciæ Daniæque habetur, decimâ quartâ Decembris die congrederentur, securitasque liberrima, loco, personis, negotijs vltro citroque expediendis præstaretur. Hæc securitas, quâ circumcirca locus congressus muniebatur, à duobus milliaribus, postea ad sex milliaria ampliata est, tempusque mense vno pro-
20. & 29. Decembr. latum; subinde octauo Februarij die definitum est. Nam Regina Sueciæ suscipiendo imperio,
8. Decemb. quod impubi eius ætate hactenus præcipui proceres administrarunt, occupata, eorum præsentia opus habuit, qui litibus componendis Legati erant lecti: nec tantam festinationem ætas Legatorum & tempus anni, aliaque eiusce modi ferebant. Res hortari videtur ipsa, vt, quæ Regni apud Suecos suscipiendi habendique leges, qui mores, quæ in-
 stitu-

ſtituta, vſque ad hoç temporis obtinuerint, paucis repetam. Sueciæ ab ultima vetuſtate Reges, pro amplitudine & diuerſitate nationum plures, ſed, ex quo certior memoria Arctoi orbis prodi cœpit, vnus præfuere. Loco libertatis erat, non naſci, ſed eligi imperaturos populi nomine & votis, . adhibito delectorum procerum conſilio, in prato Moraenghio, conſtitutus ſuper ſaxum (Moraſtenium vocant, cuius fragmenta inſcriptis literis antiquis viſuntur,) nouus Rex magna confluentium frequentia deſtinabatur ac ſalutabatur: donec Vpſaliæ impoſitâ coronâ, quod ſolennitatis reliquum erat, celebratum eſt. Præcipuum electionis conſilium & robur, in eo, vt inſignes virtute, indigenæ, & regia, ſi pote, ſtirpe geniti ad faſtigium tantæ maieſtatis proueherentur. Sed inter gentes, ingenio acres, armis ſtrenuas, ani-

mo generosas, multa potuerunt euenire, quibus in diuersum tracta studia, rem omnis æui experientia arduam, difficiliorem indies redegerunt. Dici non potest, quantum mali in rempublicam inuexerit discors, & factionibus, contentionibus, tumultibus inquieta electio: Imprimis postquam nullis aut imbellibus jam remedijs, sæculo sesquialtero damna damnis, pericula periculis continuabantur. Inter quæ illuxit faustum populis sidus, Gustaui Primi singularis & vere regia indoles, recreandæ ex longis calamitatibus & erigendæ ab interitu patriæ genita, DEIque propitia in rem Suecam consilia toto vitæ regnique tempore luculente confessa. Eius Regis merita, depulsa præsertim à ceruicibus publicis sæuissima Christierni tyrannis, & ordinata ex perturbatione immani respublica, admonuerunt Suecos, vt suæ securitati

ritati rectius consulerent, & antiquato electionis periculosæ ritu, legem successionis, juxta lineam agnationis naturali ordine seruandam & supplendam, Orebroënsibus primum comitijs, subinde Arhosiensibus plenissimè sanctissiméq; constituerent. Unio Hæreditaria ipsis vocatur, qua Regnum Sueciæ translatum est in familiam Gustaui eiusque posteros, ita, vt deficiente vno, subiret in locum alius ex Regia stirpe, à linea ad lineam, ut quisque proximus esset. Instaurata denuo hæc Lex, Comitijs Norcopiensibus, (1604. 22. Mart.) Carolo IX. Regi, Gustaui Primi filio tertio, Eiusque posteris accommodata est. Cumque procedente tempore non satis vulgo quidam intelligerent, quæ jus hæreditarium fœminarum ad regnum & successionem spectant, repetita & confirmata est, in Comitijs Holmiensibus in hanc (1617. 24. Dec.) sententiam; vt Gustaui Adolphi filia

filia Christina, si absque legitima prole mascula Is decederet, patrio in solio collocaretur. Hic est Gustauus Adolphus, cui merito cognomen Magni, non popularium tantum consensus decreuit, sed omnium iudicia nationum affirmant. Regnum accepit à patre Carolo IX. sibi relictum, ipso belli Danici tumultu flagrante. Ex quo, cum se, vti tempora patiebantur apud ex nec opinato oppressos, expediuisset, ea deinde victor gessit in Polonis, Borussis, Livonis, Moscis, quæ Heroicos spiritus, prudentiam exquisitam, fortitudinem miraculo proximam abunde demonstrarent. Sed maioris tamen operis restabat moles in bellicosissima terrarum Germania. Quo in statu tum fuerint, qui DEO & Reipublicæ viuere, vt diuina & humana lex postulabat, vetabantur, non est huius loci ordiri. Conuersa est subito fortuna, succubuerunt

bueruntq; Regi maximo, firmissimi exercitus, peritissimi Duces, validissimæ opes. Respirabat in Germania libertas, & religio; reique Suedicæ securitas & gloria indies augebantur: cum in ipso ætatis vigore ac tantorum successuum cursu Lützensi acie fortissime dimicans occumbit (1632. 5. Nov.) Gustauus Adolphus, suisque partibus magnam sane victoriam, sed desiderium longe majus relinquit. Tum ergo à metu luctuque ad curam Reipublicæ non sine fatali quadam virtute mentes versæ, domi forisque operam sedulo & feliciter nauant, ne quid de contextu consiliorum operumque diuinitus susceptorum dissolveretur. Successio Christinæ (1633.) optimi Regis filiæ, iterum ab vniuersis Sueciæ Ordinibus firmatur: Tutores impubi eius ætati, & Regno administratores dantur, Viri summis meritis toto orbe illustrissimi, Regio & Regni no-
mine,

mine, vt vocant Senatores ac præcipuis dignationibus impositi, Gabriel Gustaui Oxenstierna, Drocetus; Jacobus Gardius, Marschus, seu supremus militiæ præfectus, Carolus Gyldenhielmius, Ammiralius, seu supremus classium & rei naualis moderator; Axelius Oxenstierna, Cancellarius, Gabriel Benedicti Oxenstierna, Thesaurarius. Quinque sublimia in Regno munera vocantur; quibus qui præsunt, quotiens per absentiam, aut valetudinem, aut mortem Regis, Filij aut Filiæ, cui successio debetur, ætas, tutela; Regnum administratione opus habet; Tutores, & Regni plena cum potestate administratores constituuntur. Ne quid ergo Respublica tam periculoso tempore detrimenti caperet, certa regiminis forma proposita, & vniuersorum Regni Ordinum decreto approbata est. Gustaui
1634. 29. Iul. Adolphi Regis memoria valuit,

vt facile omnibus placeret, quod tanti auctoris ingenio auxilioque tribuebatur. Et ſane fatendum eſt, tam præclaras regendæ Reipubl. rationes, & olim in Suecia inſtitutas, & tum perſcriptas eſſe, vt non parum felicitatis & gloriæ Sueco nomini ab hac origine natum partumque exiſtimari debeat. Juris Regij prima & ſumma ratio, Regno auctoritatem, negotijs vim ac ſpiritum conciliat. Rex autem non per ambitioſa certamina quæſitus, ſed ſaluberrima lege ſucceſſionis, vt ante demonſtratum eſt, auito ſolio impoſitus, Religioni ex puris verbi diuini fontibus hauſtæ, ac ſymbolis Eccleſiæ Catholicæ, vt & Auguſtanæ Confeſſionis formula comprehenſæ, & ipſe ſtudet, nec aliter ſacra in vniuerſo Regno fieri patitur. nulla ibi factionum ex diuerſis ritibus nomina, nullæ lites. cærimoniæ templorum ad maieſtatem diuini cul-

tus

tus & ardorem pietatis bene compositæ ſpectantur. Conſilium Regi interius, & quaſi cotidianum viri, genere ac meritis publicis eminentes, numero, qui videtur rebus ac temporibus convenire, Senatores Regis & Regni appellantur. hos ſuo arbitratu Rex aſſumit, & ad proximum ſuæ maieſtati faſtigium admovet. Viginti quinque his temporibus erant; in quibus etiam ſupremorum quinque munerum honores ante nominati, recenſentur. Conſilij amplioris inſtar habent, Comitia, quæ Rex, quotiens vſus eſt, indicit: coëuntibus quatuor Regni Ordinibus, ex Nobilitate quidem, Comites, Barones, Equites, alijque Sueciæ ac Finlandiæ Nobiles; ex Clericorum Ordine Epiſcopi & Superindentes Sueciæ ac Finniæ, cum duobus cuiusque Capituli Collegis, & paſtore vno ex binis quibusque diſtrictibus; ex Ciuibus Conſu-

Consulum vnus, cum Senatore aut viro primario cuiusque ciuitatis; ex Rusticis, unus de quouis districtu Sueciæ ac Finnlandiæ, congregantur: accedentibus etiam cuiusque prouinciæ Tribuno militari, cum suo legato, & qui tertio loco curat, itemque centurione & præfecto de quauis cohorte prouinciali. Vbi Rex proposuit consultanda, in suo quisque ordo senaculo deliberat. dicuntur libere sententiæ, ac tandem perscriptæ recitantur. Jnterea Regis & Regni Senatores, ciuili admodum temperamento inter Regem & Ordines positi, consuluntur, & consulunt, atque ita moderantur negotia, ut exire possit decretum Comitiorum, Legis authoritatem apud omnes habiturum. Audiuntur etiam in Comitiis desideria Ordinum, magno libertatis ciuium quorumcunque argumento. Est & in subitis arctioris conuentus

uſus, qui Ordinum tamen au-thoritatem habeat. Cæterum ne-gotiorum ſimul & officiorum ac magiſtratuum varietati diſtin-guendæ, ordinandæque, quin-que Collegia deſtinantur. Juſti-tiæ primum eſt, quo, pro ampli-tudine imperij, quatuor Tribu-nalia Regia, Holmienſe, Jeneco-pienſe, in Suecia; Aboenſe, in Finlandia; Dorpatenſe, in Liuo-nia continentur. præſidet ſingu-lis Senator Regni, & Holmiæ quidem Drocetus; conſidentibus ex nobilium ac ciuium ordine delectis. nec detrectare cuiquam horum Judiciorum auctoritatem fas eſt. niſi quod ad vltimum Regis examen & recognitionem reuocari cauſſa poteſt. Inferio-ris ordinis Judices, paſſim con-ſtituti, his quatuor judicijs Regijs rationem quotannis reddunt ſuæ jurisdictionis: ſecundum Col-legium, cui Militaris Conſilij no-men, Præſide Regni Marſcho,
quic-

quicquid ad copias equitum, peditum, delectus, arma, munimenta, tormenta, ſtructuras operum, omnem denique bellicum apparatum per vniuerſum Regnum, ſubjectasque ei prouincias attinet, ſuâ curâ & diſpoſitione complectitur, & jurisdictione militari gaudet. Tertio Collegio, Naves & omnis copia naualis, cuius magnam rationem haberi par eſt, præſide Ammiralio Regni, committuntur. Quarto Collegio Cancellarius Regni præponitur: ad quod referuntur, quicquid eſt hominum rerumque, ad tractanda conficiendaque negotia publica ſpectantium; tum ſigillorum & monumentorum, omnisque ſcripturæ ciuilis cura. Quintum Collegium Fiſco & Ærario ſtudet, præſidente Theſaurario Regni; in reditibus colligendis, augendis, inſumendis; in fide publica conſeruanda, in ſubſidijs regno parandis. Acce-

dunt & alia munerum publicorum genera, quæ rebus ſingulis ordine ac ſtrenuè tractandis inſeruiunt; tum præſertim prouinciarum regimen, Caſtellanis & Toparchis partita curarum & miniſteriorum deſcriptione permiſſum. Militiæ admirabilis eſt diſpoſitio: cui vix quicquam in Europa de hoc genere comparaueris. Jta opus eſt in ea gente, cui è manibus arma deponere raro licet. Hinc Ruſſi, nunquam bona fide quieti, pacis fœdera & jurisiurandi religionem ex quauis occaſione conculcant: illinc Poloni ipſum Sueciæ ſceptrum iniquiſſima contentione affectantes, bellum totiens renouant. Accedit ſitus, Danico Noruegicoque limiti vel obuerſus, vel immixtus: cum præſertim antiqui Sueciæ fines in medio freto Oreſuntico deſcripti, poſtquam in citeriora redacti ſunt, multis controuerſijs occaſionem dederint: neque fere

fere diuturnum ab infesta vicinia otium contigerit. Sumenda & pro alijs arma. nonne enim magni Germaniæ Principes, sanguine, affinitate, religione Regibus Sueciæ junguntur? Quibus rebus efficitur; vt pax & securitas neque sperari, neque conseruari possit, nisi bellicæ virtutis præsidio studiosissime omnia muniantur. Armorum officinæ, omnisque instrumenti & apparatus militaris copia, vnde non Suecia tantum, sed exteri etiam populi instrui possunt. Domi legiones pe- Regiment. ditum viginti, totidem Tribunis parentes; per Sueciæ & Finlandiæ prouincias, quarum & nomina participant, distributæ, accurate supplentur. & in pace ad munia militiæ exercentur. Equitum singulis prædia attributa sunt, vnde & ipsi & equus aluntur. ita octo firmissima equitatus Suedici & Finnici agmina, quæ hodie non alia, quam pedites appella- Regiment.

 tione

latione ſolent numerari, ampliſſimis regionum terrarumque ſpacijs commode ſubſiſtunt, & ad ſubita belli præſto ſunt. Magna illis armorum equorumque cura, &, vt militariter ornati conſpiciantur, quotiens recenſionis & probationis cauſſa coeunt, ambitio. Delectus frequens, nouandis ſupplendisque viribus habetur; quo octo aut decem ruſtici, vnum idoneum militem præſtant: ſedecim autem vel viginti eorum, qui nobilibus ſubiecti ſunt, aut prædia privilegio munita colunt, idem faciunt. Ita lectis & tonſura capillorum ſignatis centuriones diſciplinam armorum tradunt, ruſtici pagani victum, & in expeditionem euntibus, viaticum commeatumque ſubminiſtrant. Vrbium munus eſt, nautas ſuppeditare. Fidem, conſtantiam, laborum tolerantiam, robur, Sueci militis, ne longius eatur, poſtrema bella,

la neminem sinunt ignorare. Quot & quanti Duces ex Gustaui præsertim Magni disciplina prodierint, ista potissimum tempora docuerunt, quibus orbatam tanto Rege & Patre Christinam, pristina virtus & felicitas adeo non destituit, vt perpetuis victorijs, inclytum nomen adepta, incomparabilis Reginæ gloriâ censeretur, antequam pubertatem attigisset. Magna ergo fuit eius diei species & lætitia, cum expleto ætatis anno octauo decimo, ipso die Natali, in fine Comitiorum Holmiensium, Regni administrationem ex manu tutorum, quos supra commemoraui, solenni ritu susciperet. Collocatam in Regio solio Reginam reuerenter adierunt, qui hactenus Reipublicæ præfuerant, cum cæteris Senatoribus; & voce Cancellarij, vt imperij regendi onus, legitima jam ætate subiret, rogarunt; deposita vicaria digni- (1644. 8. Dec.)

 tate,

tate, obsequia sua professi, & præclare in posterum ominati. Respondit Regina decore & apposite: & subinde per Cancellarium Ordinibus gratias egit, qui nunquam hactenus obsequio aut forti fidelique opera Reipublicæ defuissent; vtque in posterum quoque, sicut bonos ciues decet, se adhiberent, de suo in omnes & singulos studio benigne pollicita, admonuit. Admissi mox ad osculum Regiæ manus libandum, gratulationes & vota, magno animorum motu, profudere. Non poterant segniter affici, qui verissimam tot regum stirpem, auitas animi dotes, generosa oris dignitate vltro confessam, intuebantur. Oculorum acies, paterni vigoris æmula, humanitatem eximiam grauitate rectissima temperabat. eloquentia prompta, nec vulgaris, hæreditarium & ipsa bonum. Jndoles vero, quam vix capere fas est, nedum laudare, magni-

magnitudo animi, consilium, celeritas cogitationum, judicandi de quibusuis rebus sollertia, prouidendi dexteritas, omnis ætatis ac memoriæ clarissimis exemplis comparanda. Assiduitate laboris, sexum; cupidine benefaciendi, sæculum superauit. Regijs occupationibus non laxamentum, sed præsidium litteras adhibuit: tantum Græcæ Latinæque eruditionis, nec vulgarem in modum, indies cumulans; quantum ne animo quidem concipere possunt, qui non nisi fama tradente accipiunt. Gallica lingua libenter & eleganter vtebatur: cui postea Jtalica accessit. Parum somno tribuebat temporis, remissionum parca, deliciarum in victu fugitans. Quicquid in aliena prudentia pulcrum æstimabat, partem statim redigebat suæ. maximis publicisque rebus in illo ætatis flore abunde sufficiens. Justitiæ amorem cal-
 lido

lido æquitatis moderamine gubernare, arrogantes arguere, modeſtos attollere, peritos rerum, arcanis ſapientiæ; elegantes, gratiarum ingenio imbuere; deprehendere obſcuros; dictorum venuſtate ſeria jocoſque honeſtare, paucos principum æque dixeris calluiſſe. Hæc igitur erit deinceps aula, in qua omnis Regiæ maieſtatis ſpecimen viſetur; hic quod mirentur exteri; hic quod reuereantur amentque ciues habebunt: Eminebitque nomen Chriſtinæ, in apice & faſtigio laudum Suedicarum, donec vlla rerum memoria durabit. Sed redeundum eſt ad hiſtoriæ ordinem, & in alterum continentem tranſgrediendum: vbi autumnum, & hiemem totam, id eſt, huius anni finem, & ſequentis
1644 initium, ſtrenua vtriuſque partis militia inſigniuit. Helmoldus enim Wrangelius à Torſtenſonio, vt prædiximus, cum dele-
ctis

ctis copijs in Holsatiam Jutiamque remissus, arcem Pinnebergensem à Danis obsessam liberanit, cæsis obsidentibus, præter paucos, qui nando vitam seruauerunt. Hinc Chilonium progressus, eodem quo venerat die arcem deditione cepit, gregarijs hostilis præsidij in supplementa distributis, præfectis Christianprisiæ asseruatis. Quo etiam deduci jussit, quotquot captâ munitione Neostadiensi, quæ vltra tres horas vix restitit, in ditionem venerant. Jnteruenerat his operibus insignis illa victoria naualis: post quam præfectus classi Carolus Gustauus Wrangelius Femeram recipere ab hoste constituit, euocato ad se eo nomine Helmoldo Wrangelio, & in agro Oldenburgico stare jusso, si præsidium Femerense Lubecam forte conaretur euadere. Sed hostis sub ipsum impressionis adornatæ tempus subito in Lalandiam profugit.

3. Sept. 1644.

10. Sept.

6. Octob.

13. Octob.

fugit. Helmoldus autem auctus jam illis peditibus, quos ex Anckerhelmianâ classe in terram expositos ante memorauimus, in Jutiam contendit, arcemque Haderslebiæ quarto, postquam obsederat die, recepit, præfectis in custodiâ retentis, gregarijs inter supplementa immixtis, rusticis ad sua dimissis. Sub id tempus cum deserto bello Scanico, in Fioniam, militum quod roboris erat, Rex deduxisset, Archiepiscopus autem e paludibus numerosam manum coegisset, satis intellexit Helmoldus in se conflari illam tempestatem: Randersumi, castra cito & valide communiuit, duorumque annona mensium instruxit. A tergo autem Ripis præsidium imposuit, loco ad commercia belli connectenda præcipue opportuno. Missus eo Mortaignius junior, optio Tribuni, retulerat, locum intra mensem non totum permuniri posse,

13. Nov.

posse, sibique curam eius rei poposcerat. Nactus est tempus pæne alterum tantum, neque parum muniendo profecit. Sed hostis totis viribus ingruens, quamuis fortissime resistentem, tertiâ oppugnatione superauit. cæsi sunt ad vnum omnes præsidiarij cum præfectis: Mortaignio promissa incolumitas nec seruata est. Quia enim quingentis amplius capitibus & Tribuni Steinbergij nece stetit hæc victoria, Archiepiscopus irâ concitatus, adductum virum eximie strenuum interfecit. Non dubitauerat autem hostis, Helmoldum Wrangelium periculo Riparum, extra præsidia, quibus se immuniuerat, elici posse. itaque cum Archiepiscopus Ripas peteret, Andreas Billius apud Coldingam, cum quatuor millibus substitit: castra Wrangelij, si is ad liberandos obsessos se effudisset, petiturus, ac in medio deprehensum reditu inter-

ter-

terclusurus. Et eduxerat castris mille quingentos equites Wrangelius, nouemque milliaria progressus erat, cum animaduerso hostium consilio, relegit viam atque apud munimenta sua diligentius omnia constituit. hinc assumto omni fere equitatu, denuo ad liberandas Ripas contendentem fama cladis à proposito auertit. Hostem vero à victoria anceps deliberatio tenuit. Helmoldum enim in castris suis oppugnandum Archiepiscopus censuit: alia Andreæ Billio sententia: qui præceptis locorum opportunitatibus & communitis strenue vsurum, frustra peti dissеruit; atque, postquam non valere sui consilij rationem intellexit, equites suos ab exercitu, in quo militum vndecim amplius millia numerabantur, segregatos, in Fioniam reduxit, vnde venerat, postquam Rex Daniæ continentem Scaniæ reliquit.

1645.

Archiepiscopum autem supremi vigilum præfecti Bauerus & Alefeldius in palustria secuti sunt; maturatô festinantius itinere, postquam Helmoldus discordia hostium in suam occasionem vsurus aduentare dicebatur. Atque is quidem expeditas cohortes maximis itineribus per Holsatiam omnem Altenauiam vsque rapuit, comparatâque Hamburgo annonâ, Königsmarckium ad Bremense bellum reuersum subleuare, detinendo apud palustria hoste instituit. Respondit prolixe fortuna destinatis, vnumque intra mensem longi operis victorias cumulauit: initium & occasionem suæ cladi præbentibus hostibus. Bauerus enim & Alefeldius veluti securos oppressuri Wrangelianos, delectâ cum manu accurrerant, repulsique ab equitibus stationarijs attraxerunt Wrangelium Elmeshorniam. vbi capta impetu munitio- 5. Febr.

nitione, certatum cum hoste, qui trecentis amplius cæsis captisue, ad proximum munimentum effusissima fugâ se recepit: Bauerus relicto equo brachijs tenus immersus aquis euaserat. E nostris signifer cum paucis gregarijs interfecti captique· Contractis deinde hostiiibus apud munimentum, quod ostendi, copijs, Helmoldus in Jutiam se redire simulauit. Hinc securitas apud hostem, agrestium nuntijs nimis facile acquiescentem; & mox diuisio copiarum; cui Helmoldus imminebat. statim enim reuolauit ad munimentum, in quo
14. Febr. ducentos tantum reliquerat ho-
Kruds Schantze. stis. ijs, cum viderent accessus fieri, tormentis vallum quati, fossamque ab alterâ parte ponte transiri, parum fuit ad resistendum animi, deserto fuga vallo, adituq; tam opportuno, etiam delectam trecentorum manum subsidio missam eodem metu impleuerunt,

1645.

uerunt, vt ad munimentum medio interiectum loco festinarent. Sed centum qui tendebant ibi præsidiarij, compertâ clade & fugâ suorum, itidem pedibus salutem quæsituri, auxerunt infortunium & dedecus partium. nam de sexcentis istis plerique omnes cæsi, aut capti sunt: gregarijs in supplementa distributis; præfectis custodia asseruatis. Recepti eo die multi è nostris, qui Coldingæ & Itzehoæ in ditionem hostium venerant. Superuenit Bauerus cum septem peditum signis: non tam auxiliator quam fugæ socius, quâ vix seruatus esset; nisi loca fossis concisa, & obiectu aggerum equis imperuia nostros attinuissent. Postridie iterum simulato itinere Chilonium petere cœpit Helmoldus: sed conuersus subito, Steinbergensem proximam Crempæ munitionem, & in ea centum præsidiarios, cum præfecto cepit, nonnullos occi- 15. Febr.

dit. Eodem dolo, cum progredi videretur, denuo regressus arcem Hascloujam beneficio frigoris adortus intra tertium diem occupauit; cum qua centum milites & præfecti complures in potestatem venêre. Ad hunc fere modum, dum it reditque Wrangelius, hostemque illuc circumagit, vbi terrorem excitauit, atque aliâ minatur, aliâ irrumpit, sine iacturâ ac periculo, omnem palustrem ditionem, haud dubium huius continentis robur, excepta Crempâ & Gluckstadio, veluti vna manu occupauit, & incendio vastauit. Non minimam huius rei culpam in Bauerum conferebant, qui externæ virtutis invidiâ commoti, tanquam Comiti Penzio valde discordem, & propterea defendendis terris, quarum communi ope curam agere debebant, inefficacem criminabantur. Reliquias peditum & equitum apud Stapelholmensem

 1645.

ſem munitionem Nicolaus Ale-
feldius conſtituerat: quas tamen
paulo poſt, concludi ab Hel-
moldo metuens, trepidâ fugâ in
Fioniam traiecit. Ipſam muni-
tionem Stapelholmenſem & an-
tea Brunsbuttelenſem idem pa-
uor hoſtium prodidit. Non diſ-
par fortunæ impetus Bremenſem
Archiepiſcopatum Königsmarckij
armis obruit. Torſtenſonius enim
in Saxonia atterendis Cæſareis
feliciter occupatus, ad Danicum
bellum conficiendum redire,
quamquam expetitus & iuſſus,
non potuit. nemo ducum erat,
qui perſuaderi ſibi pateretur, vt
ſubiret molem belli Germanici,
cuius contextas publicæ ſalutis
dignitatiſque momentis rationes
rumpere, anceps & arduum vi-
debatur. Igitur conſultatis exactè
cum Carolo Guſtauo Wrange-
lio & Königsmarckio rebus, il-
lum quidem Wiſmariam; hunc
nouis amplisque mandatis tum

ad alia curanda, tum in Danicum bellum dimisit: vel auxilio futurum si translatis è Fionia & aliunde hostilibus copiis vrgeretur Helmoldus, vel Archiepiscopi Bremensis opes, sicut priore anno cœperat, profligaturum. Is de via castellum Hornburgense, deditione occupauit. Inde in agrum Bremensem infusus, Altelandiam terrestri aditu peti simulauit: quò cùm rustici ad munitiones confluerent, ille milites nauibus impositos ad aggerem Albis admouet, à quo rustici digressi erant, quo conscenso reliqui rustici abiectis armis profugiunt; milites cæduntur, aut capiuntur occupato pari felicitate agro Kedingensi, quo se receperant milites ex munitione Hornburgensi profugi, Königsmarckius ad Stadam vrbem Archiepiscopi primariam subita impressione subigendam animum adiecit. In suburbio contra terram Kedinsem
sito

1645.

ſito (Haſchuenflietam vulgo vocant) omne robur loco propugnando. Expectaio igitur tempore, quo Zvvinga defluit, poſtquam ſatis præſidii reliquiſſet in munitione 13. *Febr.* ad aggerem amnis Zvvingæ non procul eo loco , vbi in Albin influit , excitata , Königsmarckius cum peditum cohortibus, quæ ad manum erant, ab utraque parte aggeris juxta Zvvingam cœpit verſus vrbem procedere , cuius aduentu oppidani mature animaduerſo , tormentis fiſtulisque maioribus non ſegniter attonuerunt propinquantes. Foſſam quoque defluxu ſtato depletam, & vado tranſiri facilem , recluſis cataractis ita inundarunt, vt brachiis & collo tenus milites eluctari vndis cogerentur. Non deterriti tamen , ſuburbium à centum militibus magnoque ciuium & agreſtium numero defenſum primo impetu ceperunt , multis etiam primariis viris cæſis captis-

que reliquis obtentu noctis in vrbem receptis. E Königsmarckianis desiderati, præfectus centuriæ qui agmen duxit; optio vnus, gregarii octo: vulnerati pauci. Inter hunc tumultum portis suburbij reclusis, duo mortaria adducta, & in suggestu constituta, incendia in vrbem spargere cœperunt: quæ tamen industria ciuium fere suppressit. Succi quoque incensas ante ab irrumpentibus proximas portæ domos summis laboribus restinxere: operibusque & accessibus muniendis totam noctem exegere. Ortâ luce ostensum oppidanis, quo essent in periculo, si placeret vltima expectare: Affluentibus vndis vrbem impetu adoriendam, interea autem globis ignitis malisque Punicis incendendam. Ita deditur vrbs, præsidiumque dimittitur Gluckstadium, exceptâ centuriâ custodum corporis Archiepiscopi, cuius præfecti potiores cæsi captiue

14. Febr.

1645.

ptive erant : hæc cum vexillo retinetur. Exemplum Stadæ Boxtehuda sequitur. Diutius vim sustinuit Bremeruerda, munitissima arx, quæ & ipsa tamen, in ditionem, post Martii mensis principium, venit. Inde Otterberga, & mox Rodenburgum sine exceptione deduntur, alterumque intra mensem omnis Archiepiscopi ditio in Bremensi ac Verdensi agro tenetur. Præsidiis igitur ordinatis, suppletis cohortibus, numerato stipendio, Königsmarckius sex millium amplius exercitum, in Germanicam militiam, reuocante præsertim fœderatâ Principe Cassellanâ, reducit, Helmoldo autem Wrangelio bis mille armatos subsidio mittit. Is à superioribus successibus Rensburgum obsedit, copiis & milite valde firmatum; eaque in obsidione ad finem vsque belli perstitit: cum nec veterani damno militis excidium vrbis pensandum

18. Febr.

m. Mar.

duceret: nec otiosus vni loco assideret, sed ex illis ipsis castris, nullo non genere impressionis hostem exerceret ac multaret. Satis autem prospere in his partibus, res geuebamur, nisi quod
m. Aug. Bremeruerda astu Eggerici (vice Tribuni is cohorti præerat) in-
1646. tercepta est: quem insequente
5. April. anno, hostilia resumentem, Königsmarckius multo oppugnationis labore expellet. Gustauus Hornius in hibernis Scaniæ consilia belli in posterum administrandi librat: latrocinia, turbas, excursiones hostiles coërcet: valetudinem suorum ac inopiam vario prouisu subleuat: in prouincias Sueorum Noruegiam spectantes, & hieme valde exercitâ inquietas subsidia destinat. Ad Daliam enim, Wermelandiam & Westrogothiam defendendam, præter Gotheburgense præsidium, quod caput bello ad Noruegicum limitem dedisse ostenimus, pridem

dem Gabriel Gabrielis Oxenfternius & Johannes Wrangelius Tribuni iuerant. fubmiffus poftea Haraldus Stackius & fupremus vigilum præfectus Guftauus Otto Stenbockius ftrenuam fidelemq; operam nauauerunt. Exactus Daliâ & Wermelandia hoftis, nil præter munimentum à paludibus dictum retinuerat, id ergo obfeffum, & poftea infidiis fruftra tentatum, cum quinque è noftris 10. *Mart.*
caderent, fedecim vulnerarentur; denique inopino acceffu Guftaui Ottonis Stenbockii, fine ftrepitu, deditione receptum eft. Inde ftatim ad hoftilia præfidia & muni- 24. *Mai.*
tionem Magnabroënfem itum: cuius de præfidiariis profugientibus, triginta cæfi. Neque plus animi fuit iis, qui opus Magnorenfe tueri debebant, audito tumultu fugam arripientes, incenderunt præfentam fibi ab aliquo interuallo, mox & fuam munitionem. Sequitur eodem pauore

validum in Noruegiæ finibus castellum Miſcogenſe : quod cum vicinâ beneque munita domo annonaria Torgenſi, tantâ feſtinatione fugientium combuſtum eſt, vt eodem igne ægri triginta circiter conflagrarent. Ita quinque munitionibus hoſtium, vno terroris impetu captis, hoſtis apud inuia ſui limitis & inacceſſa ſubſtitit. Plus laboris fuit apud munitiones, quas Sueci Hallandiæ & Noruegiæ ad Albim Gothicum oppoſuerant. Ex Hallandiâ digreſſu Tribuni Wrangelii, mille hominum manus irrupit aduerſus Möllendalenſem munitionem : quam longe minori numero Mannerskildius Gotheburgo aduectus, & qui ibi tendebat Burcardus Nicolai reiecerunt. Paulò poſt iterum ſimulauit impreſſionem hoſtis : ſed interea alibi ſerio munimentum Scarsdalenſe adortus, ignauiâ præfecti Suedici, nullo negotio cepit, receptiſque dua-

1645.

duabus nauibus, ascendit, ac veterem Lodosam tormentis infestare cœpit: repulsus subinde à Tribuno Wrangelio: qui, cum non potuisset statim in Wermelandiam penetrare, hic locorum substiterat, paucisque ante diebus irruptione in Noruegiam facta, munitionem Hiertrumensem ceperat, & sexaginta de præsidiarijs occiderat. At à Wänersborgo tertiá vice frustra oppugnato Henricus Bielkius Tribunus Danorum plurimis amissis vulneratisque, recessit. Hallandicam manum, quæ in Suenliungam Kindiæ se infuderat, prædarique cœperat, fama aduenturi Haraldi Stackii retro auertit: sicut & aliam hostilem procellam, quæ ex Noruegia se in fines Westro Gothicos concitauerat, munitionemq; Töslandensem septimâ oppugnatione deuicerat. cruentam hanc victoriam Danis fecit, singulare præfecti Scho- 22. Ian. 6. Febr. 18. Febr.

manni facinus: qui poſt interfectum non paruum oppugnantis turbæ numerum, cum videret teneri non poſſe locum, incenſo puluere bellico, ſe, ac hoſtium, ſuorumquè plures cremauit. Hæc res effecit, vt Mannerskildius rem pridem agitatam agreſtiumque precibus omiſſam properaret, atque exciſis ſoloque æquatis munitionibus plerisq; apud ſuperiora Albis Noruegiæ obiectis, Wänersborgenſem tantùm, itemque Laerienſem, cum eâ quæ valetudinario Gotheburgenſi appoſita erat, validioribus præſidiis firmaret. Nam tot operibus obtinendis non ſufficiebant militum copiæ, imminutâ præſertim pertinacibus morbis, maximâ parte Gotheburgenſis præſidii. Igitur cùm poſt hæc augeret in Noruegiâ vires Danus, multaque conaretur, Laurentio Kaggio ſupplementis ordinandis & delectibus exigendis occupato, mandatum,

vt

1645.

vt Weſtrogothiæ tuendæ imperatoriâ prouiſione inuigilaret. Is dum periculum Weſtrogothiæ patiebatur, mille amplius militum de ſupplementis ad Guſtauum Hornium miſit. Habuerat ſtatiua Uſtadii Guſtauus Hornius, vnde in Bleckingiam appetente Maio menſe mouere exercitum ſtatuit, vt ex hôſtico victus deinceps ſuppeteret. Tranſitâ igitur apud Ahuſium Helgonis aquâ, coërcendi eminus Chriſtianſtadii rationes diſpoſuit, ac Sperlingio ibi relicto commendauit, compulſiſque in ſyluarum latebras centurijs Bleckingicis, quæ apud anguſtias reſtiterant, Selsborgenſem arcem ſudibus ac propugnaculis muniuit, tuendo portui & annonæ aſſeruandæ. omnes hinc ad Malmogiam obtinendam cogitationes, quanquam diſſimulanter, conuerſæ. Verum huius conſilii robur vnicum in claſſe Sueticâ reponebatur: quam duobus amplius

plius mensibus solicite & frustra expectauit Hornius. Nam classis illa quam in tria contubernia diuisam, sex & triginta nauibus, nautas ter mille trecentos amplius, milites bis mille ducentos sexaginta vehentem Ericus Ryningius è Sueciâ educere parabat, è portu egredi, aduersantibus ventis, vix altero mense potuit, egressaque per quindecim dies tempestatibus & ventis varie jactata, quinto demum Julii die ad Bornholmiam ancoras jecit, classique Caroli Gustaui Wrangelii se coniunxit. Hæc erat altera Suecorum classis, quam Wismariæ comparauit Wrangelius, acceptis tamen domo trecentis nautis, quorum alibi tunc magna penuria erat. Immissus qui incendium in hanc classem ferret, proditor, Wismarię deprehensus affirmauit, mille nummis imperialibus se emtum Lubecæ, â viro ignoto, è duabus, quas haberet, cistis, vario

1645.

rio fomite & automatario ad ignem excitandum opere instructis, alteram prætoriæ trium leonum nomen habenti, alteram Draconi inferre debuisse. nominauit conscios Lubecæ & adiutores; qui cum inficiarentur, nihil in posterum sciri potuit. Facinoris suscepti pœnam Johannes Greffius (ita enim vocabatur) Pomeranus, atrocem sustinuit, flammis pendens vstulatus & lenta nece interemtus. Egressus autem portu Vismariensi Wrangelius, cum classem maiorem vento præpeditam cunctari cerneret, ne nihil ageretur, Bornholmiam accessit, Nexoamque vrbem tormentis territans, illic loci exposuit milites: quibus conspectis profugere incolæ, munitionibus per oram litoris præcincti. oppido direpto duo agrestium signa in ditionem venerunt, cum septem machinis bellicis, in quibus quinque, Erici Suecorum Regis opus,

Vlt. Mai.

9. Iun.

opus, domum missæ sunt. conuocati literis ad imperata facienda incolæ, nil detrectarunt. Obstabat tamen fidæ possessioni huius insulæ arx Hammershusia, cui Holgerus Rosencranzius præerat. Huc quoque aduecta clas-
16. Iun. sis, breui oppugnatione deditionem extorsit. E nostris non nisi tres cæsi, septem vulnerati sunt. præsidii caussâ impositi centum milites quorum partem dimidiam Gustauus Hornius petenti Wrangelio submiserat. Dum apud
29. Iun. Sandvvicum subsistitur, grauissima tempestas classem Wrangelianam distraxit, læsis & in breuia actis pluribus nauibus; Fortunâ vetere, quæ vocabatur, misere confractâ, hominibus tamen con-
5. Iul. seruatis. Tandem Ericus Ryningius, vt memoratum est, classem maiorem infra Erdholmiam occurrenti Wrangelio coniunxit: ac de mandatis Regijs cum eo consultauit. Tria erant, quæ

quæ moliri jubebantur: Si possent classem Danicam in statione Hafniensi ignibus præsertim infestare; insulas maris Balthici adoriri; & Malmogiam maritimâ etiam obsidione premere. Sed consumpta ferè annonâ, Rynningius opus habebat, è Germanicis portubus cibaria repetere. accessit altera moræ caussa, dum freti Danici conditio exactius inquiritur. Constitit ergo inter Dragoram & Saltholmiam breuia multa esse, maioribus nauibus inaccessa: pontonibus quoque Danicis & demersis nauibus præpeditum iter. Eandem ob caussam Oresundam quoque jam non nisi singulis nauibus transiri posse, neque notum satis nautis alueum. Ita ingressum & egressum æque periculosum. Hæc omnia penitius explorauit Rynningius, & ad Gustauum Hornium perscripsit; dum classem prope Dragoram in statione colloca-

tam habet. Hornius licet videret, ſpem illam, quam in claſſe habebat, minui, motis tamen caſtris ad Malmogiam accedere ſtatuit, vel promtior ad nocendum hoſti, ſi bellum maneret; vel ijs locis ſtaturus, ſi pax conueniret, vnde ex hoſtico ali poſſet, donec pactiones implerentur. Relictis ergo Ahuſij & Selsborgi præſidiis, centurias Danorum Bleckingicas, quæ aſſumtis agreſtibus apud idonea locorum pedem firmare cœperant, Comiti Guſtauo Leuenhauptio, ſupremo vigilum præfecto, debellandas tradidit. Is ad Möram communitas in templo duas centurias na-
25. Iul. ctus, gregarios interfecit, præfectos cepit, primoque inde milliari, tertiam quoque incruento prorſus certamine profligauit. Quibus ad hunc modum à tergo peractis Guſtauus Hornius caſtra
31. Iul. mouet, & Johannem Wachtmeiſterum cum parte equitatus ad

Waer-

Waerpingam constituit. exercitum reliquum apud Manstorpium, non procul à Malmogiâ stare jussit. ipse Scanoram cum parte copiarum progressus in colloquium cum Rynningio & Wrangelio venit. Negantibus illis, fretum inter Malmogiam & Saltholmiam classe insideri posse, hactenus tamen sibi profuturas naues ratus, ne castra in ripis ponenda è mari infestarentur, obsidere Malmogiam decreuit. Jam accessus facere moliebatur, cum pacis compositæ nuntio ab armis reuocatur. Inter celeberrimos Sueciæ duces, Gustaui illius Hornii nomen jam olim eminebat: postquam Gustauo Adolpho Regi tum alias, tum in Polonos bellanti, virtutis militaris indolem, illustribus documentis approbauerat. Quem in Germanorum postea expeditionem secutus, res multas & magnas imperatorio prouisu gessit usque ad illud tem- 7. Aug.

pus, quo infelix apud Nordlingam prœlium, ex medio gloriæ cursu, in longam octo annorum captiuitatem abstraxit virum, cuius in consilio & operâ, plurimum spei Patria repositum habebat. Cautis & deliberatis agendi rationibus plurimum semper delectatus est: Fortunam sequi, non lacessere, certus. Profunde cogitare; accurate mandare; strenue agere; seu naturâ illi, seu consuetudo est. Senatoria dignitas, & quicquid honorum in familiam generosissimam intulit, meritorum amplitudine longe lateque illustratur. Hinc auctoritas, grauitate attenti moris non parum adiuta; & caritas popularium, ciuilis animi moderatione potenter instigata visu juxta & auditu venerabilem faciunt. Ceterum, vulgatis inducijs, classis Rynningij assumtâ pleraq; Wrangelianâ, Sueciam; Wrangelius cum reliquis nauibus Wismariam

repe-

repetiit, postquam à clade Danis inferendâ cœlo ventisque vis illa naualis prohibita esset. neque enim præter interceptam subinde aliquam nauem Danicam, ad dignum tanto apparatu certamen res deduci potuit. Tertia quoque Anckerhelmio commissa classis, quæ ex Belgio reparatis viribus Gotheburgum redierat, diu expectabunda suas rationes à maioribus illis apparatibus suspendit: neque aliud conari potuit, quam vt percursaret dimissis nauibus maria, intercederet subuectionibus vndecunque tentatis in Noruegiam, & præsertim Gotheburgensem portum tueretur. Quippe Rex Danus viginti sex bellicas naues, & quadraginta minores, præfecto Ouâ Gieddio illuc miserat, exitumque obsepserat, donec castigatâ naufragio classe, mersaque prætoriâ Sophiâ, cum quâ quindecim nautæ perierunt, ceteris hominibus conser- 21. Maii
 uatis,

uatis, Calffundam itum, indeque in Orefundam properato reditu peruentum eft. Curam inieccerat Regi Daniæ fama non tantum Rynningianæ & Wrangelianæ claffis aduentantis, fed etiam Hollandorum apparatus: qui quadraginta & octo naues bellicas, mercatorijs trecentis denuo præfidium addiderant, præfecto Wittenio Cornelio Wittenij. Is, ambiguum fe per hæc tempora geffit, Suecis amicitiam oftentando, neque Danis vltra fufpiciones iniectas quidquam nocendo. Scripferat Wittenio Vicarius præfecti claffis Danicæ, propediem fe exiturum cum nauibus Danicis, nullo claffis Belgicæ incommodo, cui omnia amica cuperet. Refpondit Wittenius: Se claffem Danicam cum parte nauium fuarum fecuturum, & quo curfum dirigeret, obferuaturum effe. Idque jam fecerat, cum egreffas in mare orientale duas

duas naues Danicas, ſtatim duæ Hollandicæ inſequentes, obſeruarent. Neque tamen Suecis itidem aliqua ſubinde interrogantibus, niſi ambigue reſponſum eſt. quamuis fœderati Ordines ſuos legatos depoſitâ ſequeſtrium perſonâ, inter ipſam pactionem Brömſebroënſem, Suecorum partibus accedere juſſerant. Quieuit ergo Danica claſſis in ſtatione Hafnienſi, vſque ad finem belli. Anckerhelmij naues apud Gotheburgum tamen retinebat metus à Noruegicis Maſterlandiæ nauibus, ſemper illi portui imminentibus. denique quatuor in Albim emiſſæ, vt Gluckſtadio omnia arctiora facerent, interuentu pacis reuocantur. *2. Iul.* Dimiſerat & ante Regina, vt primum ſpes pacis certior affulſit, literas, quibus præcepit ſuis ducibus, ne tam de proferendis ad vlteriora armis, quam de conſeruando rerum præſentium ſtatu ſoliciti eſſent,

ſed interrupit tacitam illam quietem Martis Suedici, Hannibal Seſtedius, effuſis è Noruegia in fines Weſtrogothiæ nouem armatorum millibus. Stabat tum Salenstorpij in diſtrictu Scaraborgenſi Laurentius Kaggius, vnde & hoſtilia ad Albim Gothicum molimina ex Noruegis obſeruare poterat; & Hallandiam, cuius limiti Haraldum Stackium oppoſuerat. Iuit ergo ex vna parte ipſe, ex altera Stackium immiſit in hoſtem, qui loco quamuis opportuno ad Leryenſia munimenta conſtitutus, poſt breue certamen ceſſit, fugâque pontem à ſe factum tranſcurſauit ac in Hiſingâ ſe præcinxit. irriſui ſimul & probro fuit tanto impetu ſuſcepta irruptio, quâ non modo nihil memorabile geſtum, ſed inaudito ſæuitiæ exemplo Noſocomium Gotheburgenſe exuſtum eſt, octodecim circiter hominibus ſenibus, debilibus, cæcis,
mente

mente captis, immaniter occisis. Concitatus ergo justô dolore Laurentius Kaggius traiecit copias in Hisingam, statimque Bahusiam petere cœpit. cumque præuenisset hostis, opportunosque sibi tumulos occupasset, quatuor eum collibus deturbauit, effecitque vt noctis beneficiô Albim traijceret, cum omnibus copijs. Quô postridie animaduersô, Bahusiæ appropinquauit Kaggius, occupatôque qui arci subjectus est colle, per sclopetarios maiores infestauit vrbem, arcem, & appositas naues duas, tormentis & præsidiô firmatas. Sed hæ quidem fugâ litus aduersum petebant, auectis etiam in interiora Noruegiæ profugorum ciuium compluribus. Auertendo dedecori Sestedius numerosam manum jussit traiectô Albi Kaggium submouere. pugnatum est acriter; tyronibus quoque rarô exemplô rem vtrimque strenuè ge-

6. Aug.

7. Aug.

rentibus: coactusque tormentis, collem deserere Kaggius, castra reiecto hoste statim reparauit, machinisque & pontonibus aduersus quantamcunque vim præmuniuit. Ceciderunt illo die & priore Leryensi pugnâ, Danorum quingenti circiter; è Suecis triginta & septem cæsi, octoginta & quatuor vulnerati sunt. Æger animi Seftedius etiam conuitijs suorum exceptus est: exprobrantium inconsultam expeditionem, quam dissuaserant, atque jussa eius detrectantium. Tanta enim multitudo, vltro lacessitum hostem, non multò plus duobus millibus trahentem, non sustinuerat: admissumque in Noruegiam qui eiicere auderet, non reperiebatur. Dimissæ passim manus cum vndique irruptionem minarentur, nihil aliud quàm distrahebant copias Kaggii, disponentis stationes per totum Hisingæ ambitum; & præsidia in finibus ordi-

ordinantis. Munitionem quoque, vallo, ſudibus & altâ foſsâ præcinctam, quam Seſtedius apud lapideum illum pontem Albi deuertendo inſtratum, excitauerat, nullo ſuorum vulnere noctu occupauit: Bahuſiæ vrbem igne abſumpſit, & ad arcem expugnandam omnia comparauit. Sed Dani primo de pace literis ſuorum edocti, inducias petierunt: inter quas etiam Kaggio domo mandatum, vt arma cohiberet. Dum enim terrâ marique armis res geritur, pacis reſtituendæ vias magno ſtudio indagant, quibus ea legatio, ſicuti ante cœpimus memorare, obuenerat. Tempore ſcilicet pridem deſtinato conuenere Senatores Regnorum: à Sueciâ, Cancellarius Imperij Axelius Oxenſtierna, Johannes Skyttius, Matthias Soopius, Thuro Bielckius: è Daniâ Cornificius Ulfeldius, cui proxima à Rege auctoritas, Christianus Thomæ, Chri- 8. Febr.

Chriſtophorus Urne, Georgius Seefeldius. Sueci Calmariâ Söderacram conceſſerunt, locum hoſpitio legationis deſtinatum: Danos Chriſtianopolis excepit, vbi & Thuillerius nomine Gallico ſequeſter futurus manſit. Belgicorum Ordinum duplex Legatio, altera, quæ in Daniam miſſa erat, Chriſtianopoli ſubſtitit, altera Soderacræ cum Suecis fuit; è quâ ſolus ab initio adfuit Wittenius: nam Bickerus & Staueniſſius, collegæ, Holmiâ domum regreſſi, Suecorum poſtulatis de communi cauſſa & fœdere apud Ordines tractandis, operam dabant. Poſt ſalutationes literis nuntiisque factas, Legatus Gallicus, antequam congrederentur, cum Suecis egit de modo & conſuetudine tractandæ pacis, atque ex ſententiâ Danorum ſcripturam & ſequeſtrium operam colloquiis prætulit: in quibus ad aſperiora verba poſſet deue-

deueniri. in vtrumque ſe promtos Sueci reſponderunt: ſiue priſco more colloqui partes ſatius eſſet; ſiue ſequeſtribus tali labore ſuum munus metiri placeret. Petierunt etiam Danorum nomine ſequeſtres: ne quis ad congreſſum admitteretur, præter nominatim delegatos. Negauit Cancellarius hoc ſuſcepto negotio conuenire: ſe enim non aliter tractaturos, quam vt totum orbem conſcium optent. Inſpectis ergo ab vtraque parte literis, quibus paciſcendi publica auctoritas Senatoribus congreſſuris permittebatur, ventum eſt ad locum præuiâ ſuperioris anni tranſactione deſtinatum. Brömſebroæ â pontibus nomen habet, qui vtrimque collem aquis circumfluum annectunt limiti Suetico Danicoque. indicio eius rei lapis fungitur in medio conſtitutus. Hîc Guſtauus Primus Sueciæ, & Chriſtiernus III. Daniæ Reges quondam collocu- (541.)

locuti erant. Poſtquam tuba ſignum dedit, Senatores Suedici Danicique è tentoriis ante vtrumque pontem collocatis progreſſi, in medio colle, ſequeſtribus ad lapidem, quem dixi, conſiſtentibus, ſibi inuicem occurrunt, junctisque dextris, Cancellarius Regni Suedici in hanc ſententiam orditur: Reginam Sueciæ tum amori pacis inſito, tum ſtudio Chriſtianiſſimi Regis & Fœderatorum Ordinum dediſſe vt per legatos bellum componere; & amicitiam inſtaurare cuperet, poſtquam Daniæ Regi idem placere cognouiſſet. Inſpectis ergo probatisque literis, quibus veniſſent inſtructi, nihil ſupereſſe, quam vt bene precati negotio; animum operamque diligentem promitterent, ac in vicem ſperarent. Eodem nomine, propoſito, ſpe, ſe quoque & Collegas veniſſe retulit Cornificius Vlfeldius; porrectisque iterum dextris

tris

tris diſceſſum eſt ; poſtquam Legati Hollandici Suecos in tentorio appellaſſent, Ordinumque rationem haberi inter paciſcendum, quantam ad commerciorum libertatem attinet, poſtulaſſent, literasque Ordinum, quibus Legationis auctoritas continebatur, tradidiſſent. Eas ad Reginam ſe miſſuros, reſponderunt Sueci ; neque quicquam omiſſuros, quo minus fœderis cum Ordinibus, & communis circa rerum commercia commodi memores viderentur, ſi modo & ipſi ſuam opem conferrent. Addebatur ; ſperari reſponſum Ordinum, à duobus Holmiâ domum regreſſis collegis impetrandum, ſicut fœderis ratio non parum in hac cauſſa Suecis Ordines obligantis, tum tranſmiſſa præterito autumno Reginæ poſtulata deſiderarent. Valetudo Thuillerii diſtulit initium tractandi negotij in diem Februarij tertium decimum. quo
cum

cum venisset ad Suecos, post prandium interrogatus, an Danorum nomine aliquid proponendum suscepisset, respondit: se propterea appellasse Danos, qui præter meritum & opinionem se bello petitos succumbere Suecis, ex vtraque parte regni ademtas prouincias obtinentibus, dicant: inde ergo principium tractandæ rei expectandum. Ad quæ Cancellarius causas belli pridem scripto vulgatas eatenus repetiit, ut Oresunticas acerbitates, salua regni incolumitate diutius tolerari nequiuisse, ostenderet; & quando ita placeret Sequestribus, promouendæ pacis gratia libellum traderet, quo certis descripta partibus nauigandi & commercandi libertas postulabatur: declarata sequentem in modum
„ totius rei æquitate. Regibus
„ Sueciæ & ciuibus inde ab anti-
„ quo libera facultas fuit, com-
„ mercandi, nauigandi atque

trans-

„ eundi ex Mari Balthico Ocea-
„ num atque vice verſa, per freta
„ Danicis Inſulis ac prouinciis
„ interfuſa, ſine ullo vectigali,
„ onere, mora, impedimento.
„ Hæc libertas à Deo mundi dis-
„ poſitore fundata, naturæ inſu-
„ per & gentium jure nixa, cum
„ aliis quidem nationibus (quo
„ jure quaue iniuria, non diſqui-
„ ritur) per Reges Danorum cœ-
„ piſſet circumſcribi, intra certos
„ limites reſtringi, atque paula-
„ tim vectigalibus impoſitis one-
„ rari; Regibus tamen ciuibus-
„ que Sueciæ ſemper manſit inte-
„ gra, & peculiaribus pactis re-
„ ſeruata; Ac licet internatis ex
„ leui occaſione turbis; inter cæ-
„ teras lites, quibus à tempore
„ fœderis Setinenſis hæc regna
„ contigit agitari; non poſtre-
„ mum habuerit locum iſta de
„ vectigalibus imponendis contro-
„ uerſia, libera tamen nauigandi
„ tranſeundique facultas cum ve-

„ ctigalium immunitate, nun-
„ quam non veteri juri atque
„ consuetudini fuit restituta.
„ Quare neque nunc aliter
„ declarari oportet atque expli-
„ cari, si quid obscuri in pactis
„ repertum perturbationi cuidam
„ occasionem dederit, quam vt
„ nauigationi & negotiationibus
„ inuiolabilis constet in posterum
„ sua immunitas, sicuti jus na-
„ turæ & gentium, tum amicitia
„ utriusque regni postulat. Ab
„ anno demum 1631. specie retor-
„ sionis, nauigationum & com-
„ merciorum cursus in Albi: &
„ in Pomeranis, posita triremi ad
„ insulam Rúden, onerari cœpit
„ atque impediri. Quibus præli-
„ batis, cum tempus fauere vi-
„ deretur inter discordias Europæi
„ orbis maiora concupiscentibus,
„ RexDaniæ id agendum sibi puta-
„ uit, vt auctas mirum in mo-
„ dum per vectigalis Oresuntici
„ amplificationem opes, ab an-
no

„ no præſertim 1637. nouis ſub-
„ inde artibus ac inuentis, creſ-
„ cerent, & ad opprimendos con-
„ tradicentes, ac tuendum illud
„ per iniuriam aliorum arrogatum
„ jus, uti nunc vocant, ſupe-
„ rioritatis, aduerſus ipſos, qui
„ vectigalia conferrent, abunde
„ valerent. Preſſit hæc indigni-
„ tas reliquas gentes uniuerſas,
„ dum in Regno Daniæ haud
„ quidem negotiantes, neque
„ ulla alia re, ſi uſum aëris &
„ aquæ excipias, fruentes, tot mo-
„ leſtiis tamen ac oneribus, incer-
„ tum ubi & quando modum
„ habituris, citra juris & amici-
„ tiæ reſpectum, mandatu Regis
„ conſtringebantur. Reginam
„ vero & ciues Sueciæ, non gen-
„ tium modo jus, ſed pacta quo-
„ que Regnorum, & perpetua
„ conſuetudo, nunquam niſi
„ bello, aut per iniuriam inter-
„ rupta, pauloque poſt reſtituta,
„ tuebantur. Igitur Rex Daniæ,

„ cum videret, aucta in ceteras
„ gentes vectigalia, parum con-
„ uenire cum immunitate Sue-
„ dica pactis conformi, aliquid
„ ex his esse faciendum sibi judi-
„ cauit, vel vt commercia Sue-
„ dica ad inuidiam usque crescere
„ pateretur, vel vt restituta po-
„ pulis pristina libertate, consi-
„ lium rebus suis augendis fir-
„ mandisque, sine ullo ciuium
„ onere tam pulchre accommo-
„ datum omitteret, vel vt vecti-
„ galia non sine diminutione re-
„ dituum Danicorum, tempera-
„ ret; vel denique, quando cum
„ dolore & molestia essent con-
„ iuncta reliqua, vt Suecis suam
„ immunitatem eriperet & acci-
„ deret. Hoc rursus directo iti-
„ nere facere non poterat: nisi
„ ab omnibus pacis violatæ pa-
„ ctorumq; non seruatorum incu-
„ sari vellet. Itaque obliqua via
„ huc itum est, vt per speciem
„ peregrinarum mercium sub no-
mine

,, mine Suedico latentium , na-
,, ues detentæ , quæstionibus , li-
,, tibus , & confiscatione vexa-
,, rentur , aut sero , nec nisi post
,, alias , quæ tardius venerant, di-
,, mitterentur, mercium præcipua
,, interdicto coercerentur : atque
,, vbi hæc instituto nondum sa-
,, tis faciebant; nec Regina , qui-
,, que eius nomine rem tracta-
,, bant publicam , minutioribus
,, hisce aculeis mouebatur , ad
,, illam atrocem omnibusque no-
,, tam Suecos transeuntes & com-
,, mercantes exagitandi acerbita-
,, tem , anno 1643. ex improuiso
,, descenderetur , nihilque inter-
,, mitteretur , quod ad negotia-
,, tiones Suecorum & nauigatio-
,, nes interuertendas excogitari
,, poterat. Tanta autem vehe-
,, mentia, tanto ardore agebantur
,, omnia , vt nulla prorsus ratio
,, haberetur juris , amicitiæ , fi-
,, dei & pactorum : quæ in alie-
,, num sensum trahi , & , vbi
 quid

„ quid obſcuritatis repertum eſſet,
„ aliena interpretatione in præiu-
„ dicium libertatis atque immu-
„ nitatis Suedicæ explicari ſummæ
„ artis, ſummique ingenij habe-
batur. Hiſque enumeratis ad-
debatur; ſi de pace atque amici-
„ tia redintegranda agi oporteat
„ cum ſpe ſucceſſus, ante omnia
„ ſummi iſtius juris, quod Rex
„ Daniæ ſibi vindicet, titulo ab-
„ ſiſtendum, & remedia iis, quæ
„ verbis expreſſa modo ſint,
„ quærenda eſſe. Id quo facilius
fieret, in certos deſcripta arti-
culos, quæ huc ſpectarent, vt
ante diximus, etiam Latino ſer-
mone Sequeſtribus tradita ſunt,
vt examinarent, & cum Da-
nicis Legatis pertractarent; iiſ-
que ſtatim denuntiarent verbis
Reginæ Sueciæ, niſi minimum
tranſitus per Oreſunticum &
Balthicum fretum maneat li-
ber, ſecurus, extra controuer-
ſiam poſitus, incircumſcriptus,
de

de pace agi non posse. Cum Sequestres statim perlegissent libellum, Thuillerius se satis coniecisse ait, hoc iri postulatum; neque dubitare, quin Dani Sueciæ incolis concessuri essent, quod peteretur: de illis autem disquiri posse, qui in clientela Suecorum essent. Wittenius Hollandicus Legatus laudabat Reginam Sueciæ, pro omnibus loquentem; cunctas enim nationes grauiter tulisse, Danorum in Oresunda vexationes. Cui Thuillerius: Gallos quoque sæpe eo nomine offensos, iniurias tamen, quatenus tanti non viderentur, vt bello vindicari oporteret, tolerasse. Referebat hac occasione Cancellarius Oxenstierna, se in congressu apud fines anno 1624. instituto, suasisse serio Danicis, qui aderant, legatis, vt omitterent ea, quæ tum in Oresuntico freto aduersum alias nationes cœptabant, adjectis disertis verbis: si aliquan-

„ do eadem aduerſus nos Suecos
„ conari in animum inducatis,
„ futurum eſt, vt nullo modo
„ toleremus. Die Februarij octauo Decimo, redierunt cum Thuillerio, etiam ij Legati Hollandici, qui apud Danos ſubſiſtebant; aſcitoque Wittenio, tradiderunt Suecis reſponſum Danorum, addentes: ſe animaduertiſſe in eo aliqua parum ad pacem facientia, ſperare tamen, conſecuturos ea Suecos, quibus pax conueniret. Legati Suedici animaduerterunt, in ſcriptura Danica nihil aliud, quam in dubium vocari Suecorum jus belli in occupata, cumque iis damni reſtitutionem poſtulari. Subinde refutari cauſſas belli, & incuſari iniuriam, ſibi, vt putarent, factam; ad Suecorum autem poſtulata hoc tantum reſponderi,
„ pugnare ea cum jure Regis Da-
„ niæ in freto Oreſuntico. Quantum ergo utriuſque partis rationes

nes distarent, ostenderunt Sequestribus: qui magnopere suadebant, omitti de caussis belli alias declaratis disputationem; qua tempus inutiliter tereretur, & animi exacerbarentur. Posse rectius ad cætera responderi. Huic consilio obsecuti Sueci, Sequestribus, qui die vicesimo Februarij, omnes præter Wittenium, qui vxorem defunctam lugebat, aderant, reddiderunt scriptum, quo, seruata in aliud tempus confutatione rationum Danicarum aduersus jus belli Reginæ, ne illam quidem disputationem de caussis & modo suscepti belli, ingredi se velle testabantur. Quantum ad jus in freto Oresuntico jactatum attinet, Reginam parum curare, an omnino esset, & quid esset, nihilque aliud quærere sibi suisque, quam transeundi ac transportandi libertatem. quæ nisi obtineatur, nullam viam aut spem pacis superesse. Id vt di-

ſerte Danis renuntiarent, & reſponſum impetrarent, quale deceret, Sequeſtres rogabantur. Quibus illi cognitis, intulerunt hunc ſermonem vt putarent, ſatisfieri poſſe Reginæ, quatenus abſtineretur diſceptatione juris, quod in freto Oreſuntico Dani ſibi tribuunt: ſed fore omnino, vt repoſcerent ſuas terras & arces, quas Sueci occupaſſent. Reſpon-
„ ſum eſt: nondum veniſſe tem-
„ pus de ea re agendi, cauſſam
„ belli ante omnia tollendam.
„ quo facto aliis tractandis locum dari; Reuecti poſt prandium Chriſtianopolim Sequeſtres vicesimo quinto Februarij die redierunt Soderacram, vultuque parum læto, non afferre ſe
„ reſponſum, aiebant, quale vel
„ ſibi vel Suecorum Legatis gra-
„ tum eſſe poſſet; prorſusque cre-
„ dere, ſcriptis nihil agi, præter-
„ quam vt res intricetur. rogare
„ ergo, vt liceret ſibi retinere
Da-

„ Danorum libellum „ atque vt
„ alius negotium tractandi modus
eligeretur. Negabant Sueci, responderi posse, nisi lecto scripto; quod si non satisfaceret expectationi suæ, forte tamen consideratu dignum esse; cumque non dubitassent Dani Sequestribus tradere; nec ipsos quin ederent, cunctari debere. At illi, quanquam bene de Suecorum moderatione sperarent, commotionem tamen aliquam animorum paci parum vtilem metuere se dicebant; itaque dissuasisse Danis serio; qui nihil mutari posse, cum præsertim Sueci typis omnia vulgent, causati sint. Ad ea Cancellarius, non esse quod vere-
„ antur Sueci publicationem
„ eorum, quæ dicuntur aut fi-
„ unt, si præsertim regna in dissi-
„ dio maneant. ipsam scripti Da-
„ nici lectionem ostensuram,
„ quid sperandum aut desperan-
„ dum sit. de cætero satis se animis

suis

„ ſuis imperaturos. Tum Legatus Gallicus chartam Danicorum Legatorum nominibus ſubſcriptam exhibuit. Legerunt Sueci coram Sequeſtribus, non leui-
„ ter commoti ludibriis verbo-
„ rum, quæ cumulabantur, &
„ præſertim jure Regis Daniæ Ore-
„ ſundico (quod ſuperioritatis vo-
„ cant) in tantum exaggerato, vt
„ in eius poteſtate arbitrioque
„ omnis per fretum nauigatio &
„ negotiatio reponeretur. quæ
„ res ſicut Suecos hoc bello im-
„ plicuerat, ita niſi remoto tali
„ obſtaculo, inutilem ſibi pacem,
„ cum ſeruitute ac interitu patriæ
„ coniunctam, intelligebant. Petierunt ergo diem ad deliberandum, antequam reſponderent. Ardua imprimis res viſa. ſilentio enim præterire motam litem, periculoſum videbatur, tum ob eos, qui de re tota parum edocti, verba potius, quam negotium ipſum ſpectarent; tum ob Danos, qui
non

non posse responderi, opinaturi essent. Refutatione autem suscepta contentionem apparebat incipi, indignum Legatorum munere; propositoque & more honestiorum nationum. Non obscurum erat, Danis adhuc, vt antea, decretum, Succiæ ciuibus vel interuertere omnem per Oresunticum fretum negotiationem, vel vectigal extorquere, nam & Sequestribus testati erant, „ si Sueci ea, quam peterent, im„ munitate potirentur, omnia „ penes ipsos rerum commercia „ fore. Id ne fieret, cum præcipua sibi ope annitendum Dani existimarent, fierique non posse animaduerterent, quin inter Pacis tractandæ vias, de illa immunitat agendum esset præcidere tali responso rem suis consiliis tantopere alienam voluisse, visi sunt. Præcipuus interim hic erat scopulus, ad quem concordia & quies horum regnorum naufra-

gium fecerat. nisi hoc superato neque sperari, neque haberi pax poterat. Si enim ad bonas conditiones & pacem, nihil armis & manifesta iuris ratione proficeretur, quid in silentio & precibus spei? Temporis ergo redimendi, ac ut legatis totiens itandi & reitandi labor adimeretur, missi ad Sequestres Suanto Banerius cum Secretario Israële Israëlis., qui post id tempus, equestrem dignitatem suo merito nactus Lagerfeldius appellatus est, ostensuri
„ Suecorum Legatos, tum regio
„ mandato, tum suopte deside-
„ rio pacem optare: verum cum
„ videant, Danos præter omnem
„ rationem, iniurias Suecis illa-
„ tas obtentu iuris in Oresunda
„ supremi pertendere, tantum esse
„ sententiarum dissidium, vt de
„ successu negotij plane cogan-
„ tur desperare. Sequestrium ar-
„ bitrio relinqui, ulteriusne ope-
„ ram suam à se deberi, aut con-
silium

„ ſilium rei perficiendæ reperiri
„ poſſe exiſtiment, an & ipſi ni-
„ hil videant, quo progredian-
„ tur: vt quamprimum Com-
„ miſſariis, vel ad continuan-
„ dam pacis negotiationem ani-
„ mum addant, vel omnem ſpem
„ ac laborem ſimul & ſemel adi-
„ mant. Hoc animorum habitu
valde in ancipiti hærere nego-
tium cœpit. pluraque belli man-
ſuri, quàm pacis coituræ ani-
maduerti indicia poterant. Se-
queſtres internuntiis Suedicis re-
ſponderunt: non minus ſibi quam
„ Suecorum Commiſſariis diſpli-
„ cuiſſe ſcriptum Danicum, cum
„ ſatis intelligerent, nihil hac ra-
„ tione profici, inuitosqué, ſe tra-
„ didiſſe; antea etiam ſuaſiſſe Da-
„ nis, vt mutarent. ſed, ſicuti à
„ Suecis impetrari non potuerit,
„ vt in manibus ſequeſtrium re-
„ linqueretur, ita nec à Danis
„ aliud reſponſum eſſe, quàm
„ ſe pati non poſſe, vt Regis ſui
ac

„ ac Patriæ ſummum jus (ſupe-
„ rioritas appellatur) in dubium
„ vocetur. poſtquam deinde à
„ Suecis regreſſi eſſent ſedulo ſe
„ oſtendiſſe Danis indignationem
„ Suecorum, & in quo erratum eſ-
„ ſet, addito conſilio: cum ni-
„ hil hoc pacto effici conſtaret,
„ omiſſis mutuis ſcriptis, Seque-
„ ſtres ſiue Mediatores accipere à
„ Partibus conditiones & nego-
„ tiationem tentare debere. Pla-
„ cuiſſe id Danis, ſeque poſtridie
„ venturos, & amplius de re tota
„ acturos. Venerunt, ſicuti pro-
27. Febr. miſerant, Thuillerius, Schae-
pius, Sonckius, iteratisque,
„ quæ memorata ſunt, perſuaſiſſe
„ ſe Danis, retulerunt, vt de tranſ-
„ itu libero ante omnia diſcepta-
„ retur: darent igitur Sueci, Me-
„ diatoribus, quæ ſuper iſta lite
„ tractari cuperent. Tum Can-
cellarius Oxenſtiern adeo ſcripto
Danico orſus, quod nec in for-
ma, nec in contextu probari po-
terat,

„ terat, etiamſi verba tranſmitte-
„ re voluiſſent, rem tamen iſtam
„ ſine juſta indignatione præteriri
„ nequiuiſſe, ajebat. itaque, niſi
„ dignitatis Sequeſtrium, & unde
„ miſſi erant, rationem haben-
„ dam duxiſſent, non fuiſſe, quod
„ vel unam noctem intercedere
„ paterentur, quo minus remiſ-
„ ſo, quale merebatur libellus
„ Danorum, reſponſo, com-
„ mercia pacis abrumperentur.
„ de jure regali, quod Rex Da-
„ niæ in freto Oreſuntico ſibi tri-
„ buat, ſi non aliunde, certe
„ ex iis, quæ non minus Suecis,
„ quam aliis nationibus, præter
„ jus & æquum, jam ab aliquot
„ annis intentata ſunt, cauſam-
„ que bello præbuerunt, abunde
„ conſtitiſſe: nunquam tamen vel
„ ante audiſſe, vel nunc futurum
„ putaſſe, vt tam clare à Danicis
„ Commiſſariis id diceretur, ſcri-
„ bereturue, quo jus illud, vt
„ ipſis placet, in tantum aduer-

,, ſus tranſeuntes & nauigantes
,, extenderetur, in quantum Rex
,, in ſuis terris prouinciisque in
,, ciues ſuos, vel quiuis etiam
,, Princeps ac Reſpublica in ſub-
,, ditos ſibi populos, aut peregri-
,, nos quidem, ſed in ſuis terris ac
,, portubus negotiantes, poſſint.
,, hoc ſi verum ſit, negari non
,, poſſe, quin Sueci bellum in-
,, iuſte ſuſceperint, pacta viola-
,, uerint, neque contradicendi
,, cauſam habeant, ſi quæ preci-
,, bus impetrari non poſſint. Li-
,, berum etiam hoc pacto Danis
,, relinqui, claudere Oreſundam
,, omnibus, peculiare pactum non
,, allegantibus, inſtituere in ter-
,, ris ſuis emporia atque ſtapu-
,, las, atque negotiationem inter
,, ortiuas & occiduas partes eo
,, loco conſtituere, ac pro arbi-
,, trio moderari; omnes natio-
,, nes vectigales facere: vectigalia,
,, ut lubet, augere & minuere,
,, modo directa, modo obliqua
via.

„ via. Quæ omnia profecto, non
„ ad Suecos tantum, sed ad
„ omnes nationes, præsertim
„ autem maris Balthici & septen-
„ trionalis accolas, & prouin-
„ cias Belgicas pertinere. Igitur
„ cum Dani in tantum hoc jus
„ pertendere connitantur, adeo
„ sibi rem videri difficilem, vt
„ ad vlteriorem tractatum de-
„ scendere, absque nouis manda-
„ tis, domo petendis, nequeant.
„ alias non improbare se Media-
„ torum consilium de omittendis
„ scriptis ad contentionem facile
„ flectentibus, si res integra esset.
inter colloquendum Mediatores
ostendebant, nequaquam à se
probari jus Danis affectatum;
alienum tamen putare, si directa
via id impugnaretur, nouaque
ea lis confereretur. Referebant
etiam, Danos, cum, in quo
verterentur statu res ipsorum, de-
monstraretur, respondisse; non
ignarum sibi quod diceretur, sed

ſi opprimi debeant, vi ſe malle id fieri, quam eo modo, quo poſſent judicari ſponte ſuum ſtatum prodidiſſe. Suadebant ergo Sequeſtres, vt præcipuum negotium de tranſeundi libertate & vectigalis immunitate, ad eum modum, quem Sueci deſiderarent, tractaretur: nam Regi Daniæ nihil futurum grauius, quam ſi jus, quod affectaret, in litem mitteretur. At Commiſſarij Suecorum, omitti potuiſſe hanc diſceptationem antea ajebant, quam Dani ſuum jus in tantum exaggeraſſent. nunc fieri neutiquam id poſſe. neque enim videre ſe, quomodo negotium pacis nunc tractari queat, absque impugnatione affectati juris, & nouis mandatis. inſpectis tamen denuo mandatis, quæ haberent, conſideraturos ſe, ſi liceat per ea conſilio Sequeſtrium auſcultare, & tum, quæ de tranſitu poſtulanda eſſent, perendie conſignata

tra-

tradituros esse. Digressis Christianopolim Sequestribus, Commissarios Suecorum iterum anceps deliberatio tenuit: cum & plurimum mirarentur, rem nunquam disertis verbis tam aperte jactatam, sed utraque ex parte prudenter declinatam, de jure Oresuntico, nunc à Danis tempore maxime alieno, tam importuno inculcari; & consilio Mediatorum non obtemperare, suo pudori arduum existimarent. Petita deinde & accepta prolatæ consultationis veniâ, tertio Martij die, 3. *Martii.*
per Gustauum Bielcke & Israëlem Israëlis Lagerfeldium significarunt
„ Mediatoribus: Reginæ Regnoq;
„ Sueciæ, tum aliis nationibus,
„ intolerabile esse omnino illud
„ jus, quod Dani in transeuntes
„ sibi vindicant. igitur, si trans-
„ mitteretur silentio hæc res, ve-
„ luti abdicato jure suo nihil ha-
„ bituros Suecos, nisi quod Rex
„ Daniæ, quasi per beneficium

„ indulgeret. ita securitate ipsis
„ omni adempta , fieri posse , vt
„ ex leui caussa ad eundem im-
„ pingatur lapidem ; dilato scili-
„ cet non sublato bello. Demon-
strabatur etiam Sequestribus , Reginæ consilium immobile ; quæ bellum profecto continuare,quam talem seruire seruitutem mallet. Thuillerius , his cognitis, deplorabat nouam controuersiam; neque se videre spem pacis reliquam , aiebat : deliberaturum se tamen & sententiam suam Suecis ostensurum esse. Legati Hollandici , proniores huic caussæ, nullo modo tolerandum jus à Danis affectatum , omnique Reipublicæ aduersum , jam olim à Cæsare Carolo & Philippo II. Rege Hispaniarum , tum à Fœderatis Belgij Ordinibus hactenus oppugnatum, declarabant : futurum enim, nisi nunc infringatur, vt in meliore Danorum fortuna minus impetrari queat. Eadem postea in Collegæ

legæ Wittenij hoſpitio repetentes, Suecis confirmarunt: contradici prorſus oportere, ſeque ex fœdere cum Suecis ad aperiendum fretum Oreſunticum conaturos, reditum Collegarum Bickeri & Staueniſſii è Patria deſiderare, vt & noua mandata, quibus cum Suecis facere juberentur. cum ſubinde Suecorum Commiſſariis, via inter Soederacram & Chriſtianopolim mediâ, Kappetorpij, Sequeſtres occurriſſent, Thuille-
„ rius retulit:Danos, poſtquam 5. *Martii.*
„ cognouiſſent, quo loco nego-
„ tium eſſet, reſpondiſſe; quan-
„ doquidem nihil Sueci in me-
„ dium attuliſſent, & bello ta-
„ men cauſſam dediſſe putarentur
„ vexationes Oreſunticæ, inde
„ æquum eſſe incipi negotiatio-
„ nem pacis, ſi diſquireretur,
„ utrum cum Suecis in freto juxta
„ formulam pactorum, an per
„ injurias, actum ſit. Interrogabat ergo, an placeret, hanc ra-

tionem tractandi negotii admittere? Deplorabant Suecorum Commissarij tergiuersationem Danorum, cum Sequestrium illusione conjunctam; quippe vim
„ Suecis in Oresunda factam pu-
„ blicè nosci, nullaque disputa-
„ tione tolli posse; pactorum,
„ quæ sancte à Suecis habita, vio-
„ lata à Danis essent, auctorita-
„ tem parum tempestiuè nunc ja-
„ ctari, multo minus inde pacem
„ incipi posse: cum præsertim Da-
„ norum actiones cum pactis col-
„ latæ satis ostendant, nihil mi-
„ nus ipsis quam pactorum re-
„ ligionem cordi fuisse. Omisso igitur hoc consilio, Sequestres petebant, duo postrema scripta aboleri, retentis prioribus, quod Sueci nimirum initio proposuerant, ac Dani tum responderant. Sueci motam à Danis postremo scripto controuersiam, indefinitam transmitti non posse, testabantur: ne Dani silentium pro-

con-

consensu & juris optimi jactura interpretentur. Tum Hollandici Legati, vltro fassi, jus Danis affectatum, cum præjudicio omnium Regum & Rerumpublicarum commerciis ac transitu utentium conjunctum, omnino circumscribi oportere, rogabant tamen vt consignarentur aliqua, redimendi temporis ergo, de quibus Sequestres tractare possent. Excerpta sunt ergo ex priore scripto aliqua, & Sequestribus tradita: non subscriptis tamen Commissariorum nominibus. Interjectis aliquot diebus reuecti ad Suecos Sequestres, se, perlectis, quæ tradita erant, primum caput, affectato juri Danico oppositum repofuisse ad tempus dicebant, ejusque rei veniam haud grauatè concedi sibi postulabant: cum non ad Suecos magis, quam ad Regem Galliæ & Ordines Fœderati Belgij illa res pertineat, in qua Sequestrium officio rite defungi, 10. *Martij*

parum ipsis integrum foret. Re-
„ sponsum à Suecis, sibi quoque
„ in animo fuisse, declinare illam
„ de jure Regis Daniæ controuer-
„ siam, verum quia à Danis tam
„ insolenter mota, tam vehementer
„ exaggerata sit, cum maximo
„ præjudicio aduersum omnes
„ Reges, Respublicas, Urbes ne-
„ gotiatione utentes, committere
„ se non posse, quin vel tollatur,
„ vel minimum determinetur.
Neque negabant Sequestres, ac-
cidendum esse jus illud Danicum
& circumscribendum: sed præter-
quam quod à principio statim
hanc litem mouere non potue-
runt, sicut antea ostensum est,
consultius etiam putabant, in
contextu negotij, ex occasione &
aliis rebus jam compositis, istud
fieri. In quo Sueci, etiamsi nullam
pacis spem affulgere putarent,
Sequestribus concedere statue-
runt. Interrogati porro Seque-
stres de articulis, quibus liber
tran-

transfitus postulabatur, indefinite omnibus Suedicis mercibus, per fretum Oresunticum importandis aut exportandis, quantum ad Sueciam, Finlandiam, Esthoniam, Liuoniam, Ingriam, Pomeraniam, Megapolim attinet, retulerunt, Danos discrimen mercium constituere, quarum aliæ libertate immunis transitus semper gauisæ, aliæ ex impetrato peculiari consensu transuectæ esſent. cujus generis nominabantur externi potus, & quæ ad militarem apparatum spectarent. deinde non negari à Danis, Sueciam cum Finlandia ex pacto immunes; sed ostendi, non eandem rationem esse reliquarum prouinciarum, quibus pacta nihil largiuntur: cum earum nonnullæ posterius occuaptæ, quędam per inducias, aut clientelas annexæ sint. Sueci, cum præmisissent non eandem rationem esse liberi transitus per Oresundam; & vectigalium immunitatis, quam ista regna reciprocant, exposuerunt ube-

uberius, quæ ad peregrinos potus attinent: de iis non alia exceptione in pactis caueri, quam vt regno inuectorum & venditorum nomine, id vectigalis pendatur, quod ciues & incolæ regni solent pendere. Transitum autem in freto Oresuntico vi pactorum & veteris usu consuetudinis immunem
(1643.) fuisse, donec ante biennium Dani per eiusmodi callidas interpretationes, aliaque hostilia cœpta pacem turbassent, & quod jure debebatur, precarium facere constituissent. Idem circa merces militares & apparatum bellicum euenisse, demonstrabatur. Nam pristinis temporibus nihil mercium bellicarum regno exportatum; sed potius necessaria literis saluum præstantibus transitum, ad Suecos singillatim conducta sunt: Donec Rex Carolus IX. opificia & quas vocant, manufacturas instituit, neque tamen propter turbas Regni confirmare potuit. Gu-

stauus

ſtauus poſtea Adolphus Magnus eo rem perduxit, vt quæ olim foris pretio comparabantur, eorum magnus modus Sueciâ venum exportari poſſet. Quoniam autem per Oreſundam raro emittebantur inſtrumenta militaria, priores Reges operæ pretium ſe facturos haud exiſtimauerunt, ſi de ea re controuerſiam mouerent potius, quam per literas facultatem tranſducendi poſtularent. Regina quoque, cum jam vt merces cœpiſſent exportari arma & bellici apparatus, patiebatur ſane, Regis Daniæ veniam & literas expeti. Sed moto ſemel bello, recuperanda libertas, juſque à DEO & natura conceſſum, obtinendum videbatur. Quantum ad prouincias attinet, quas Dani volebant excipi, Eſthonia octogeſimum jam ultra annum ſub Suecorum ditione acquieuerat: Liuonia jure belli tenebatur, eodem ſeruanda, donec aliter cum Polonis

con-

conueniret. Ingriam non minus corpori Regni Suedici insertam, quam Uplandiam, haberi fas erat. Pomeranos & Megapolitanos eo magis sibi tuendos credebant Sueci, quo constaret certius, nullam eos ob aliam caussam hactenus vexari, quam quia Suedicis opibus protegerentur. Flexerunt hinc sermonem Sequestres ad id, quo inquiri in naues mercesque Sueticas, ullamque iis moram obiici, omnino nolebant Sueci; existimaruntque posse rationem excogitari, qua nationes saltem aliæ sub Suecorum nomine & aplustribus, transitus immunitatem potiri vetarentur. Quibus occurrerunt Sueci: se nec inuidere cæteris nationibus liberum transitum; nec propter eas onerari velle. Instanti tamen Thuillerio spes facta, congressu proximo, re interim consultata, de remedio actum iri. Considerata sunt illo die & alia, quæ minus habitura

tura difficultatis videbantur, si de reliquis conuenisset. Paulò ante venerat Christianopolim legatus Ducis Holsatiæ Gottorpio, Claudius Qvvale, unde missis ad Suecorum Commissarios literis Principis, fide muneris sui facta, admitti postulauit. Auditus, querelam instituit de molestiis & incommodis, quibus dux Holsatiæ propter impressionem, à Torstensonio factam, inuolutus esset; Inde remedium petiit, præsertim autem, ut liberaretur tributo 60000. imperialium nummorum, quos Helmoldus Wrangelius flagitabat: cum Torstensonius persolutis, quæ ante exacta erant, plenam in posterum immunitatem, consignatis literis promiserit. De cetero, commendabat Principis sui commoda, utque in negotiatione pacis eorum ratio amice haberetur, expetebat. Denique Sangershusam desiderabat Duci Holsatiæ restitui, pignoris loco

loco ab Electore Saxone olim traditam, interceptis bello jam per aliquot annos cum forte usuris. Responderunt Sueci: nihil quidem sibi de his rebus mandatum; quia tamen haud ignota essent, de quibus Legatus egerat, non celaturos se animi sui sententiam. Et belli quidem Suecis extorti caussas minime in obscuro esse; quod autem inde ad Principem amicum, cuius terræ hostilibus permixtæ sunt, aliqua incommoda peruenerint; vicino imputari debere: cum satis constet, bella non ita geri posse, quin corripiant circumposita, & cum noxiis innocentes inuoluant. Quæ de remedio & tributo allata sint, ad Reginam referri fas esse. In pacis negotio nihil omissum iri, quod ad commoda Principis pertineret. Sangershusam armis non Holsatiæ Duci, sed Electori Saxoni ademptam jure belli obtineri, ideoque manente bello à Regina

repeti

repeti non posse, sed aut solutionem nominum, quam desideraret Princeps, ab Electore flagitandam, aut finem belli expectandum. Quod superest, Reginam Sueciæ, Principi Consanguineo omnia fausta & amica cupere. Hæc se in vicem consilij respondisse, addebant; relaturos ad Reginam omnia: cum præsertim Christianopoli subsistere, atque negotij exitum opperiri Legatus constituisset. At ille, gratijs actis, cum literas ad Reginam insuper dedisset, pransus cum Commissarijs, Christianopolin redijt. Non tamen destitit postea vrgere negotium, & exhibita pactione Torstensonij, Chilonij perscripta, (3. Iunij. 1644.) contendere, vt Cancellarius interea, dum Reginæ literæ expectantur, Helmoldum Wrangelium de remittendis tributis moneret. Gratificatus est hactenus Legato Cancellarius, vt Helmoldo sub finem Martij significaret,

parcendum esse Principis amici terris rebusque, quantum ratio belli & militum conseruatio pateretur. hæc enim cautio, quamuis Legato omittenda videretur, abesse non poterat. Sed redeundum est ad labores Sequestrium; qui cum Danis ista fere egerunt: vini ac peregrini potus immunitatem concedebant Dani. instrumentis militaribus petendum literis transitum, minime denegandum, quotiens opus esset, ajebant: laudantes pactum anni 1624. Monentibus autem Mediatoribus, frustra ad pacta prouocari inter arma; neque minus instrumenta belli & apparatum militarem genus mercis esse, quam reliqua quibus immunitas debetur; non ademerunt denique omnem spem consequendi, quod peteretur. De prouinciis acrius disputatum; Danis ita interpretantibus desideria Suecorum, quasi in suas terras ciuesque omnia

per-

pertrahere commercia, Regno autem Daniæ exitiabile hinc detrimentum moliri, agitarent. Circa Pomeranos & Megapolitanos inprimis dubitatum : quos Sueci impensius sibi tuendos judicabant, suis hactenus præsidiis defensos; suo patrocinio ex fœdere Gustaui Magni cum Ducibus earum terrarum icto, commendatos; & propterea diminutione pristinæ immunitatis, à Danis mulctatos. Ex omnibus tamen difficillimum tractatu videbatur, quod Dani instantissime flagitabant, de Certificationibus, quas vocant, effecturis scilicet, ne sub nomine Suedico totus orbis libero frueretur immunique transitu. Rogabantur ergo Sueci, vt responderent, quod referri posset Danis, semper conquerentibus: „Sequestres multa quidem ab il„lis postulare, nullam autem in„uicem gratificari gratiam. Cancellarius Oxenstierna, postquam

diligentiæ Mediatotum gratias egisset, & de Commissarijs Danicis, in re facili moras nectentibus, atque adeo spem majora componendi pæne adimentibus, conquestus esset, declarauit iterum: quomodo circa peregrinos potus formula pactorum per alienam interpretationem elusa, neque moris consueti ratio habita esset. quod subinde jactetur, propter tributa in Suecia exigi solita vectigal vinis Suedicis in Oresunda ante biennium impositum, id vltro refelli literis Danorum ad Senatores Regni Suedici exaratis; quæ Mediatoribus suggerebantur. Armis & instrumento militari, vt & prouincijs, eadem postulari, quæ ab initio. At in distinguendis mercibus Suedicis ab aliarum nationum bonis, nullum suppetere consilium, quo non perturbentur commercia, nouisque tricis mate-

ries

„ries præbeatur, vnde expediri „haud minus ægre olim, quam „nunc liceat. cumq; non agnosci „queat vllum Regis Daniæ jus, „exigendi à transeuntibus vecti„gal, itaque vnici loco reme„dij fore aduersum metus futuri „temporis, si traditam à majori„bus ditionem æqui bonique „consulat, neque ampliora concupiscat. Quo in locó non desinebant Sequestres desiderare, ne alij Suecis quantum ad immunem transitum, æquarentur. MonuitqueThuillerius, æquitati consentaneum esse, ne Sueci, si suis prouincijs omnibus, quod petebatur, impetrarent, pro alienis tantopere niterentur. eo maius incrementum hinc vtique commercijs Suedicis promitti, quo magis immunitate cæteros ante-starent. Jd sicut non abnuebat Cancellarius, ita non inuidere se aliis, præsertim amicis & foederatis eandem fortunam, testa-

 batur,

batur. Conuersusque ad Legatos Hollandicos, videtis, inquit, „quæ nobis offerantur : quod si „nostris tantum commodis studere animus esset, queri non „possetis, vos præteritos esse. sed „optamus, vos eadem libertate „potiri : nisi seruitus isthæc potius vobis cordi est. Tunc illi non continuerunt se, quin erumperent in verba studio partium imbuta: præsertim Wittenius. Interrogauit ergo, non sine stomacho Thuillerius : an hoc esset „Sequestrium partes implere? In hoc congressu, cum iterum jus Danicum in Oresunda affectatum attingeretur, Sequestres, commodius à se tempus expectari ostenderunt ; cum hactenus illuc perueniri non potuerit, satisque animaduerterint, Regem Daniæ malle bello conflictari, & vel vltima experiri, quam illo jure cedere ; Ibi tum Suecorum Commissarij citra ambages testati

non

non posse indefinitam prætermitti hanc litem, sibi quoque nunc potius quam aliâs; si armis agi placeat, bellum eligendum, ostenderunt. Digressis reliquis, Thuillerius cum Suecorum Commissarijs Sœderacram pernoctatum venit, quò paulò antè perlata erant noua è Suecia mandata, de impugnando jure Regis Daniæ; Quibus perlectis Cancellarius postridie apud Legatum Gallicum antequam discederet, grauissima oratione questus, Danorum animum à pace alienum, & scripti virulenti acerbitatem, tali negotio, talibus viris indignam: cum caussas belli necessarij breuiter perstrinxisset, incommoda Danis hactenus illata, cum magnificis eorum verbis de jure Oresuntico contulit: & quam non deceret præscribere leges, flagitare restitutionem amissorum, ante compositam litem primariam, demonstrauit. neque afferri ista ja- 14. *Mart.*

ctanter; sed vt considerarent tandem Dani, quo loco res ipsorum sitæ essent, simulque meminissent, quomodo antehac in negotiatione pacis apud limites regnorum instituta Succos tractassent, quibus vix nomen restitutionis licebat vsurpare, donec præcipuam litem, quamuis bonis rationibus nixam, ipsis largirentur. Succos ab initio hujus negotiationis satis habuisse, si suis tantum ciuibus caueretur: postquam autem tam superbe litem de supremo jure mouere cœperint Dani, nullam nisi eo sublato securitatem Suecis relinqui. Qua occasione ingressus in sermonem, super illa securitate constituenda, qua fundari pacem oporteret, injecta mentione de freto Oresuntico partiendo; memorauit deinde domo submissa mandata, quibus contradicere Danico isti juri juberentur: atque si porro abnuant Dani, simpliciter atque dis-
ser-

ſertis verbis reſpondere, Calmariam abituros Commiſſarios, denunciauit. Perturbatus valde his verbis Thuillerius, interpoſita mora, poſtridie ſe cum reliquis Mediatoribus Kappetorpij occurſurum Suecis, vt amplius conſultaretur, promiſit. Quod cum factum eſſet, die Martij quinto decimo Thuillerius repetito ſermone Suedicorum Commiſſariorum, difficultates, quibus obſepta eſſet abdicatio juris Danici, quippe cum ſummo Regis dedecore conjuncta exaggerauit, atque vt in alium ſaltem locum differretur ea quæſtio, contendit. quod ſi enim in fatis ſit, negotiationem pacis abrumpi, tolerabilius fore, ſi in articulo ſecuritatis id accideret. „Dicebatur contra: Quandoquidem declinatam Suecis quæſtionem Dani vltro mouiſſent, „dum poſtulatis eorum nihil aliud quam Regis ſui jus opponunt, absque quo conuulſo nihil

„hil ſpci Suecis ſupereſſe. me„lius profecto in hac cauſſa pacis „commercia abrumpi , vbi totus „orbis cum Regina ſentiat aduer„ſus Danos in præjudicium „omnium nationum poſtulan„tes, quod non debetur. Non abſtitit tamen Thuillerius, quin pereret, quod cœperat: atque inter multos ſermones , poſtquam non mirari ſe dixiſſet , quod Regina cautionem non verbis, ſed rebus nixam, quia pacta non valuiſſent, deſideraret , de Oreſundæ partitione &Helſingburgo retinendo quædam dubitantér jecit. Vno ore denique Sequeſtres , ne dubitarent Sueci, diſputationem de immuni tranſitu, agitari cœptam, præferre alijs rebus, rogitabant. Suecorum Commiſſarij , cum ad deliberandum , quod factu optimum eſſet , ſeceſſiſſent, magnopere à ſe cottidiana quodammodo Reginæ mandata in re tam ardua deſiderari debere, anim-

animaduertebant. Quoniam autem omnino Mediatoribus gratificandum esse videbatur; simul etiam Fœderatorum Ordinum sententia atq; de successibus Torstensonij certiora propediem expectabantur; neque occasio deinceps abesse poterat aduersum illud jus Oresunticum disputandi, si spes pacis intercidisset; itaque responsum est in hanc sententiam: decretum sane Suecorum Commissarijs fuisse, nullam amplius negotiationem pacis admittere, antequam Rex Daniæ, juri, quod jactaretur renuntiasset, neque satis apparere, quomodo excusari apud Reginam mutatus ordo queat: instantibus tamen Sequestribus hactenus obsecundari, vt dilato jure Oresuntico in articulum securitatis, interea de libero immunique transitu pertractetur. prorsus enim reseruatam intelligi debere illam quæstionem, si prius

„prius conſtiterit, quid Dani re-
„ſarciendis damnis offerre decre-
„uerint. Jta tum diſceſſum eſt.
Hoc ipſo autem die Johannes Skyttius è Legatione Suedicâ ſenio potius quam notabili morbo inde à primo apud Brömſebroam congreſſu languens, fato functus eſt. quem virum ſua induſtria, doctrinarum ſtudijs non parum adiuta, Regis Guſtaui Adolphi Magni fauori apprimè commendauerat, & ad Senatoriam dignitatem, quæ præcipui decoris eſt, prouexerat. Legatus bis in Angliam iuit; magnamque muneris præclarè obiti laudem retulit. multa præterea in Regno & magna negotia fidei ipſius & prudentiæ commiſſa ſunt. in quorum tractatu gloriam nominis ſui vel impleuit ſemper vel adauxit. Jn Academia Vbſalienſi, cuj Cancellarius, ſiue ſummorum priuilegiorum cuſtos & conſeruator datus erat, illuſtre monumentum ſuæ liberalitatis
indul-

indulgente Rege, extare voluit, Professorem præter Regios, Eloquentiæ & Ciuilis prudentiæ, Skyttiano nomine & ſtipendio in perpetuum gauiſurum. Jn locum tanti viri ſubmiſſus poſtea domo eſt Thuro Sparrius: Sequeſtribus etiam deſiderantibus, expleri numerum, aut nouas Reginæ literas impetrari, quibus trium Commiſſariorum negotiationi, eadem quæ antea quator Legatorum Collegio inerat, auctoritas conſtitueretur. Ceterum Sequeſtres, diſceptatis diligenter, quæ cum Danorum Commiſſarijs tractanda ſuſceperant, ad Suecos reuerſi, de ſingulis ad propoſitum caput controuerſiæ ſpectantibus, quid impetrari poſſet, oſtenderunt. Finlandiæ, Jngriæ, Eſthoniæ ciuibus concedebatur plena immunitas, ſi Danis reciprocum jus illis in locis decerneretur. Jd alienum exiſtimabant Sueci, qui ciuium ſuorum immunitatem, *19. & 22. Martij.*

non

non pactis tantum (quanquam & illa in hoc negotio nil nisi jus gentium declararent) sed inprimis naturæ & gentium jure fundabant. Pro Liuonia quoque jure belli & pactione induciarum possessa, & deinceps citra arbitrium aliorum possidenda, quæ postularentur, non beneficij, sed juris eiusdem nomine præscribi, confirmabant. Nec minus Pomeranis & Megapolitanis, Wismariæ inprimis, (de Rostochiensibus enim nullus sermo erat) gentium jure vindicabatur, quod Dani pactis peculiaribus metiri malebant. Illa enim pacta suam vim amiserant, ex quo Dani ante aliquot annos, eos vexare, ac pro hostibus habere cœperant, interdicto in Oresunda & mari Balthico negotiationis vsu, captis etiam per naues stationarias, illorum mercibus nauigijsque. cuius generis multa acciderant, antequam Sueci & Dani

Dani hoc bello implicarentur: vt caussa eius acerbitatis non posset in aliam rem conferri, quàm quod Pomerania & Megapolis præsidijs Suedicis protegerentur. id quod ex ipsis Danorum literis responsisque docebatur. priuilegia, quæ offerebantur, cum Hanseaticis Ciuitatibus communia, ante bellum poterant locum habere: nunc alia rerum facies erat. De illis autem, quæ Pomerani & Megapolitani in Dania & Noruegia possent sibi vindicare, sicut non contendendum sibi Sueci existimabant, quin ad pactorum formulam exigerentur, ita, quæ natura & fas gentium, non minus ijs quàm alijs tribueret, nolebant dimittere. Et meruerat egregia fides, quam per bella Germanica Pomerani Suecis approbauerant, vt ipsorum desideria subleuarentur: aderatque missus eo nomine à Pomerania Pascouius; qui anno

demum

demum cIↄIↄcxxxvIII poſt obitum Ducis, jura Pomeranorum in dubium vocata, & quæ ex eo tempore propter Suecorum amicitiam paſſi ſunt, commemorabat, atque Commiſſariorum patrocinio hanc cauſſam ſummopere commendabat. Bellica inſtrumenta in genere mercium exportandarum comprehendi patiebantur Dani: ſi modo iis, quæ importarentur in mare Balthicum, venia, à Rege peteretur. Non tulerunt Sueci, reſeruari hoc pacto Danis jus, quod in merces bellicas ſibi arrogauerant. Circa diſtinguendas aliqua literarum nauticarum ſignificatione merces Suedicas & peregrinas, hæſitatum eſt: cum Sueci ſatis equidem non præuiderent modo, ſed prædicerent, quantum mercatores pro ſuo quæſtu aduerſus commoda Regis Daniæ annixuri eſſent, ſi in poſterum non mitius cum peregrinis in Oreſunda,
quam

quàm hactenus factum erat, ageretur. Jd tamen periculum, vt suo juri paterentur fraudi esse, induci non poterant ex tempore; sed deliberaturos se, si qua excogitari possent, profitebantur. Hæc duobus congressibus acta, spem paciscendi de transitu Oresuntico haud paulo minus dubitabilem reddiderunt. Quippe Torstensonij victoria Jancouiensis, tum Königsmarckij & Helmoldi Wrangelij successus in agro Bremensi Holsatiaque, de quibus antea dictum, haud parua fuerunt Danis & Thuillerio incitamenta, vt hoc ipso mense Martio tota lis de nauibus mercibusque componeretur. 26. Mart. cum præsertim è Belgio etiam nuntiaretur, Ordines de jungendis cum Sueciæ Regina armis agitare, Hollandis ac Westfrisijs decernentibus. Conuenit ergo, sicuti formula pactionis late per singula exhibet; omnibus Sueciæ, Finlandiæ, Jngriæ,

griæ, Esthoniæ, Liuoniæ ciuibus, magistris nauium, exercitoribus, nautis, itemque mercibus, nullo genere excepto, etiam armis & bellicis instrumentis, liberum per maria Oresunticum & Balthicum transitum, cum immunitate vectigalis, more antiquo in posterum sartum tectum esse conseruandum; abrogatâ omni detentione, inquisitione, aut quacunque molestia. Atque ne deinceps è literis naualibus, quas Certificationes appellant, controuersia resurgeret, certa formula pactis inserta est, qua tum Suedicis mercibus onustæ naues, tum quæ partim Suedicas partim alienas portarent instrui deberent. Descriptum etiam, quid in occursu mutuo aut apud castella Oresuntica, & Nyborgi à nauibus exigendum; sicuti &, quid in copijs militaribus per fretum Oresunticum nauigantibus tenendum sit. Albis Gothicus ad
fines

fines Noruegiæ & Westrogothiæ, repurgato alueo, pristinam libertatem recepit. vectigal Rudense sublatum; nec minus Glückstadiense, quantum ad Suecos attinet, omissum. Immunitas mercantium, quam in Suecia Dani & Noruegi, in Dania & Noruegia Sueci antiquitus habebant, saluo jure immunitatis Suedicæ in Oresunda, abrogata est, ne litium materies subinde existeret. Pomeranis, & Wismariæ restitutum jus antiquum, pactione Othoniensi descriptum. Ut hactenus proficeret negotiatio pacis; victoria Jancouiensis, vt ante cœpimus dicere, haud parum profuit. Non omittenda igitur videtur quædam eius rei commemoratio. Torstensonius vbi animaduertit, Cæsareos in Bohemia, quo se etiam exiles reliquiæ conclusionis Bernburgensis & Magdeburgensis, quæ maximæ instar cladis fuit, receperant, vires,

(1560.)

& bellum reſtaurare; illuc ſibi quoque ſine morâ contendendum exiſtimauit. Nam ſi impediri non liceret coitiones hoſtilium copiarum, Ragozio tamen animum addi, Gallorum deſiderio de communibus propoſitis morem geri, tum translatis in Cæſaris patrimonium armis, conſilia pacificationis Oſnabrugenſis maturari, Pomeranis denique & Megapolitanis ditionibus ſecuritatem præſtari, cernebat. Et hoſtis quidem ad reparandam fortunam, nihil ſibi ad ſummam induſtriam & feſtinationem reliqui fecerat. Hazfeldius, qui ſummæ rerum præeſſet, lectus; Gœzius ex Hungaria accitus; Werdanus cum Bauaricis copijs adeſſe juſſus. his, vt in Torſtenſonium irent, & poſtquam vltro ipſum aduentare cognitum eſt, prœlio confligerent, mandatum. Præſtabant numero equitatus: peditatu Torſtenſonio pares. qui pugnam ſibi minime detrectandam

ratus

ratus, itinere varie commutato, locum & tempus dimicandi aptum, quaſi aduerſus inſequentes quæſiuit. ſed dum hoſtes eodem conſilio vtuntur, moram aliquam neceſſe fuit interuenire: donec die feſto memoriæ *S.* Matthiæ dicato, apud Jancouiam, locis propter colles & ſyluas maxime inæqualibus, adeoque varios caſus recipientibus, toto die acerrime concurſum eſt. Jngenti denique clade proſtratis hoſtibus, occiſo Gözio, Hazfeldio & magnis ducibus alijs captis, tormentis cum omni inſtrumento caſtrenſi in ditionem redactis, (nam impedimenta ante certamen in locum tutiorem tranſlata erant) victoribus Auſtria patuit, magnorumque ad ſummam belli conſiliorum & profectuum occaſio nata eſt. Sicut non leuibus indicijs fateri poſſunt, preſſus ſeruitute Danubius, tentata Jmperij clauſtra, terror ad portas Viennæ *24. Febr.*
pro-

prolatus. Jn poſtrema hac de ſeptem majoribus, ab initio Suedicorum in Germania armorum pugnatis pugnis, Cæſareis inter multos rectores incertum regimen, & dum plures imperare cupiunt, artes ducis defuere. parum certe aut nihil arbitrio Hazfeldij, cui ob inſignem militarem famam, ceteri parere juſſi erant, actum eſt. At apud Suecos Torſtenſonius, maximis quibusque omnis æui ducibus comparandus, prouiſu, diſpoſitione, omnique imperatoria virtute in tantum illo die inualuit, vt promptiora omnia ſucceſſori tradere potuerit, ſi tum miſſionem impetraſſet. Cum enim crebra valetudine debilitatus, pæne defectum robur artuum, ſola firmitudine animi ſuſtineret, ſæpe in alium transferri impoſitam ſuis humeris molem petijt: ſed tunc iterum in annum ſequentem dilatus eſt. Videbat Suecia, quantum huius viri ope pro-

profeciſſet: qui à puero bellis primum Liuonicis innutritus, Guſtauum Adolphum Magnum, magiſtrum per omnia clariſſimæ indolis, & ſubinde teſtem habuit; ſi teſtimonium potius, quam diuinatio dici debet, quando ducis perfecti munia hunc è paucis obiturum, prædixerat. Cuius rei fidem non attinet per cetera militarium officiorum operumque decora affirmare, ſi tempus illud agitemus, quo domi jam quodammodo ad quietem valetudini curandæ neceſſariam compoſitus, illuſtriſſimo duci Banerio ſucceſſor expetitus eſt. Ejecta erant paſſim locis opportunis, præſertim per Saxoniam, Suecorum præſidia: Sileſiâ amiſsâ, ne Görlicium quidem in Luſatia, ſingularis Wanckii in propugnando virtus tenuerat: Guelferbyti obſidio, & mox fœderatorum vires, ſolutæ: apud exercitum duces diſſidio, milites querelis, hoſtilibus inſidiis op-

portuna omnia fecerant. Hunc
(1641.) rerum ſtatum Torſtenſonius ſummo cum imperio miſſus, in melius vertit: redditaque exercitui diſciplina, terrorem, fugam, vulnera, quaqua incederet, in hoſtem tulit. Inter plurima, quæ ab hoſte recepit, Glogouiæ, ſitu, opere, præſidio, munitiſſimæ vrbis, expugnatio, vnius & alterius horæ opus, & in cetera belli, ſubſidium eſt. Sueinicio pari celeritate domito, princeps Lauenburgicus, ſera auxilia, egregiam militum manum, in manus victoris, captiuus ipſe, intulit. Vix tertius agebatur menſis, cum Sileſia fere omnis vi metuque ſubacta eſt. Promoto in Morauiam bello, Olomucium caput rerum, intra paucos dies cum tanto belli inſtructu apparatuque in poteſtate fuit, vt irreparabilem eam iacturam hoſtis vltro fateretur. Ut reſurgeret interim noua in Suecos belli moles, tum cætera ſtrenue

nuc administrata sunt, tum Archi-Dux Leopoldus Guilhelmus delectus est, qui auctoritatem aulæ & dignationem Cæsaris ad exercitum ferret. cuius ductu post res vtrinque fortiter gestas, ventum est ad fatales Lipsiæ campos, & cruentum illum nomini Germanico diem, quo Torstensonius, nobilissimum Cæsaris exercitum, non sine magno labore atque discrimine profligauit; omnique præda cum ducentis circiter signis potitus, ea deinde gessit, quæ alijs locis retulimus. Expedita vero in consilijs capiendis dexteritas, in exequendis dispositio, erat. Jngenijs quæ magnarum rerum administrationi adhiberet, eligendis & conciliandis, sine vlla nationis aut conditionis æmulatione, candore beneuolentissimo studebat; satis gnarus, frustra salubriter summam rerum destinari, nisi prospectum fuerit, ne partes labent. Militi- (1642.)

bus & præfectis, carum juxta & venerandum eius nomen facile obtinuit, vt quamuis ardua, non sine profundo tamen consilio aggressum, nunquam ægre sequerentur; quinimo testimonium eius certarent mereri, haud dubio compendij aut honoris vel statim in castris repræsentando, vel si maius operæ pretium esset, apud Reginam impetrando, præmio. Comitas aderat & humanitas, & moris etiam aulici elegantia, qualis in ijs laudari solet, quorum omne in ciuili cultu studium versatur. Expleto imperij militaris summi quinquennio, in quod fortuna publica multas magnasque rerum vices contulit, domi Senatorium decus, aliaque honorum & munerum, insignibus itidem meritis illustrauit: vt merito omnem memoriæ & nomini eius honorem habere debeant, qui vel intelligunt, quousque virtus summa progredi possit,

possit, vel, quæ publicæ in Suecia rei momenta & incrementa, quibus temporum articulis conferantur, æstimant. Verum, vt ad negotiationem pacis reuertamur, confectis de nauigatione & transitu, quæ dixi, longe major restabat moles in securitate paci constituenda, & cautione de non amplius turbando formanda. Hic durissimus totius negotij nodus erat: Jgitur res non vnas moras traxit. cum præsertim Hollandiæ quoque Legati noua domo mandata expectarent: & Mediatores postulatis Suecicis parum fauerent. Absque hoc autem si esset, frustra de ceteris conueniri; exemplis priorum temporum Succi demonstratum ibant. Quid enim aliud nunc „concessisse Danos, quam liber„tatem commerciorum, tot pa„ctionibus jam olim debitam? „Transactioni Stetinensi anno 1541. „CIƆIƆLXX. firmatæ, successisse 1613. 1624.

 com-

„complures alias, quarum ta-
„men semper conuulsa à Danis
„authoritas sit. Jgitur Reginam,
„tot maiorum suorum pericu-
„lis admonitam, securitati
„suæ merito consultum cupe-
„re. Merces Suedicas magnam
„partem in Danorum nauibus
„versari, vnoque veluti ictu præ-
„cidi posse, quando à mense
„Maio in Septembrem, exigui
„scilicet temporis spatio, omnes
„naues Suedicæ quasi turmatim
„per fretum Oresunticum trans-
„eunt. exempla in propinquo
„esse, non aliena modo, de
„vexationibus Anglorum & Sco-
„torum, Hanseaticarum ciuita-
„tum, Hollandorum, aliorum-
1623. „que, sed domestica; Quando
1643. „& Rex Gustauus Adolphus Ma-
„gnus, & Regina Christina in-
„dignis modis tractari cœperint.
„Neminem utique hominem
„Suecum pacem suadere posse
„charta & atramento nixam, si
pignus

„ pignus securitatis idoneum ab-
„ esset. Hæc cum Sequestribus non
iniqua denique viderentur, cœ-
pta est manus admoueri negotio, 29. Mart.
post trimestre tempus exitum vix
habituro. Proponebatur primo
restitutio Jutiæ, excepta Vensilia
inter sinum Limonicum & mare;
vt in vicem Rex Daniæ, consti-
tuto in posterum vtriusque regni
limite, in medio freto Oresunti-
co, Scaniam, Hallandiam, Ble-
ckingiam, Suecis jure perpetuo
possidendas, cederet. Addeban-
tur & alia stabiliendæ nauigatio-
nis & pacis. Quæ cum accepis-
sent Sequestres, antequam Danos
appellarent, de Holsatia & Bre- 31. Mart.
mensi ditione restituendis interro-
gare cœperunt. Responsum,
„ quamuis sufficeret Jutia, Hol-
„ satiam tamen, si pax conueni-
„ ret, excepto Pinnebergensi Co-
„ mitatu, addi posse. Bremen-
„ sis agri aliam rationem esse: in-
„ debitum Regi Daniæ patrimo-
 nium

„nium Ecclesiasticum, Regem
„Gustauum Magnum ab hosti-
„bus recepisse & auunculo suo
„tradidisse: in quo se postea Regis
„Daniæ Filius eo modo colloca-
„uit, qui non est ignotus. re-
„cuperatum nouissime armis
„Suedicis, non contineri suis
„mandatis. Nec latere Regem
„Daniæ, quid ipse circa id genus
„jura filiorum suorum anno
„CIↃIↃCXXIX statuerit. Sequestri-
bus nimis duras sibi videri has
conditiones, affirmantibus, vt
ante omnia ex Danis cognoscce-
rent, quid in fidem securitatis of-
ferretur, permissum est. Jnter-
jectis aliquot diebus, cum redijs-
sent Sequestres, Thuillerius actor
8. *April.* & interpres ceterorum exposuit:
„Non semel Danis hactenus in-
„dicatum, quod re non verbis
„literisque sibi caueri vellent
„Sueci; istos existimasse, sibi
„potius cautione satisfacien-
„dum: donec perspecto, nul-
lam

„ Iam pacis ſpem absque cautio-
„ ne ſupereſſe, oſtendi ſibi pete-
„ rent, quid cautionis nomine
„ poſtularetur. Suadebant ergo
Sequeſtres, vt de rigore condi-
tionum, antequam ad Danos per-
ferrentur, aliquid remittere Sue-
ci vellent. Jlli, re deliberata,
quàm non inique huic propoſi-
to inſiſterent, iterum teſtati, Se-
queſtribus denuo negotium, ſi
tentare placeret, quantum effici
poſſet, commendarunt. Non
erant autem valde proni Seque-
ſtres ad promouendam tantam
Suedicarum opum accenſionem:
„ Itaque jam ante regeſſerant; Re-
„ gis Daniæ ſtatum talibus poſtu-
„ latis tentari, quæ nec absque
„ Ordinum Danicorum conſen-
„ ſu poſſent concedi: verſari ad-
„ huc in manibus Danorum, quæ
„ peterentur, non niſi armis adi-
„ piſcenda; bellum denique præ-
„ optandum videri paci, his con-
„ ditionibus redimendæ. At Sue-

ci redituros ad ingenium Danos rati, vt primum occaſio, cui ſtudioſius quam antea inſidiaturi eſſent, offerretur; animum inducere non poterant, quin ſecuritatem ſui ſtatus firmioribus præſidijs firmandam exiſtimarent. Hic erat animorum habitus, cum ad Suecos reuerſi Sequeſtres retulerunt; Danos poſtquam ob oculos illis ponebatur, quantum periclitarentur; vltro faſſos eſſe, Suecorum armis ſe ſuccumbere; ſed iniqua poſtulari, reſpondiſſe; præſertim quantum ad terras jure perpetuo cedendas: neque enim vel Regis arbitrio id relictum, vel ab Ordinibus expectandum; ſe certe nunquam aſſenſuros pactioni, tantum in rem Danicam detrimenti illaturæ: ſufficere Suecis debere, ſi impenſæ belli rependantur, & hypotheca interim conſtituatur. neque plura ſe in ſimili fortuna Suecorum,

,, cum præcipuas aliquot arces ,, eorum in manibus haberent, 1615. exegisse; His adijcebant Sequestres suum consilium: non re- ,, pudianda, quæ offerrentur; sic ,, enim pacem firmari non atra- ,, mento & charta, sed Danorum ,, impotentia, ex immunitate ve- ,, ctigalium oritura; cum non ,, dubitetur, fore, vt exemplum ,, tale intelligant aliæ nationes ,, & sequantur. Succorum Commissarij, quam diuersa compararentur, ostendebant. Anno enim huius seculi tertio decimo paucas Succorum arces obtinebant Dani. nunc de integro Regis Daniæ statu restituendo agebatur. Ordinum Regni consensus non minus Suecis in re tanta, quã Danis, necessarius erat. Exempla cessionis perpetuæ longe altiori repetita principio afferebantur. Gothlandia, Osilia, Jemtia, Hallandia, Scania, Bleckingia, Suedicæ quondam ditionis,

ces-

cessione profecto ad Danos peruenerant. Sicut non frustra hæc dici Sequestres animaduertebant, ita prioris sui consilij rationem commendare non desinebant: donec Sueci, consultandi caussa paulum digressi, mox responderunt: Se, quamuis satis esset „consilij in mandatis accurate „obsequendis, Reginæ tamen „sententiam, in re tam ardua re„quisituros; æquum autem esse, „vt & Danorum Commissarij Re„gem suum interea consulant, „ne hærendum esset, si Regina „consilio Sequestrium non obtemperaret. Tempus quarto decimo die finitum longiores moras traxit, sicut paulo post trademus. Sed & hæc dilatio negotij non minimam partem Legatis Hollandicis debebatur: qui noua domo mandata, de communi caussa cum Suecis tuenda, desiderari à se, significauerant. Missus statim Holmiam Secretarius

rius Jſraël Jſraëlis, qui Lagerfeldius deinceps erit, ob valetudinem Reginæ, non niſi poſt initium Maij remitti potuit. Erat hæc res plena ancipitis conſultationis. Quid ſi enim Dani obfirmato animo circumſpicerent externa auxilia, placatisque nonnullis nationibus offerrent inſulas quaſdam, aut jura ſua in portubus quibusdam; loco pignoris pro pecuniæ ſummis ingentibus; inſtaurandique belli conſilijs fortius operam darent? An tum ſpes magna & certa Suecis, Daniam cito opprimendi, manuque armata conſequendi cautionem, qualis expetitur? Jam totius perturbatio Europæ; jam vicinorum æmulatio, & oculi maligni, tum incerti bellorum euentus, qui hominum ingenia animosq; nimis mobiliter ſæpe transferunt, multum conſiderationis merebantur. Ex diuerſo: an hoſti inſtrumenta vltionis concedenda? an pacis imago, 12. April.

tanquam pro Junone nubes, amplectenda? & ad eundem totiens lapidem impingendum, si præsertim temporis, ad firmandam securitatem Regni Suedici opportunitas, vix alias reditura, quasi è manibus dimittatur? Jmpensæ autem belli, quâ litis æstimatione taxandæ? quo pignore, quo tempore, quo solutionis genere definiendæ? tum, si quæ loca fundandæ securitati obtineri aut permutari possint, quæ quibus præferenda, quæ potius speranda, cis aut vltra Oresundam, vel in Jutiâ vel in Holsatiâ? Hæc atque talia, quamuis prouidentissimo consilio jam pridem meditata erant ac deliberata: in ipso tamen articulo ardui tractatus non poterant non diuersas cogitationes, dubitationes, moras afferre. Domi quoque danda erat opera, vt ciuium Suecorum animi, adhibitis in consilium primoribus, ac senioribus Ordinum, ex proximo inprimis, in omnem

omnem euentum præpararentur. Adeo nihil solidæ spei de exitu hujus negotiationis apparebat. Jnterea Cancellarius Oxenstierna, postquam dimissus est ad Reginam Secretarius, Legatum Gallicum literis Söderacræ datis submonuit de postulatorum æquitate, litium cum Danis conditione, Danicorum promissorum fide; præsertim autem de illa descriminis mole, quam Suecia ob communem cum Gallis caussam sustinebat, quamque nouis periculis augeri non erat consentaneum. Rogauit subinde, vt auctoritate sui Regis & sua vteretur, in persuadendo Danis, quod jus & æquum postulat; si Regina judicauerit, sine cessione perpetua certarum terrarum neque suæ securitati, neque rei æquitati satisfieri, atque adeo consilio semel capto institerit. Tum enim, nisi his impetratis, nullam negotiationem superesse, sed in tempora

pora magis idonea rem totam differri, prædicebat. Respondit Thuillerius, curæ sibi negotium esse: missumque jam à Commissarijs ad Regem, qui requireret, quæ ad conficienda omnia pertinerent. Calmarniam concesserant Suecorum Commissarij, congressuque Sequestrium abstinebant. nisi quod Legati Hollandici familiarius ad eos inuisere non omiserunt. E quibus Gerhardo Scaepio Consuli Amstero-
8. April. damensi & Joachimo Andreæ asseuerabant Sueci, nullam securitatem sibi aut Belgis, circa moderamen vectigalis, ostendi, quicquid de immuni transitu promittatur, nisi alterum littus freti Oresuntici Danis adimatur. Illis valde probabantur, quæ ad metum futuri temporis spectabant; alterum illud, de litore Oresuntico, per modum negotiationis & tractatus obtineri posse, non videbatur. Sueci in vicem

cem demonstrabant: Reginam certe dulcibus verbis induci non posse, vt possessa, vltro restitueret. neque minus ægre huc descensum iri; quam à Danis ad altera illa consilia. Illata hinc mentione propositi Fœderatorum Ordinum, si pax non conueniret, Legati se habere literas Ordinum, professi sunt, quibus voto Reginæ & pristini fœderis formulæ satisfactum iretur; paululum tamen adhuc differri negotium expetentes. Ea mora ne nimia esset, vtque mandata sufficientia domo impetrarentur, Sueci contendebant. Iactæ interim ab Hollandis significationes simultatum aduersus Danos, Corneficium Vlfeldium, Legationis Danicæ principem, permouerunt, vt, cum amicis-ne an cum inimicis sibi res esset, coram paulò acrius requirendum iudicaret. Et Legatis quidem Hollandicis nuntius domo submissus noua con-
 silia

3. *Maij.* silia attulerat. Wittenius igitur cum Collegis Söderacræ collocutus, à Regijs Suecorum Commissarijs audiri postulauit. Oratio
„eius talis fuit : Fœderati Ordi-
„nes , postquam Serenissimæ
„Reginæ consilium , superiore
„anno Holmiæ propositum , af-
„ferentibus Bickero & Staueniss-
„sio ea caussa domum regressis ,
„cognouerunt, non omittendum
„putarunt, quin ex fœdere decer-
„nerent sua arma & consilia cum
„vestris conjungere, omnemque
„pacis negotiationem vobiscum
„sociare. Jd vt vobis significe-
„mus, depositaq; Sequestrium per-
„sona ad vestras accedamus par-
„tes, in mandatis habemus. Da-
„nis autem jussi sumus dicere:
„quandoquidem non ignotum
„ipsis esset, quemadmodum Or-
„dinum Belgij jura, pacta, fœ-
„dera, imminui sæpe ac turbari
„cœperint; igitur Ordines, qui-
„bus cum Regina & Regno Sue-
corum

„corum amicitia eſt ac ſocietas,
„non poſſe non poſtulare, vt
„æque Regno Sueciæ ac ſibi de
„iniurijs ſatisfiat; ſperarique,
„animum Danorum à re tam
„æqua non alienum. Conduxe-
„runt porro Ordines quinque
„millia virorum, inſtruendis
„nauta ac milite quinquaginta
„nauibus bellicis, quæ, ſi non
„æque ipſis ac Reginæ ſatisfaci-
„ant Dani, Oreſunticum fretum
„ingrediantur, atque, ſi ita res
„ferat, cum veſtris conjungant
„vires, ad extorquendam Regi
„Daniæ nauigationis & com-
„merciorum libertatem. Vecti-
„gal autem in Oreſunda exigi
„ſolitum, domi de nauibus mer-
„catorijs ceperunt Ordines, Regi-
„que Daniæ denuntiarunt: ne à
„ſuis ciuibus vectigal exigeret,
„ſed conſignatis tantum naui-
„bus ac mercibus immunem
„tranſitum concederet, donec
„de modo vectigalis ſoluendi in

„negotiatione pacis conuenerit.
„Jd si abnuat Rex Daniæ, præfe-
„ctus classis nostræ præsidio esse
„nauibus transeuntibus jussus est.
„sicuti autem fore speramus, vt
„omnino impetretis, quæ de
„transitus libertate, & vectigali-
„um immunitate petitis: ita
„communem nobiscum caussam
„vos acturos, omniaque conjun-
„ctâ operâ, vel disceptaturos,
„vel decreturos esse, nulli dubi-
„tamus. Atque hæc sunt, quæ
„domo mandata accepimus.
Quibus Commissarij Suedici
„cognitis responderunt: Jampri-
„dem expectari Ordinum Fœde-
„ratorum sententiam à Suecis,
„ad coniungenda vtriusque po-
„puli commoda abunde pronis,
„neque quicquam factu melius
„apparere, quam vt deposita
„quamprimum Sequestrium per-
„sona, suam caussam cum Re-
„ginæ propositis conjungant Or-
„dines, qua de re vt amplius
aga-

„agatur, idoneis se mandatis in-
„structos esse. Ante omnia igi-
„tur inspiciendam utrinque man-
„datorum formulam, vnde de
„tota negotij tractandi ratione
„constare posset, si forte vel Sue-
„corum vel Belgarum caussa
„continuandum bellum, & Rex
„Daniæ ad satisfaciendum vtris-
„que vi adigendus esset. Jmmine-
„re Suecorum non commercijs
„modo, sed statui periculum in-
„gens, vel manente bello vel
„finito. Eapropter accuratius
„omnia ponderari debere, ne
„quid in conditionibus, nisi quod
„æqui bonique rationem habe-
ret, admittatur. Multis verbis vl-
tro citroque habitis, cum anim-
aduerti denique posset, nondum
satis deliberatum Belgis ac con-
stitutum, quomodo rem tractari
oporteret, Söderacram ad Colle-
gas, quasi consultatum, iuit Wit-
tenius. Suecis ad Reginam se
audita relaturos affirmantibus,

Adierunt posthæc aliquotiens Wittenius cum Collegis Danorum Commissarios, (qui & inuicem ad colloquium venerant,) atque in hanc sententiam egerunt: Fœderatos Belgij Ordi„nes, cum animaduerterent, „in eo esse, vt bellum Suecos „inter Danosque componatur, „magnopere ad se pertinere in„offensum ac imperturbatũ com„merciorum in Oresunda cur„sum judicasse; eoque sibi in„iunxisse, vt libertatis Ordinum, „communi gentium jure, & pa„ctis Spirensibus munitæ, ratio„nem haberi postularent. Repudiarunt ista Dani, neq; eo tamen minus, Regem suum non abhorrere à peculiari, cum Ordinibus transactione, de certo vectigalis modo constituendo ostenderunt. Hinc de tollendis prorsus inquisitionibus nauium sermo inferri cœpit, sicut & de certa taxatione omnium per Oresundam transmitti solita-

litarum mercium; Danis rem amplius deliberandam ſuſcipientibus. Commemorauit hæc reuerſus ad Suecos Wittenius, iteratis, quæ ante dixerat: quando nimirum res communi ope mutuisque auxilijs in conditionum armorumque tractatu in poſterum tuenda eſſet, igitur non alia ab Suecis, quam quæ à coniunctiſſimis ſocijs expectantur, officia „ſperari. Ad quæ Sueci; quam „pronum gerat ad communican„da conſilia & arma animum „Regina noſtra, non modo ſub „primum Legationis veſtræ ad„uentum, Holmiæ, ſed hic quo„que abunde hactenus perſpexi„ſtis. quin & de ſocianda vobis„cum negotiatione mandata & „inſtrumentum procurationis, in „promptu habemus. Commu„nis nos cauſſa ſociat, ne com„mercia perturbentur. non „commiſſuros vos tamen ſpera„mus, vt ſeponi velitis, ſi quid
 alte-

„alterius litis, vt in contentione „fieri solet, subnatum fuerit. „omnia igitur sedulo decet prætractari. E varijs sermonibus patuit, deesse Legatis mandatorum in hac re formulam, & instrumentum procuratorium; non inficiante Wittenio, literis se publicis peculiaribus, fidem & potestatem agendi cum Danis, munientibus defici, nisi quod exhibere, quæcunque in mandatis accepisset, nihil vereretur. Interrogauit subinde, an in posterum partium nomine negotiationi interesse, communesque „spes communi opera promouere deberent? Responsum est: „nihil amplius Suecos arcani „habere, præter ea negotia, quæ „communicata sint cum ipsis, „tum in commercijs, tum in re„liquis rebus. securitatem nunc „potissimum quæri. non recu„sare se, quo minus alteri alteris in
10. *Maij.* „negotiatione præsto essent. Biduo post

post, cum omnes Legati Hollandici Sœderacræ ad Suecos inuiserent, eademque de consilio Ordinum, quæ Wittenius, referrent; accurate ijs demonstratum est quid Holmiæ actum, quibus cum Reginæ responsis, Bickerus & Staueniſſius domum remiſſi fuerint. promisiſſe eos, sub finem Februarij, noua mandata & procuratorium, de sociandâ cum Suecis operâ, se allaturos esse: Simul his, exhibuerunt Sueci instrumentum procurationis, atque vt inuicem Legati Ordinum ostenderent suum, flagitarunt. Hic iterum fateri eos oportuit, nihil se præter mandata, de quibus dictum, accepiſſe. ea tamen eiusmodi eſſe dixerunt, vt sperari abunde queat, Suecis, quantum ad commercia satisfactum iri. Juſſos se pari paſſu incedere in negotiatione, primum juris atque compositionis via: qua si depellerentur, alio pacto rem

„aggrediendam. At nos non „dubitabamus, inquiunt Sueci, „vos idonea instructos potestate, „accessisse ad tractanda nobis- „cum, quæ ratio fœderis, atque „capti semel consilij, denique „tempus ipsum, si præsertim pax „non conuenerit postulat. Neq; „adeo nunc aliter existimare su- „stinemus, quam fore, vt primo „quoque tempore plena faculta- „te negotiandi in hac re munia- „tur vestra Legatio. Et fœdus „quidem, quod nobiscum vobis „est, commerciorum præcipue „libertatem spectare, non nega- „mus: sed postquam ad arma „deuentum est, abesse non pot- „erat, quin aliæ etiam lites ac- „cederent, quarum compositio- „ne Reginæ opus est, non sine „magno vtique discrimine sum- „tuque gerenti bellum, cuius „fructum Ordinibus Belgicis „amicitia & fœdere junctis ne- „quaquam inuidet. Interrogati de-

deinde Legati Hollandici, Sequestrium ne, an partium nomine in posterum censeri vellent; interpositâ morâ, cum Thuillerium in officio reconciliandæ pacis solum reliquissent, biduo post, partes professi sunt, atque vale Danis dicto se propediem Sœderacram venturos, promiserunt. 13. Maj.
„Adiectum est: procurationis in„strumentum domo impetra„tum iri: cum hactenus existi„massent, mandata Ordinum „sufficere, & apparatum classis, „maius profecto charta & literis „argumentum haberi oportere. Probarunt Sueci consilium, atque in communi caussâ tanto maius Fœderatorum Ordinum versari commodum demonstrarunt, quanto certius sit, omnem Reipublicæ illius statum commerciorum & negotiationum, inprimis per Oresundam, profectu fundari. Cum post hæc Legati Ordinum, Danorum Commissa-

missarijs significarent, se ex fœdere, quod cum Suecis pro commerciorum libertate Ordines percusserant, jussos transire in partes, sociatâque operâ commune negotium exequi, Dani, vt seorsum paciscerentur, eos cohortati, omnino impetrari posse, quæ satisfacerent ipsis, ostenderunt. Legati & fœdere se & mandatis peculiaribus, quo minus oblata admitterent, prohiberi testati, dis-
14. Maij. cesserunt Christianopoli, atque apud limites regni Brömsebroenses, si quid vellent Dani, responderi posse, declararunt: depositoque Sequestrium munere, susceptas Suecorum partes denuo per Thuillerium denuntiari curantes. Reliquerant autem Chri-
16. Maij. stianopoli Secretarium, per quem Dani pronum ad peculiares pactiones animum iterum professi, deinde Nobilem ex suis familiaribus ablegant, & à Legatis Ordinum, vt Christianopolim reuersi

uersi negotiationē suæ controuersiæ resumere velint, contendunt. Sumto ad deliberandum spatio, quanquam commodius videri poterat Belgicis rationibus, apud Brömsebroam tractari negotium, instantibus tamen Danis, qui præiudicium ex eo loco metuebant, hactenus concesserunt, vt Scaepius & Andreæ Christianopolim proficiscerentur, auditum, quæ offerrentur, neque decreturi quicquam, vt aiebant, absque Suecis. Reuersi ad Suecos de negotio suo in hunc modum dissezuerunt: Postquam scripto comprehensa, quæ in mandatis habebamus ab initio Danorum Commissarijs tradidimus, neque aliud illi, quam formulam vectigalis, sicut nunc apud Oresuntica claustra exigitur, remiserunt; visum est nobis, consignare illum vectigalis modum, quo in posterum Ordinibus defungi animus esset. Quare

26. Maij.

30. Maij.

„re Dani cognita, ſtatim nos
„Chriſtianopolim inuitarunt or-
„diendæ negotiationi. Jbi de
„præcipuo vectigali, comparatis
„vtrinque rationibus ita conve-
„niri potuit, vt quarta pars eius,
„quod anno cIↃIↃCXXX apud
„Oreſundam poſtulatum eſt, in
„poſterum penderetur. De no-
„uis autem exactionum inuentis,
„quæ ample cumulata nolebat
„remittere Rex Daniæ, acrius
„diſceptatum eſt; cum abrogari
„poſtularemus, quæ nec moris an-
„tiqui, nec pactorum Spirenſium
„auctoritate niterentur, jurique
„noſtro etiam de cætero aduer-
„ſarentur. Eleuabant illi pacto-
„rum nomen, atque eo deſcen-
„debant denique, vt dicerent: ſi
„tam iniqua peterentur, ſuaſu-
„ros potius ſe Regi ſuo, vt por-
„tus pateretur intercidere, nul-
„la dolia, nullos ignes, neque
„quicquam eius generis, quod
„ad dirigendum nauium curſum
per-

„pertinet, idoneis locis consti-
„tueret, multo minus nauigatio-
„nes defenderet, saluasq; præsta-
„ret. Respondimus: viderent ipsi
„quid sibi faciendum judicarent;
„nobis nisi istis rebus sublatis, nul-
„lam agendi facultatem relin-
„qui, quibus & illud præcepe-
„rint Ordines, vt inspectiones
„omnes & impedimenta com-
„merciorum cetera, non tolera-
„bili molestia nauigantium ha-
„ctenus vsurpata, amoueri pete-
„remus. Aspernati hoc, tan-
„quam inique expetitum Dani,
„ad molliora subinde flexerunt,
„vt dicerent; tolli posse omnem
„reliquam vexationem, excepta
„inquisitione fraudis insignioris,
„non refractis tamen literis ci-
„stisque exercenda. Hæc cum
„aliquotiens agitata essent, ad
„alia progressi, vt certus Norvve-
„gici vectigalis modus definiretur,
„postulauimus: Negantibus Da-
„nis, aliud negotium moueri
posse.

„posse, antequam controuersia „de vectigali Oresuntico in expe-„dito esset. At nos mandatis „nostris hoc quoque contineri „affirmauimus. Responsum est: „non esse spem nullam transi-„gendi de ceteris vectigalibus: „sed, quantum ad portus Nor-„vvegicos attinet, Regi Daniæ „non ferenda cuiusquam homi-„num arbitria. Atque hic sub-„stitimus, ac discessimus. Suecorum Commissarij, gratijs actis pro communicato secum negotio, cum mutuum factu-ros se ostendissent, satis anim-„aduerti posse inquiebant, quod „caussa eorum vtut difficilis, ex-„plicatus non adeo difficiles esset „habitura, quando dimissis Spi-„rensibus pactis & jure gentium, „de certo vectigalis modo disce-„ptare cœpissent. Et sane, si quis spectaret Hollandorum mandata, omnemq; negotiandi rationem, non difficulter intel-

ligi

ligi poterat, ſuis commodis ſtudere Ordines, periculi mole in Suecorum humeros devoluta. Jtaque declinabantur hactenus ab iis arctioris cum Suecis commercij conditiones, quas illi ſæpius deliberandas ſuggerebant. Verum pars conſilij fuit, indulgere moribus amicorum; iisque comiter ac familiariter vti, quibus Dani ſummâ ope, vt ſuas rationes à Suecis ſeiungerent, perſuaſum ibant. Cum illis iterum in colloquio fuerant Legati Hollandici; modumque vectigalis Oreſuntici exæquari juri incolarum Regni Daniæ contenderant: vnde ad formulam vectigalis perſcribendam, de qua ante, delapſi, Noruegica quoque vectigalia, ſi moderatius exigerentur, non plane detrectauerant. Tum vero Danis omnium nouorum vectigalium & vexationum in Noruegia abolitionem pollicentibus, modumque vectigalis ad

consuetudinem anni CIↃIↃCXXVIII referentibus, addita lege, ne citra consensum Ordinum intenderetur; facile apparuit, exitum ad compositionem reperiri posse. Actum etiam est de fœdere Suedico, cum Dani interrogarent, an ita interpretari illud liceret, vt seorsum paciscerentur Fœderati Belgij Ordines. Negabant Legati, aliam interpretationem formulæ fœderis & mandatis suis conuenire, quam quæ consummari pactionem, nisi Reginæ Sueciæ haud minus ac Ordinibus in commerciorum jure satisfactum esset, vetabat. Quo tempore ista retulerunt Suecorum Commissa-
13. Iunij. rijs Legati Ordinum, domo se accepisse noua mandata cum instrumento procurationis, de ineundo arctiori & perfecto fœdere cum Suecis, exposuerunt. Gratum id habuerunt Sueci, si amicitia, quæ jam tum à fœdere pleno parum distaret, ex vsu vtrius-
que

quę partis amplificata liberalius explicaretur. Id quod postea, confecto negotio Danico, peculiari pactione tractatum est. Nunc autem nomine Ordinum obhærescere compositionem cœptam ægre ferentium, solicite monebantur Sueci, ne securitatem sui status, in alijs potius rebus quærerent, quàm in Danorum infirmitate, suis victorijs, & fœdere cum Ordinibus. Quæ cum verbis ad persuadendum apprime factis Legati Ordinum inculcarent, non dissimulabant Sueci, victorias Suedicas alijs potius quàm victoribus in quæstu esse: Belgicum fœdus parum hactenus ipsis profuisse, cum sero omnia in Belgio decernantur; & incertum sit, an fœdus hoc magis in posterum, quàm hactenus Danus sit reueriturus: præcipue, si restitutus in pristinum statum ab impotentia conualuerit. Rogabantur ergo Ordines, quorum voluntas

alias præcipuum transigendi argumentum Reginæ erat futurum, ne omitti cuperent, quæ ad Sueciæ securitatem, qua & ipsorum securitas magnam partem niteretur, vnice pertinerent. His cohortationibus effectum est, vt communi ope ad transigendum Legati Ordinum conniterentur, neque à Suecorum partibus se abstrahi, aut suam separatim caussam componi paterentur. Redierat interea Holmia Seretarius Jsraël Jsraëlis Lagerfeldius cum mandatis
7. Maij. ab aula summissis. Quæ cum accepissent Commissarij Suecorum, apud Thuillerium in hanc „sententiam locuti sunt: Reginam Sueciæ per se paci valde „pronam, Amicis præterea suis „& fœdere junctis etiam atque „etiam obsequi cupere, si vlla „posset honesta tutaque Lege quies reparari. Verum enim vero, „regni salutem fundari imperturbata minimeque grauata liber-

„bertate commerciorum ; qui-
„bus nulla vtique ſecuritas ex-
„cogitari poſſit ſtabilis ac perpe-
„tua , dum Rex Daniæ vtriusque
„litoris Oreſuntici ita ſe Domi-
„num ferat , vt in manu habeat
„facultatem aperiendi clauden-
„dique illum canalem, quem ad
„vſum commerciorum , atque
„ortiui occiduique maris con-
„iunctionem DEVS & natura fe-
„cit. Commerciis niti tanquam
„fundamento plerasque reſpub-
„licas : id Galliæ, id Belgij ex-
„emplis non longe petendis con-
„ſtare ; quæ Sueci ex interuallo
„quidem , ſed tamen ſequantur.
„Bellum itaque paci tam intutæ
„præferendum , ſi aliter conue-
niri nequeat. Thuillerius , hæc
eiusmodi eſſe cauſſatus , vt con-
ditionibus acquiri nequeant, in-
terrogaturum ſe prius ex Danis
confirmauit , ſi qua alia ratione
ſatisfacere Suecis pararent : vt
nolentibus aliam legem admit-

tere denique aperiretur Reginæ propositum. Reuersus ad Suecos retulit; Danos de periculo in quo versarentur, & de seruandis jactura rebus monitos, tandem in hunc sermonem ingressos esse, vt Jemtiam expetitis à Regina prouincijs ampliorem opportuno apud fines Sueciæ situ, forte cedi posse dicerent. Addidit: non quidem se putare, ita Reginæ satisfactum; sed rem tamen non indignam commemoratu in medium afferre voluisse. Extenuarunt Sueci Jemtiam, scopulis & paludibus plenam, in qua nihil quicquam momenti ad securitatem commerciorum, quæ ciuibus Suedicis serio ac omni ope paranda esset. Pacem Reginæ cordi esse, sed firmam, neque in bellum difficilius tempore minus opportuno desituram. arma Suecis extorta, hactenus DEO curæ, quæ si pace commutari velint Dani,

9. Maij.

Dani, ſatisfaciendum eſſe, ſicut petebatur. Ad quæ Thuillerius iterum, ſtudio mitigandi conditiones, exquirere cœpit: liceretne Danis ſuggerere locum quendam magni momenti, prouinciam vnam alteramue, vel Oſiliam, jure perpetuo à Suecis poſſidendam; tum ad ſecuritatem commerciorum, vrbem aliquam commodo ſitu aut portum apud Oreſunticum fretum, vt in annos viginti aut circiter concederetur. At Suecorum Commiſſarij, multum laudandam Thuillerij induſtriam, quicunque euentus hanc negotiationem maneat, profeſſi, differendum ſibi reſponſum, ob difficultatem rei cum mandatis ſuis parum conuenientis, judicarunt. Jn hoc colloquio, Thuillerius graui oratione Suecorum animos tentare aggreſſus, cum libenter quidem hactenus ad concordiam componendam ſe conniti, niſi Regina ſecretas ha-

beret caussas Daniam opprimendi, testatus esset, pacem ex mandato & sententia sui Regis suadere cœpit, tanquam exigentibus ita rationibus fœderis, quod Gallia cum Suecis haberet, & cum Belgij Ordinibus: quorum consilium nullo modo probabat, quando præter Gallici fœderis leges, deserto communi negotio Suecorum partibus in hoc bello accessissent. Atque in his exaudiri, non vt Sequester, sed vt Legatus Gallicus cupiebat. „Rursum Sueci: Reginam in „hunc diem pro communibus „commodis, sedulo, neque pœ„nitendo successu, operam su„mere; sed non posse interea „domesticam securitatem obliui„oni tradere. nullis secretis ratio„nibus, sed Danorum iniurijs ad „arma ventum; quæ vt pace „permutentur, nihilo minus „optari. Hollandos non incu„sari posse ob sociatam cum Sue-

cis

„cis cauſſam, quorum cunctatio-
„ni vel ideo indulſiſſe Reginam,
„ne deeſſet ipſis occaſio tentandi
„vias pacis; quæ rés poſtquam
„ſucceſſu hactenus caruerit, de-
„creuiſſe eos, quod ab initio ſta-
„tim ex fœdere tenebantur facere,
„vt ſociata opera vel negotiatio-
„ni pacis vel tractationi armorum
inuigilaretur. His ita non molli vtrimque ſtudio diſputatis, dilatum illo die reſponſum Thuillerio apud locum congreſſus poſtea redditum eſt: quo ſignificabatur; dignam quidem prædicatione Legati diligentiam, qua pro 16. Maij.
„pace conniteretur; ſed ob loci
„ſitum, & perpetuam commer-
„ciorum libertatem, & Dano-
„rum cupiditatem ac conſuetu-
„dinem, aliter Suecorum ſecu-
„ritati proſpici non poſſe, quàm
„illo ipſo termino, quo DEVS
„& natura has terras diſcreuit, id
„eſt, Oreſuntico freto. Licet
„enim nondum obtineantur

,,omnia armis quæ petuntur, ta-
,,lia tamen possideri, quibus ista
,,permutari non absurdum sit:
,,neque nullam de euentu & oc-
,,cupandis alijs munimentis spem
,,esse. Si Rex Daniæ nolit resti-
,,tui in suum statum, vel ipso ju-
,,dice non obscurum manere,
,,Suecos in tali eius tempore ob-
,,tulisse conditiones, vnde de
,,Christiano & vicinitatis memo-
,,re animo posset judicium fieri.
Demonstrabatur etiam Thuille-
rio in tabella cursus nauigationis
per Oresundam, cum periculis,
quæ Smolandiæ & Westro-Go-
thiæ à Scania, Hallandia, Ble-
ckingia imminerent. Verum il-
le, sicut fatebatur melius securitati
Sueciæ consuli non posse, quam
diuisione freti, ita spem nullam
ostendebat superesse conditioni-
bus rem tantam obtinendi. Quæ
enim tum Danis securitas? ita-
que, si Rex Daniæ Holmiæ cap-
tiuus teneretur, nunquam puta-
bat

bat Ordines Regni Danici talibus postulatis assensuros esse. At Sueci, qui dicerent, nunquam excusaturos posteros consilia eorum, qui concessa diuinitus fortuna pro securitate patriæ lentius vterentur; rogabant Thuillerium, ne dubitaret disertis verbis postulata sua Danis edisserere, responsumque citra ambages efflagitare. Quod cum se facturum recepisset, reuersus post aliquot dies commemorauit: inter- 20. Maij.
„ rogatos Danos, an de postula-
„ tis Suecorum aliquid cognouis-
„ sent, è Belgio sibi transmissa,
„ ostendisse; seque armis malle
„ (si ita in fatis sit) quam condi-
„ tionibus, exui illis prouinciis,
declarasse. Vnde manifestum fieri, aiebat, satisfacturos Succiæ Danos, nisi dimidium regni expostuletur. Succi sua pericula, vt ante, describentes, cum nihil proficerent, quia Thuillerius obniteretur, re dilata post tertium 23. Maij.
diem

diem, in priore sententia de partienda freti Oresuntici ditione perstiterunt. Hinc cœpit & à Danis mora interponi, dum Thuillerius nihil aliud retulit primo, quam Danos, ne nimia postula-
27. Maij. rentur, rogare; deinde autem, eos Jemtiæ addere Osiliam signi-
2. Iunij. ficauit, Scaniæ comparandam, & arce munita nobilem. Frigidius agere solito Legatus videbatur. Itaque accurate repetita sunt Suedicæ caussæ momenta: „potuisse „forsitan verbis securos reddi „Suecos ante arma sumta, sicut „contigerat anno huius sæculi „vicesimo quarto; sed tentata „belli alea, non eadem æstima„tione negotium metiendum. „Frustra Danorum infirmitatem „afferri, cum exemplis superio„ris æui satis constet, quam cito „exhausta Christiani II. & Fride„rici I. tempore Dania conualu„erit. Jemtiam & Osiliam et„iamsi Gothia adderetur, non satisfa-

,,tisfacere Suecis, nequaquam ,,dimidium regni, sed ilam tantum ,,partem petentibus, quam ,,DEVS & Natura Sueciæ Regno ,,coniunctam esse voluerit. Plu-,,ra sæpe & maiora in eiusmodi ,,rebus concessa esse. ab nullo ,,hoste plus periculi, quàm à Da-,,nis, si vetera liceret repetere memoriâ, imminere. Thuillerius iterum congressus cum Suecis, Jemtiæ ac Osiliæ, Halmstadium addi retulit: atque cum Sueci ostenderent, destinatum fuisse Danis, statim rumpere pacis fœdera anno CIↃIↃCXXIV icta, nisi in bellum cum Cæsare incidissent, militesque aduersus Sueciam conscriptos illuc vertere coacti essent, ille instantius efflagitando effecit, vt scripto traderentur tres conditiones: è quibus nisi vnam Dani eligerent, omnia armis agi oporteret. Vel enim reseruata Hallandiâ, Scaniam & Bleckingiam jure perpetuo Suecis

7. Junij.

cis Dani cederent, constituto regnorum limite in medio freto Oresuntico, Scaniam inter & Selandiam: vel Hallandiam & Bleckingiam proprie dictam, tum Babusium & quæ sunt eius ditionis in Noruegia, vna cum Jemtia, pro Holsatia, Jutia, & Scania restituendis, traderent: vel Hallandiam, Bleckingiam, Jemtiam cum insulis, Gothlandiâ & Osiliâ, in manus Suecorum consignarent. Thuillerius ad Suecos reuectus, scriptum quidem non exhibuisse se Danis, sed mentem scripti exposuisse, asseuerauit. Jlli primam conditionem, propter claustra freti Oresuntici, & prædia nobilium familiarum, repudiauerant. Alteram iniquiorem priore censebant: Hallandiam & Bleckingiam præcipua aduersus Suecos regni sui munimenta, quibus demtis nihil terra marique satis tutum, extollentes: Babusium autem dimidiam regni Noruegici

22. Ianuarij.

uegici partem æſtimantes. Tertia quoq; reiectâ, in ijs quæ ante obtulerant hoc mutabant, vt loco Halmſtadij Warbergam cum portu & territorio, vel Gothlandiam nominarent. Verum Sueci leuia ſibi offerri reputantes, fruſtra ſe in Germania bellare, aiebant, ſi ſeruitutem Danicam domi ſeruiendum eſſet. Non parum conſternatus ea re Thuillerius, nihil ſupereſſe, reſpondit, quàm vt Danis plane referret, atque, ſi profici nihil poſſet, propediem Suecis valediceret. Quo magis autem periculum erat, ne commercia pàcis hoc rerum articulo dirimerentur, eo ſolicitius de integro conandum ſibi duxit, regreſſusque rogauit Suecos accuratiſſimis verbis: ne abruptam cuperent negotiationem, non ſine ingenti regnorum incommodo, rediturо etiam ad ſe quodam dedecore imperfecti operis. Se omni ope huc adegiſſe Danos, vt 16. *Iunij.*

præ-

præter Jemtiam Osiliamque, insuper Gothlandiam, perpetuæ compensationis nomine; Halmstadium autem & Laholmiam, cautionis & securitatis loco offerrent. neque hic substitisse, sed & illud petiuisse, vt Hallandia tota securitatis ergo, vt hypotheca, in annos viginti & quinque, aut circiter, Suecis permitteretur. quo & hoc impetraretur, se nihil laboris intermissurum, si potestatem eius rei Sueci facerent, sibique in hunc modum satisfieri paterentur. Ponebantur ob oculos Hallandiæ situs, versus mare occiduum; & vtilitas, Westrogothiæ & parti Smolandiæ obuia; commodi portus commerciorum securitati in Oresuntico & Balthico mari muniendæ, Jemtia & Osilia, quantum Liuoniæ tuendæ conducerent, demonstrabatur. Gothlandia maris Balthici domina, ditioni cis Oresundam firmandæ, prædicabatur.

Bleckingiam, quam omitti totam querebantur Sueci, extenuabat Thuillerius: illis contra demonſtrantibus, quantum in ea momenti eſſet, quippe quæ Smolandiam tanquam brachio amplecteretur ac apud mare Balthicum diſtingueret. Hypotheca temporariam ſecuritatem, cuſtodiam difficilem, & expleto tempore noui belli materiam portendere videbatur. Cui rationi vt oc- „curreret Thuillerius, clauſulam „hypothecæ addendam, quæ per- „petuitati reſponderet, ſuggeſſit: „ne recipere fas eſſet Danis, ex- „pleto tempore, quod pignoris „nomine traditum eſſet, niſi tum „aliter ſecuritati Sueciæ cauerent. Regis denique ſui auctoritate muniuit obteſtationem, ne Suecorum Commiſſarij, poſtridie ſaltem per internuntium reſpondere cunctarentur. Fecerunt illi, quod 18 Iunij. expetebatur, miſſoque Secretario permiſerunt Legato Gallico, ſi

vellet cum Danis in hanc ſententiam agere, vt cetera quidem ante nominata, cum Hallandia jure perpetuo Suecis reſignarentur, de Bleckingia autem quædam, Chriſtianſtadio ſcilicet propiora, Danis reſeruarentur: ſi quidem Regina ſuper hoc negotio conſulta annuerit. aliter enim Commiſſarios nolle obligari.
10. Iunij. Non deſtitit tamen ſubinde Thuillerius Suecos argumentis & precibus fatigare, vt Hallandiam conditione ea, quam deſignauerat, acciperent, perpetuo haud dubie in eorum poteſtate futuram. ita vt ſatis appareret, hoc negotiationis interprete & actore, non poſſe vltra procedi: cum præſertim Hollandi quoque jactitarent, adeptos eſſe Suecos, quæ obtineri poſſe, nemo credidiſſet. Sumto igitur deliberandi ſpatio, Suecorum Commiſſarij poſtularunt, aut Hallandiam jure perpetuo, aut Hallandiam cum Bleckingiæ

parte finibus Suedicis proximâ, ſub ea pignoris conditione, de qua dictum. Commercia quip- 21. Iunij.
pe perpetua eſſe, neque parum incommodi habere temporarium iſtud regimen, oſtendebant: inprimis vbi ratio adminiſtrandi prouincias in tantum diſcrepet; & in Dania quidem ad Oeconomiam, apud Suecos ad militiam referatur. Alterutrum ex his ſi nunc impetrari, quæque antea agitata ſunt, componi queant, nullam tranſactioni conſummandæ moram intercedere. Nam vt termini mandatorum, quæ ſtricti juris eſſe perhibentur, migrentur, nullo modo expectandum. Sin aliam interponi contingat cauſſam, quo minus ad exitum res deducatur, tempore ſibi & nouis à Regina mandatis opus eſſe. Thuillerius maturando negotio valde intentus, Commiſſarios tanquam Reipublicæ ſuæ participes, nulla mora indigere, ad abſoluendam

negotiationem , contendebat; DEVMque & conſcientiam teſtabatur, ſua quidem operâ nihil poſſe vltra profici. Nec ſuſcepit, quamuis rogarent Sueci, perferenda ad Danos, quæ reſponſa erant. Tum Succorum Commiſſarij, ad Reginam omnia ſe ſcripturos ſignificarunt: cumque deſperarent, plura cònditionibus parari poſſe, interim literis conſignata miſerunt ad Thuillerium, quæ de nauigationis & commer-
24. *Iunij.* ciorum libertate diſceptata pridem fuerant. Quæ occaſio fuit, iterandæ diſputationis, de qui-
29. *Iunij.* buſdam capitibus: donec Thuil-
& lerius literis poſtulauit, vt Com-
3. *Iulij.* miſſarij vtriuſque partis apud limitem Brömſebroënſem congrederentur. Ibi, commeante inter partes vltro citroque Thuillerio de ſingulis actum: videbaturque
8. & 9. res ad exitum ſpectare in reliquis;
Iulij. de Bleckingia autem Hallandiæ jungenda, proferendoque ad an-

nos

nos quinquaginta aut sexaginta hypothecæ tempore, Thuillerius iterum appellare Danos rogatus, inuicem petijt, vt pactorum formulam in literas referrent Sueci; Danis idem facturis. Ea cum mitteretur ad Thuillerium, statim Danis tradita, eorumque instrumentum ad Suecos remissum est. Requisiuit Secretarius Suedicæ legationis, qui huius rei caussa Christianopolim venerat, quid sentiret Thuillerius de Hollandorum petitione, qui apud Suecos (sicut & ad Danos fecerant) Sequestrium elogio insigniri in pactionis instrumento desiderauerunt: quamuis partibus mixti, reconciliandæ pacis muneri publice, vt dictum est, renuntiassent. Tum vero Thuillerius, minime commissuros sperabat Suecos, vt Regis sui dignitas diminueretur, parte honoris in Hollandos deuoluta, cum labores ipse hactenus solus tolerasset.

12. Iulij.

18. Iulij.

Satis esse illis debere, inquiens, quod sub felicibus Suecorum armis conditiones opimas acquisiuerint, ac citra omne periculum, sumtu quàm minimo tantos fructus decerpserint. Jteratis, apud Brômsebroam, partium congres-
19. & 21 Iulij. sibus, Succos parum respondere instrumentum Danicum promissis per Sequestrem factis, conquerentes, Thuillerius comiter appellans, fateor, inquit, formu-
„lâ instrumenti Danici plus qua-
„dringentas controuersias conti-
„neri: sequemur omnino ve-
„stram scripturam; &, quod mea
„voce promiserunt Dani, vti-
„que seruabunt. Jn eius deinde gratiam, Bleckingiâ, quam nullo pacto Dani dimittebant, præteritâ; etiam conditionem hypothecæ Hallandiæ appositam, vt commissa censeretur perpetuæq; possessioni mancipata, si promissis Dani non stetissent, remiserunt. cum prius submonuissent, quam non

non fuisset absurdum, si exemplo pactionis anni cıɔıɔcxiii voluissent vti, qua continebatur; si vel obulus abesset summa pecuniæ Danis pendenda, Elfsborgum commissum haberi oportere. A Danis vicissim concessum est, vt Herrendalia citra montes Noruegicos Jemtiæ contribueretur. De finibus Hallandiæ etiam dubitatum: Suecis ad veteres terminos prouinciam reuocantibus. Qui comprehendi hac pactione deberent, nominati Dux Holsatiæ, Comes Oldenburgicus, cum Ciuitatibus Hanseaticis. Nam Pomeranorum caussa, cui præter Danos, Hollandorum etiam & Hanseaticorum æmulatio imminebat, fido Suecorum patrocinio, post multam disputationem, in Othoniensium pactorum jus restituta est. Quibus compositis (nam Regina Commissarios de voluntate sua certiores interea reddiderat) cum *21. Iulij.*

& Sueci nouum pactionis instrumentum confecissent, & à Danis itidem pactionis formula cum literis cessionis, & hypothecæ, exhiberetur, vt inspecta vtrinque omnia auctoritatem plena tandem conuentione nanciscerentur; non parum negotij facessere, & tantum non pactioni intercedere cœpit caussa Archiepiscopi Bremensis. Mentionem ejus rei jam pridem fecerat Legatus Gallicus, & postea sæpius summo studio cupiebat, pactione hac frui restitutum suæ ditioni Archiepiscopum, Regis Daniæ Filium; cum diceret: pa-
„tris caussa bello petitum, quan-
„do pacem optabat, non posse re-
„linqui in periculo, salua reli-
„gione & fide. Frustra exem-
„plum Lubecensis pactionis af-
„ferri, vbi Rex abdicauerit jura
„Filiorum; tum enim recepisse
„eum prouincias, nunc amitte-
„re. Nouum haud dubie bellum
immi-

„imminere, ſi Rex militum co-
„pias exauctoratas Filio traderet,
„aliquid auſuro certe, aut Cæſa-
„reis partibus acceſſuro. Quod
„ſi belli Germanici ratio diuerſum
„ſuadeat, poſſe munimenta &
„arces, Stadam, Buxtehudam,
„Otterbergam retineri interim,
„reſtituta cetera ditione Archie-
piſcopali. Dani quoque, ſe bel-
lo malle inuolui, regno denique
excedere, quàm negligere hoc
negotium, acerrime profeſſi,
Thuillerium perpulerant, vt Re-
gis Chriſtianiſſimi nomine, in-
ſtantiſſime Suecos vrgeret. Id
quod etiam Hollandici Legati ſe-
dulo agebant. Sed quid agerent
Suecorum Commiſſarij in cauſſa,
quæ nec mandatis ipſorum con-
tinebatur, ſcriptis ſcilicet ante
occupatam à Königsmarckio di-
tionem Bremenſis Archiepiſcopi;
neque ſuaderi Reginæ probabili
conſilio poterat? Non geſſerat
ſe medium in hóc bello, ſed ab

initio ſtatim Patrem, qua poterat ope, inprimis conductis militum cateruis submittendis iuuerat: partibus ſubinde aperte mixtus, ſummique ducis munere functus. Qui ad hunc modum ſe hactenus adhibuiſset, qui ad Archiepiſcopatum ratione Suecis parum probata perueniſset, eius conditionem meliorem reddere, quàm eſt vllius in Germania Principis, vt nemini ſcilicet obſtrictus ageret, durum videbatur. Jam prouincias armis partas & præ ceteris Suecorum ſecuritati aduerſus vicinos inimicos idoneas, flagrante adhuc bello Germanico, dimittere, quo cum periculo coniunctum erat? Itane fructus harum regionum, ceu oſtenſa fortis fidelisque operæ præmia, ducibus bene meritis, bene defendendo parta merituris, eripi ſubito, æquum diceres? Hæc atque talia, aures Suecorum, flagitationibus totiens iteratis occludebant:

bant: vt nihil aliud possent, quam ad Reginæ arbitrium, aut pacis Germanicæ negotiationem, rem totam reiicere. Missus jam erat Holmiam Nicolaus Brorsonius Rhulamb, qui Reginam consuleret: quum Thuillerius nouam petitionem orsus, postulauit, vt induciis factis, negotium Bremense peculiari tractatu transigeretur; integra seruata Reginæ facultate vel probandi vel euertendi, quæ acta essent. At Sueci, qui viderent, parum cum armorum suorum cursu conuenire inducias, aliud consilium subministrare cœperunt: si confecta interim pace Danicâ, Thuillerius Bremensem caussam posthæc apud Reginam ageret, ac forte eo rem deduceret, vt beneficij nomine à Regina Archiepiscopatum Princeps recipere posset. aliter quidem, quam ista conditione, quomodo impetrari queat, se non videre aiebant: haud defuturam de ce-

1. *Aug.*

2. *Aug.*

tero

tero ipſi ſuam operam, ſignificantes. Thuillerius tentatis nequicquam, quæ profutura ſperauerat cauſſæ Bremenſi, æger animi, ac mœſtus, cum de via ad Hollandorum Legatos inuiſeret, oleum ſibi ac operam periiſſe, affirma-
4. Aug. uit. Denique congreſſis apud Brömſebroam partibus, acturum ſe cum Danis profeſſus, vt Legatio ad Reginam mitteretur, beneficij nomine Archiepiſcopatum Principi impetratura; Cancellarium Oxenſtiernam ſpondere voluit, ſucceſſum negotio non defuturum. Reſpondit Cancellarius operam ſe polliceri ſuam
7. Aug. poſſe, ſpondere non poſſe. Jta, cum denuo congreſſus partium celebraretur, hactenus conuentum eſt, vt Archiepiſcopatus Bremenſis, & Epiſcopatus Verdenſis, quorum reſtitutio hactenus tanto molimine efflagitata erat, ad Reginæ arbitrium & peculiarem negotiationem differrentur, ipſo Archie-

chiepiſcopo cum familia & patrimonio pacis huius beneficio interim gaudentibus. Nam quæ de neutris partibus, itemque de inſtrumentis chartarum, ac bonis mouentibus, Thuillerius poſtea conſignauerat, admitti non potuerunt. Quo facto, iterum Thuillerius inducias petijt. Jd quamuis Sueci ante non opinarentur fieri oportere, quàm pactis ſubſcripſiſſent partes, habere ſe tamen literas Regias ad Guſtauum Hornium terreſtribus copijs, & Ericum Rynningium claſſi præfectum de omittendo bello, oſtendebant, ſi Thuillerius fidem ſuam interponere paratus eſſet, de ſeruandis à Dano, quæ conuenerant. Jlle, poſtquam animaduertit, Suecos non inuitos id agere, vt fundendo ſanguine parceretur, Secretarium Jſraëlem Jſraëlis Lagerfeldium ſequi ſe juſſit, accepturum à Danis fidem. Appellatis ea de re in tentorio Danis, egreſ-

egressus interrogauit Secretarium; an contenti essent Suecorum Commissarij, si de pertractatis fides daretur? Quod cum affirmasset, introductum, post salutationem, Cornificius Vlefeldius Gallice sic affatus est: Postquam „res eo deducta est, vt Suecorum „Commissarij, interposita fide „nostra, inducias armorum velint admittere; itaque Regis „nostri nomine pollicemur, fidemque ijs damus per æternam „nostrarum animarum salutem, „nihil ex ijs, quæ inter nos opera „Sequestris transacta sunt, violatum iri. Simul his, dextram Thuillerio, & postea Secretario obtulit. Tum è vestigio Ducibus, vt hostilia fieri desinerent literis significatum, instrumentaque pactionis confecta sunt; quibus, præter ea, quæ de nauigationum & commerciorum libertate ac immunitate ante composita diximus, in hunc modum decretum

est:

eſt: Reginam Sueciæ reddere Dano caſtella, vrbes, prouincias, cuncta denique hactenus armis occupata in Jutiâ, Scaniâ, Bleckingiâ, Bornholmiâ, Holſatiâ, Sleſuico, Ditmarſiâ, Stormariâ; nominatim Chriſtianpriſiam, Pinnebergam, cum munitione Neoſtadienſi, Helſingborgum, Landscronam, Engelholmiam, Selſsborgum, Hammershuſiam domosque nobilium munitas. Pro his locis impenſisque belli redimendis, Rex Daniæ perpetuo jure poſſidendas tradidit iſtas prouincias: Jemtiam cum Herredaliâ, citra Noruegiæ montes; Gothlandiam inſulam cum arce vrbeque Wisbyenſi, Oſiliam cum Arensburgo. Pignoris autem loco, & ad faciendam fidem ſeruatum iri, quæ conuenere, Danus totam Hallandiam, cum agris, vrbibus, arcibus, adeoque Halmſtadium, Laholmiam, Warbergam, Falckenbergam, Kongsbaiam

baiam, Suecis permisit, suoque jure cessit in triginta annos, quibus expletis, vel idem pignus, vel æquę probatum Suecis relinquetur. Tradendis in manum Suecorum Halmstadio & Warbergæ dictus est dies sextus decimus Septembris: quo eodem, Cronia & Helsingborgum Danis reddenda; Exercitusque Suecorum intra vigesimum tertium Septembris intra fines Sueticos reducendus. Statim à traditis Halmstadio & Warbergâ, Gustauus Hornius mandabit ducibus & præfectis in Jutiâ Holsatiaque, vt copias inde deducant, custoditis tamen munimentis & castellis, vsque ad Octobris mensis diem vltimum, quo restitui debent Danis Christianprisia, Pinneberga cum munitione Neostadiensi, & quidquid in Holsatiâ tenetur præsidijs, itemque Bornholmia & Hammershusium. Jdem dies in manum Suecorum tradet Jemtiam cum

cum Herredaliâ, Osiliam cum Arensburgo; Gothlandiam cum Wisbya. Cetera quæ his pactionibus continentur vsitatam in componendis litibus armisque deponendis formulam sequuntur. Comprehendebantur autem pactione, Dux Holsatiæ Fridericus, qui misso vt diximus, ad Suecos Legato id petierat: & Comites Oldenburgici Gyntherus & Christianus: tum Civitates Hanseaticæ, quæ per legatos operam suam in concordiâ instaurandâ, repudiante Dano, obtulerant; insuper Gedanensis Respublica. Archiepiscopi Bremensis caussam ad Reginæ arbitrium & peculiarem pactionem sepositam paulo ante memorauimus. Advenerat dies, qua instrumenta pactionis, cum literis reliquis, alteri alteris traderent; totique huic negotiationi exoptatum finem imponerent: quum præsto fuit Thuillerius apud tentorium Suecorum, & interrogauit, ipsiusne Sequestris an Secretariorum operâ commutari inter partes, quæ conuenerant, cuperent? Suecorum Commissarij, quanquam olim Secretarij id muneris obiuerant, Thuillerium tamen, cujus opera totum negotium confectum erat, vt hoc quoque prioribus curis adderet, non dubitabant rogare. Acceptum itaque Suecorum instrumentum, cum reliquis chartis, equo ad Da-

norum tentorium vectus tradidit; atque eorum scripturam paulo post ad Suecos retulit. in qua erant aliqua animaduersione digna, super quibus emendandis Israël Israëlis Lagerfeldius ad Danos commeauit. Thuillerio interim petenti nomine Danorum, exercitum Suedicum Holsatia Jutiaque abduci ante diem Septembris trigesimum, facile concessum est, quod pactis jam continebatur. sicut & illud: vt integrum esset Regi Daniæ, nauem Sophiam apud Gotheburgum freto demersam vel totam, vel partibus extrahere. In vicem promittebatur Suecis vsus portus Bokullensis apud Bleckingiam, exportando ferro, ligno, aliisque rebus. Compositis ergo, quæ negotium morari videbantur, Suecorum Commissarii inuocato Diuino Numine, cum Thuillerio, vt Hospiti, primum in subscribendo locum obtulissent, sua nomina apposuerunt. Inde ad Danos equo prouectus subscripto & ibi suo nomine, descendit ad locum inter duos pontes medium apud Brömsebroam. Statim missus ab vtraque parte Secretarius adfuere cum instrumento pactorum, & conuentorum exemplis. Thuillerius susceptum dextra manu Suedicum instrumentum transtulit in læuam; & deinde dextram, qua & instrumentum Danicum acceperat, decussatim læuæ imposuit,

posuit, atque illâ quidem Secretario Suedico Israëli Israëlis scriptum Danicum, hac autem Secretario Danico Kragio Suedicum exemplum porrexit: depositoque Sequestris munere, apud Suecos, nunc se vt Fœderatum venire, professus est. Tum signo vtrimque tubis dato, Commissarij, & cum Suecis Thuillerius, ex tentorijs progressi eundem apud locum sibi inuicem occurrerunt; priorque Vlfeldius Pro-Rex Daniæ non porrecta dextera, in hunc modum orsus est: Postquam Divino auspicio pacem inter Danos Suecosque ex discordia contigit instaurari, non possumus non laudibus vehere Regem Christianissimum & Reginam Galliæ, quorum non modo singulare in hoc negotio studium Legatus Thuillerius significauit, sed omnem in reconcilianda inter dissidentes concordia diligentiam adhibuit. Cuius rei memor Rex noster, Regibus quidem sua studia, Legato beneuolentiam semper conseruabit. De pactis conuentis, quippe quæ scripto comprehensa sunt, nihil attinet repetere. Illud vnum confirmamus: quæ hic conuenêre, ea Rex Regnumque Daniæ rata habebit, seruabitq;. Neq; dubitamus Suecos idem facturos. audiuimus enim, pacis studiosum esse Reginæ animum, quem DEVS illi

„ ſeruet. Vos quoq; ad eundem finem no-
„ biſcum ſedulo connitemini. Et quando-
„ quidem Rex Noſter Reginæ nondum
„ potuit gratulari ſuſceptam feliciter im-
„ perij adminiſtrationem, itaque nunc ex
„ animo precatur, vt Diuini nominis glo-
„ riam ſpectet regimen eius, multaque
„ meritorum celebritate illuſtretur. Hæc
„ in fidem amicitiæ dicta volumus accipi,
„ DEOque veſtram incolumitatem com-
„ mendantes, paratum ad officia animum
„ vobis pollicemur. Reſpondit Cancel-
larius Oxenſtierna, DEOque pacis in-
„ ſtauratori gratijs actis, Regis & Reginæ
„ Galliæ ſtudium erga Septentrionis regna
„ ſingulare; tum dexteritatem, ſollerti-
„ am, induſtriam Legati Thuillerij im-
penſe prædicauit: præclare factum à Danis autumans, quod omiſſa de diſſidiorum cauſſis oratione, amicitia & officijs in poſterum certandum ſtatuerent. futurum enim vt Sueci minime vinci ſe ea in re patiantur, confirmauit. denique inuicem bene precatus, pacem æternam ad poſteros perennare exoptauit. Porrectis deinde dextris, ac perſalutatis comitibus, poſt familiaria & amica colloquia, reuerſi ad ſua quisque tabernacula, læto agmine inter gratulationes & vota, pacis firmatæ nuntios ad exercitus & prouincias dimiſerunt. Eodem die etiam Hollandici Legati ſuam con-

controuerſiam de nauigationibus Oreſun-ticis & Noruegicis cum Danis compoſue-rant. Poſtridie quædam conuenta, ſed for- 14. Aug.
mula pactionis non comprehenſa, cœpe-runt perfici. Dani enim emendationem ſcripturæ primario inſtrumento adjunctæ, vt & literas de portu Bokullenſi, polliciti erant. Jgitur Thuillerius attulit Suecis, & correctum exemplar prioris ſcripti & literas Cornificij Vlfeldij nomine ſignatas, quibus Bleckingiæ præfecti jubebantur, liberum Suecis præſtare è portu Bokullenſi ferri facti infectique nec non lignorũ exportationem. qua de re vt pleniori auctoritate Suecis proſpiceretur, deinde postulatum eſt. Suecorum interea Commiſſarij ſubſignatas ſuis nominibus literas remittebant, quibus eleuandæ è fundo freti Gotheburgenſis nauis Sophiæ facultas Danis concedebatur. Quibus peractis valedixit Suecis Thuillerius, maximam & prudentiæ & induſtriæ laudem apud omnes conſecutus, quando interpres & actor totius negotij etiam cum collegas Sequeſtres haberet, poſtea ſolus, nihil omiſit, quod temperandis permouendisque animis excogitari poteſt. Dimiſſi ſunt poſt hæc Legati Ducis Holſatiæ & Hanſeaticarum Ciuitatum, cum literis. Et ab Hanſeatico quidem corpore aderant Johannes Marquardus, Albertus Backenius,

Hieronymus Frisenius, Iohannes Hauelandius: quibus, testimonium fidelitatis ac industriè obitæ legationis Sueci exhibuerunt, eademque opera „ declararunt: Reginæ & sibi, tum alias tum in „ hac negotiatione pacis nihil antiquius fuisse, „ quàm vt commercijs & nauigationi impertur- „ bata libertas constaret, pactisque horum Re- „ gnorum Hanseatici gauderent. id si minus, „ quam optabant, successisset, non Reginæ, quæ „ aliorum commoda suis æquauit, sed iniquitati „ temporum ac seiunctioni consiliorum tribui „ oportere; quando non potuit reperiri, in „ communi caussa, pericula cum Suecis & consi- „ lia communicare, commodum sibi duceret. „ quo factum esse, vt aliorum caussam agentibus, „ haud raro exprobraretur, quidni contenti essent, „ si Reginæ satisfieret? Hamburgensibus seorsum in eandem fere sententiam scriptum. Legati autem Suecorum, conficiendo fœdere Belgico, de quo totiens hactenus mentio illata, dehinc occupabantur. In quo negotio, primum, fœdus quin-
1640. quennio ante Holmiæ ictum, de integro repetitum atque confirmatum est: deinde, ad pacta, quæ Brömsebroæ, & Christianopoli cum Suecis & Fœderatis Belgij Ordinibus Dani nunc fecerant, ita accommodabatur; vt alteri fœderatorum alteris, si quid à Danis daretur damni, aut violarentur, quæ conuenerant, auxilio esse tenerentur, ad eum modum, qui priori fœdere perscriptus erat: denique tempus fœderis ab hoc die, in quadraginta annos insequentes porrectum est: ad-
16. Aug. iectis scilicet triginta annis, illis decem, qui de
1645. quindecim ab initio constitutis supererant. Quibus peractis, antequam ipsi domum proficiscerentur Suedici Legati, Secretarium certis mandatis instructum præmiserunt. Tertio Septembris die ipse Cancellarius Axelius Oxenstierna Holmiam redijt, multo gratulantium atque gaudenti-
um

... ftuer ... tum pro ...
dignitate, & ... patriæ, hac quoque ...
ti... conni(us eſſet. Vir attollendæ reipubli...
natus factusque, in omnium oculis animisque
erat. Reginæ inprimis cordi fuit, in memoriam
redire maximorum meritorum, quibus Heros il-
le, ex quo ab alijs propoſitis ſingulari fato ad
rempublicam vocatus, ſub auo quidem paterno,
Carolo IX. Rege, Senatoriæ dignationis decus ju-
uenta ætate meruerat, ab incomparabili parente
Guſtauo Adolpho Magno Cancellarij munus, ſe-
cretorum omnium arbiter particeps, acceperat;
ſu... amisque conſilijs & operibus, nunquam non
de...derato obſequio, opera, prudentia reſponde-
... Belli pacisque negotijs, indiuiduum comi-
... Rex auguſtiſſimus habuerat. Poſt fata tan-
...ris, dici non poteſt, quantam in Germania
molem ſuſtinuerit, quas difficultates profli-
... æ fortunæ publicæ intertrimenta expli-
...um dixiſſe, ſatis erit. non alibi forte
... gerere publicam, quam in
... pore Germania intra-
... iſſimam profu...
... ris domique ad-
... Regina ſoll...
... nemo ...
... ſplendo...
... ſibi ...
... publicæ admini-
... ageret ille, non
... m, quàm hoc Re-
... optauit. Remiſ-
... cretarius cum pactis Regia
... ris Hallandiæ reſtitutionem,
... eta eſſet pollicentibus, in via Tu-
... rio ſe adiunxit. Ita enim conuenerat,
... tor Regni cum Secretario, ab vtraque par-
..., die Septembris tertio decimo permutarent li-
teras

teras pact is. Eo hia Nicolaus Tro lius cum Secretario o occurrerunt Suecis apud Markarydum inter Kööphultum & Oxnehultum ; quo loco ante aliquot annos Petrum Sparrium ad nuptias Principis missum Dani exceperant. Cum ergo Sueci, quas dixi literas, & in vicem Dani suas,de ratis habendis, quæ conuenerant, de cessis jure perpetuo, de constituta hypotheca, alteri alteris tradidissent, illi quidem Kööphultum, hi autem Oxnehultum digressi, ad inspiciendam scripturam, horâ tertia post meridiem, denuo congressi, emendatis quæ reperta erant, post salutationes & vota,ad suos redierunt Laholmiam & Halmstadium cum cetera dia Gustauus Hornius sacramento Reg git: Warbergam cum ditione subiecta Lau Kaggius. qui Westro-Gothiam hactenus monstratum est, defenderat, & in Non militiam transtulerat, & in ipso limine victoriæ stabat, cum nuntius frenauit. Aegrum plerumque e acceptis corpus toto hoc ui robore ad munia apud Germanos m fensa diu aduersi na dita molim

594. domi Senat confecutus, im Ceterum perfecta tempore conuen um deinde Suecis manicæ negotium, inte rum felicium successus, cla

F I N I S.

Angelo